។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អភិធម្មបិដកេ

បុគ្គលបញ្ញត្តិបាឡិ

មាតិកា

១. ឯកកឧទ្ទេសោ

១. ឆ បញ្ញត្តិយោ – ខន្ធបញ្ញត្តិ, អាយតនបញ្ញត្តិ, ធាតុបញ្ញត្តិ, សច្ចបញ្ញត្តិ, ឥន្ទ្រិយបញ្ញត្តិ, បុគ្គលបញ្ញត្តីតិ។

២. កិត្តាវតា ខន្ធានំ ខន្ធបញ្ញត្តិ? យាវតា បញ្ចក្ខន្ធា – រូបក្ខន្ធោ, វេទនាក្ខន្ធោ, សញ្ញាក្ខន្ធោ, សង្ខារក្ខន្ធោ, វិញ្ញាណក្ខន្ធោ; ឯត្តាវតា ខន្ធានំ ខន្ធបញ្ញត្តិ។

៣. កិត្តាវតា អាយតនានំ អាយតនបញ្ញត្តិ? យាវតា ទ្វាទសាយតនានិ – ចក្ខាយតនំ, រូបាយតនំ, សោតាយតនំ, សទ្ទាយតនំ, ឃានាយតនំ, គន្ធាយតនំ, ជិវ្ហាយតនំ, រសាយតនំ, កាយាយតនំ, ផោដ្ឋព្ពាយតនំ, មនាយតនំ, ធម្មាយតនំ; ឯត្តាវតា អាយតនានំ អាយតនបញ្ញត្តិ។

៤. កិត្តាវតា ធាតូនំ ធាតុបញ្ញត្តិ? យាវតា អដ្ឋារស ធាតុយោ – ចក្ខុធាតុ, រូបធាតុ, ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុ, សោតធាតុ, សទ្ទធាតុ, សោតវិញ្ញាណធាតុ, ឃានធាតុ, គន្ធធាតុ, ឃានវិញ្ញាណធាតុ, ជិវ្ហាធាតុ, រសធាតុ, ជិវ្ហាវិញ្ញាណធាតុ, កាយធាតុ, ផោដ្ឋព្ពធាតុ, កាយវិញ្ញាណធាតុ, មនោធាតុ, ធម្មធាតុ, មនោវិញ្ញាណធាតុ; ឯត្តាវតា ធាតូនំ ធាតុបញ្ញត្តិ។

៥. កិត្តាវតា សច្ចានំ សច្ចបញ្ញត្តិ? យាវតា ចត្តារិ សច្ចានិ – ទុក្ខសច្ចំ, សមុទយសច្ចំ, និរោធសច្ចំ, មគ្គសច្ចំ; ឯត្តាវតា សច្ចានំ សច្ចបញ្ញត្តិ។

៦. កិត្តាវតា ឥន្ទ្រិយានំ ឥន្ទ្រិយបញ្ញត្តិ? យាវតា ពាវីសតិន្ទ្រិយានិ – ចក្ខុន្ទ្រិយំ, សោតិន្ទ្រិយំ, ឃានិន្ទ្រិយំ, ជិវ្ហិន្ទ្រិយំ, កាយិន្ទ្រិយំ, មនិន្ទ្រិយំ, ឥត្ថិន្ទ្រិយំ, បុរិសិន្ទ្រិយំ, ជីវិតិន្ទ្រិយំ, សុខិន្ទ្រិយំ, ទុក្ខិន្ទ្រិយំ, សោមនស្សិន្ទ្រិយំ, ទោមនស្សិន្ទ្រិយំ, ឧបេក្ខិន្ទ្រិយំ, សទ្ធិន្ទ្រិយំ, វីរិយិន្ទ្រិយំ, សតិន្ទ្រិយំ, សមាធិន្ទ្រិយំ, បញ្ញិន្ទ្រិយំ, អនញ្ញាតញ្ញស្សាមីតិន្ទ្រិយំ, យំ, អញ្ញាតាវិន្ទ្រិយំ; ឯត្តាវតា ឥន្ទ្រិយានំ ឥន្ទ្រិយបញ្ញត្តិ។

៧. កិត្តាវតា បុគ្គលានំ បុគ្គលបញ្ញត្តិ?

(១) សមយវិមុត្តោ

(២) អសមយវិមុត្តោ

(៣) កុប្បធម្មោ

(៤) អកុប្បធម្មោ

(៥) បរិហានធម្មោ

(៦) អបរិហានធម្មោ

(៧) ចេតនាភព្ពោ

(៨) អនុរក្ខណាភព្វោ

(៩) បុថុជ្ជនោ

(១០) គោត្រភូ

(១១) ភយូបរតោ

(១២) អភយូបរតោ

(១៣) ភព្វាគមនោ

(១៤) អភព្វាគមនោ

(១៥) និយតោ

(១៦) អនិយតោ

(១៧) បដិបន្នកោ

(១៨) ផលេឋិតោ

(១៩) សមសីសី

(២០) ឋិតកប្បី

(២១) អរិយោ

(២២) អនរិយោ

(២៣) សេក្ខោ

(២៤) អសេក្ខោ

(២៥) នេវសេក្ខនាសេក្ខោ

(២៦) តេវិជ្ជោ

(២៧) ឆឡភិញ្ញោ

(២៨) សម្មាសម្ពុទ្ធោ

(២៩) បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ [បច្ចេកពុទ្ធោ (សី.)]

(៣០) ឧភតោភាគវិមុត្តោ

(៣១) បញ្ញាវិមុត្តោ

(៣២) កាយសក្ខី

(៣៣) ទិដ្ឋិប្បត្តោ

(៣៤) សទ្ធាវិមុត្តោ

(៣៥) ធម្មានុសារី

(៣៦) សទ្ធានុសារី

(៣៧) សត្តក្ខត្តុបរមោ

(៣៨) កោលង្កោលោ

(៣៩) ឯកពីជី

(៤០) សកទាគាមី

(៤១) អនាគាមី

(៤២) អន្តរាបរិនិព្ពាយី

(៤៣) ឧបហច្ចបរិនិព្ពាយី

(៤៤) អសង្ខារបរិនិព្ពាយី

(៤៥) សសង្ខារបរិនិព្ពាយី

(៤៦) ឧទ្ធំសោតោអកនិដ្ឋគាមី

(៤៧) សោតាបន្នោ

(៤៨) សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ

(៤៩) សកទាគាមី

(៥០) សកទាគាមិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ

(៥១) អនាគាមី

(៥២) អនាគាមិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ

(៥៣) អរហា

(៥៤) អរហត្តផលសច្ឆិកិរិយាយ [អរហត្តាយ (សី.)] បដិបន្នោ

ឯកកំ។

២. ទុកឧទ្ទេសោ

៨. ទ្វេ បុគ្គលា –

(១) កោធនោ ច, ឧបនាហី ច។

(២) មក្ខី ច, បឡាសី [បលាសី (ស្យា. ក.)] ច។

(៣) ឥស្សុកី ច, មច្ឆរី ច។

(៤) សឋោ ច, មាយាវី ច។

(៥) អហិរិកោ ច, អនោត្តប្បី ច។

(៦) ទុព្ពចោ ច, បាបមិត្តោ ច។

(៧) ឥន្ទ្រិយេសុ អគុត្តទ្វារោ ច, ភោជនេ អមត្តញ្ញូ ច។

(៨) មុដ្ឋស្សតិ ច, អសម្បជានោ ច។

(៩) សីលវិបន្នោ ច, ទិដ្ឋិវិបន្នោ ច។

(១០) អជ្ឈត្តសំយោជនោ ច, ពហិទ្ធាសំយោជនោ ច។

(១១) អក្កោធនោ ច, អនុបនាហី ច។

(១២) អមក្ខី ច, អបឡាសី ច។

(១៣) អនិស្សុកី ច, អមច្ឆរី ច។

(១៤) អសឋោ ច, អមាយាវី ច។

(១៥) ហិរិមា ច, ឱត្តប្បី ច។

(១៦) សុវចោ ច, កល្យាណមិត្តោ ច។

(១៧) ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារោ ច, ភោជនេ មត្តញ្ញូ ច។

(១៨) ឧបដ្ឋិតស្សតិ ច, សម្បជានោ ច។

(១៩) សីលសម្បន្នោ ច, ទិដ្ឋិសម្បន្នោ ច។

(២០) ទ្វេ បុគ្គលា ទុល្លភា លោកស្មិំ។

(២១) ទ្វេ បុគ្គលា ទុត្តប្បយា។

(២២) ទ្វេ បុគ្គលា សុតប្បយា។

(២៣) ទ្វិន្នំ បុគ្គលានំ អាសវា វឌ្ឍន្តិ។

(២៤) ទ្វិន្នំ បុគ្គលានំ អាសវា ន វឌ្ឍន្តិ។

(២៥) ហីនាធិមុត្តោ ច, បណីតាធិមុត្តោ ច។

(២៦) តិត្តោ ច, តប្បេតា ច។

ទុកំ។

៣. តិកឧទ្ទេសោ

៩. តយោ បុគ្គលា –

(១) និរាសោ, អាសំសោ, វិគតាសោ។

(២) តយោ គិលានូបមា បុគ្គលា។

(៣) កាយសក្ខី, ទិដ្ឋិប្បត្តោ, សទ្ធាវិមុត្តោ។

(៤) គូថភាណី, បុប្ផភាណី, មធុភាណី។

(៥) អរុកូបមចិត្តោ បុគ្គលោ, វិជ្ជូបមចិត្តោ បុគ្គលោ , វជិរូបមចិត្តោ បុគ្គលោ។

(៦) អន្ធោ, ឯកចក្ខុ, ទ្វិចក្ខុ។

(៧) អវកុជ្ជបញ្ញោ បុគ្គលោ, ឧច្ឆង្គបញ្ញោ [ឧច្ឆង្គបញ្ញោ (ស្យា.)] បុគ្គលោ, បុថុបញ្ញោ បុគ្គលោ។

(៨) អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ កាមេសុ ច ភវេសុ ច អវីតរាគោ, អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ កាមេសុ វីតរាគោ ភវេសុ អវីតរាគោ, អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ កាមេសុ ច ភវេសុ ច វីតរាគោ។

(៩) បាសាណលេខូបមោ បុគ្គលោ, បថវិលេខូបមោ បុគ្គលោ, ឧទកលេខូបមោ បុគ្គលោ។

(១០) តយោ បោត្ថកូបមា បុគ្គលា។

(១១) តយោ កាសិកវត្ថូបមា បុគ្គលា។

(១២) សុប្បមេយ្យោ, ទុប្បមេយ្យោ, អប្បមេយ្យោ។

(១៣) អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ ន សេវិតព្ពោ ន ភជិតព្ពោ ន បយិរុបាសិតព្ពោ, អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ សេវិតព្ពោ ភជិតព្ពោ បយិរុបាសិតព្ពោ, អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ សក្កត្វា គរុំ កត្វា [គរុកត្វា (សី.)] សេវិតព្ពោ ភជិតព្ពោ បយិរុបាសិតព្ពោ។

(១៤) អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ ជិគុច្ឆិតព្ពោ ន សេវិតព្ពោ ន ភជិតព្ពោ ន បយិរុបាសិតព្ពោ, អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ អជ្ឈុបេក្ខិតព្ពោ ន សេវិតព្ពោ ន ភជិតព្ពោ ន បយិរុបាសិតព្ពោ; អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ សេវិតព្ពោ ភជិតព្ពោ បយិរុបាសិតព្ពោ។

(១៥) អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ សីលេសុ បរិបូរការី [បរិបូរីការី (ស្យា.)], សមាធិស្មិំ មត្តសោ ការី, បញ្ញាយ មត្តសោ ការី; អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ សីលេសុ ច បរិបូរការី, សមាធិស្មិញ្ច បរិបូរការី, បញ្ញាយ មត្តសោ ការី; អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ សីលេសុ ច បរិបូរការី, សមាធិស្មិញ្ច បរិបូរការី, បញ្ញាយ ច បរិបូរការី។

(១៦) តយោ សត្ថារោ។

(១៧) អបរេបិ តយោ សត្ថារោ។

តិកំ។

៤. ចតុក្កឧទ្ទេសោ

១០. ចត្តារោ បុគ្គលា –

(១) អសប្បុរិសោ, អសប្បុរិសេន អសប្បុរិសតរោ, សប្បុរិសោ, សប្បុរិសេន សប្បុរិសតរោ។

(២) បាបោ, បាបេន បាបតរោ, កល្យាណោ, កល្យាណេន កល្យាណតរោ។

(៣) បាបធម្មោ , បាបធម្មេន បាបធម្មតរោ, កល្យាណធម្មោ, កល្យាណធម្មេន កល្យាណធម្មតរោ។

(៤) សាវជ្ជោ, វជ្ជពហុលោ, អប្បវជ្ជោ [អប្បសាវជ្ជោ (ស្យា. ក.) អ. និ. ៤.១៣៥], អនវជ្ជោ។

(៥) ឧគ្ឃដិតញ្ញូ, វិបញ្ចិតញ្ញូ [វិបចិតញ្ញូ (សី.) អ. និ. ៤.១៣៣], នេយ្យោ, បទបរមោ។

(៦) យុត្តប្បដិភានោ , នោ មុត្តប្បដិភានោ, មុត្តប្បដិភានោ, នោ យុត្តប្បដិភានោ, យុត្តប្បដិភានោ ច មុត្តប្បដិភានោ ច, នេវ យុត្តប្បដិភានោ នោ មុត្តប្បដិភានោ។

(៧) ចត្តារោ ធម្មកថិកា បុគ្គលា។

(៨) ចត្តារោ វលាហកូបមា បុគ្គលា។

(៩) ចត្តារោ មូសិកូបមា បុគ្គលា។

(១០) ចត្តារោ អម្ពូបមា បុគ្គលា។

(១១) ចត្តារោ កុម្ភូបមា បុគ្គលា។

(១២) ចត្តារោ ឧទករហទូបមា បុគ្គលា។

(១៣) ចត្តារោ ពលីពទ្ទូបមា [ពលិពទ្ទូបមា (សី.)] បុគ្គលា។

(១៤) ចត្តារោ អាសីវិសូបមា បុគ្គលា។

(១៥) អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ អននុវិច្ច អបរិយោគាហេត្វា អវណ្ណារហស្ស វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ, អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ អននុវិច្ច អបរិយោគាហេត្វា វណ្ណារហស្ស អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ, អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ អននុវិច្ច អបរិយោគាហេត្វា អប្បសាទនីយេ ឋានេ បសាទំ ឧបទំសិតា ហោតិ, អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ អននុវិច្ច អបរិយោគាហេត្វា បសាទនីយេ ឋានេ អប្បសាទំ ឧបទំសិតា ហោតិ។

(១៦) អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ អនុវិច្ច បរិយោគាហេត្វា អវណ្ណារហស្ស អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ, អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ អនុវិច្ច បរិយោគាហេត្វា វណ្ណារហស្ស វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ, អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ អនុវិច្ច បរិយោគាហេត្វា អប្បសាទនីយេ ឋានេ អប្បសាទំ ឧបទំសិតា ហោតិ, អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ អនុវិច្ច បរិយោគាហេត្វា បសាទនីយេ ឋានេ បសាទំ ឧបទំសិតា ហោតិ។

(១៧) អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ អវណ្ណារហស្ស អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន, នោ ច ខោ វណ្ណារហស្ស វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន; អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ វណ្ណារហស្ស វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន, នោ ច ខោ អវណ្ណារហស្ស អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន; អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ អវណ្ណារហស្ស ច អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន; វណ្ណារហស្ស ច វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន, អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ នេវ អវណ្ណារហស្ស អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន, នោ ច វណ្ណារហស្ស វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន។

(១៨) ឧដ្ឋានផលូបជីវី នោ បុញ្ញផលូបជីវី, បុញ្ញផលូបជីវី នោ ឧដ្ឋានផលូបជីវី, ឧដ្ឋានផលូបជីវី ច បុញ្ញផលូបជីវី ច, នេវ ឧដ្ឋានផលូបជីវី នោ បុញ្ញផលូបជីវី។

(១៩) តមោ តមបរាយនោ, តមោ ជោតិបរាយនោ, ជោតិ តមបរាយនោ, ជោតិ ជោតិបរាយនោ។

(២០) ឱណតោណតោ, ឱណតុណ្ណតោ, ឧណ្ណតោណតោ, ឧណ្ណតុណ្ណតោ។

(២១) ចត្តារោ រុក្ខូបមា បុគ្គលា។

(២២) រូបប្បមាណោ, រូបប្បសន្នោ, ឃោសប្បមាណោ, ឃោសប្បសន្នោ។

(២៣) លូខប្បមាណោ, លូខប្បសន្នោ , ធម្មប្បមាណោ, ធម្មប្បសន្នោ។

(២៤) អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ អត្តហិតាយ បដិបន្នោ ហោតិ, នោ បរហិតាយ; អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ បរហិតាយ បដិបន្នោ ហោតិ, នោ អត្តហិតាយ; អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ អត្តហិតាយ ចេវ បដិបន្នោ ហោតិ បរហិតាយ ច; អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ នេវ អត្តហិតាយ បដិបន្នោ ហោតិ នោ បរហិតាយ។

(២៥) អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ អត្តន្តបោ ហោតិ អត្តបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ; អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ បរន្តបោ ហោតិ បរបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ; អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ អត្តន្តបោ ច ហោតិ អត្តបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ , បរន្តបោ ច បរបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ; អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ នេវ អត្តន្តបោ ហោតិ ន អត្តបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ, ន បរន្តបោ ន បរបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ។ សោ អនត្តន្តបោ អបរន្តបោ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ និច្ឆាតោ និព្ពុតោ សីតីភូតោ [សីតិភូតោ (សី. ក.)] សុខប្បដិសំវេទី ព្រហ្មភូតេន អត្តនា វិហរតិ។

(២៦) សរាគោ, សទោសោ, សមោហោ, សមានោ។

(២៧) អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ លាភី ហោតិ អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថស្ស, ន លាភី អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនាយ; អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ លាភី ហោតិ អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនាយ, ន លាភី អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថស្ស; អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ លាភី ចេវ ហោតិ អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថស្ស, លាភី ច អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនាយ; អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ នេវ លាភី ហោតិ អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថស្ស, ន លាភី អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនាយ។

(២៨) អនុសោតគាមី បុគ្គលោ, បដិសោតគាមី បុគ្គលោ, ឋិតត្តោ បុគ្គលោ, តិណ្ណោ បារង្គតោ [បារគតោ (សី. ស្យា.)] ថលេ តិដ្ឋតិ ព្រាហ្មណោ។

(២៩) អប្បស្សុតោ សុតេន អនុបបន្នោ, អប្បស្សុតោ សុតេន ឧបបន្នោ, ពហុស្សុតោ សុតេន អនុបបន្នោ, ពហុស្សុតោ សុតេន ឧបបន្នោ។

(៣០) សមណមចលោ, សមណបទុមោ, សមណបុណ្ឌរីកោ, សមណេសុ សមណសុខុមាលោ។

ចតុក្កំ។

៥. បញ្ចកឧទ្ទេសោ

១១. បញ្ច បុគ្គលា –

(១) អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ អារភតិ [អារម្ភតិ (សី. ស្យា.)] ច វិប្បដិសារី ច ហោតិ, តញ្ច ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, យត្ថស្ស តេ ឧប្បន្នា បាបកា អកុសលា ធម្មា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ។ អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ អារភតិ ន វិប្បដិសារី ច ហោតិ, តញ្ច ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, យត្ថស្ស តេ ឧប្បន្នា បាបកា អកុសលា ធម្មា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ។ អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ នារភតិ វិប្បដិសារី ច ហោតិ, តញ្ច ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, យត្ថស្ស តេ ឧប្បន្នា បាបកា អកុសលា ធម្មា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ។ អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ នារភតិ ន វិប្បដិសារី ហោតិ, តញ្ច ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, យត្ថស្ស តេ ឧប្បន្នា បាបកា អកុសលា ធម្មា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ។ អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ នារភតិ ន វិប្បដិសារី ហោតិ, តញ្ច ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ យថាភូតំ បជានាតិ, យត្ថស្ស តេ ឧប្បន្នា បាបកា អកុសលា ធម្មា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ។

(២) ទត្វា អវជានាតិ, សំវាសេន អវជានាតិ, អាធេយ្យមុខោ ហោតិ, លោលោ ហោតិ, មន្ទោ មោមូហោ ហោតិ។

(៣) បញ្ច យោធាជីវូបមា បុគ្គលា។

(៤) បញ្ច បិណ្ឌបាតិកា។

(៥) បញ្ច ខលុបច្ឆាភត្តិកា។

(៦) បញ្ច ឯកាសនិកា។

(៧) បញ្ច បំសុកូលិកា។

(៨) បញ្ច តេចីវរិកា។

(៩) បញ្ច អារញ្ញិកា។

(១០) បញ្ច រុក្ខមូលិកា។

(១១) បញ្ច អព្ភោកាសិកា។

(១២) បញ្ច នេសជ្ជិកា។

(១៣) បញ្ច យថាសន្ថតិកា។

(១៤) បញ្ច សោសានិកា។

បញ្ចកំ។

៦. ឆក្កឧទ្ទេសោ

១២. ឆ បុគ្គលា –

(១) អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈតិ, តត្ថ ច សព្ពញ្ញុតំ បាបុណាតិ ពលេសុ [ផលេសុ (បី.)] ច វសីភាវំ។ អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈតិ, ន ច តត្ថ សព្ពញ្ញុតំ បាបុណាតិ ន ច ពលេសុ វសីភាវំ។ អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អនភិសម្ពុជ្ឈតិ, ទិដ្ឋេ ចេវ ធម្មេ ទុក្ខស្សន្តករោ ហោតិ សាវកបារមិញ្ច បាបុណាតិ។ អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អនភិសម្ពុជ្ឈតិ , ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខស្សន្តករោ ហោតិ, ន ច សាវកបារមី បាបុណាតិ។ អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អនភិសម្ពុជ្ឈតិ, ន ច ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខស្សន្តករោ ហោតិ, អនាគាមី ហោតិ អនាគន្តា [អនាគន្ធា (ស្យា. ក.) អ. និ. ៤.១៧១] ឥត្ថត្តំ។ អត្ថេកច្ចោ បុគ្គលោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អនភិសម្ពុជ្ឈតិ, ន ច ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខស្សន្តករោ ហោតិ, អាគាមី [សោតាបន្នសកទាគាមី (ស្យា. ក.)] ហោតិ អាគន្តា ឥត្ថត្តំ។

ឆក្កំ។

៧. សត្តកឧទ្ទេសោ

១៣. សត្ត បុគ្គលា –

(១) សត្ត ឧទកូបមា បុគ្គលា។ សកឹ និមុគ្គោ និមុគ្គោវ ហោតិ, ឧម្មុជ្ជិត្វា និមុជ្ជតិ, ឧម្មុជ្ជិត្វា ឋិតោ ហោតិ, ឧម្មុជ្ជិត្វា វិបស្សតិ វិលោកេតិ, ឧម្មុជ្ជិត្វា បតរតិ, ឧម្មុជ្ជិត្វា បដិគាធប្បត្តោ ហោតិ, ឧម្មុជ្ជិត្វា តិណ្ណោ ហោតិ បារង្គតោ ថលេ តិដ្ឋតិ ព្រាហ្មណោ។

(២) ឧភតោភាគវិមុត្តោ , បញ្ញាវិមុត្តោ, កាយសក្ខី, ទិដ្ឋិប្បត្តោ, សទ្ធាវិមុត្តោ, ធម្មានុសារី, សទ្ធានុសារី។

សត្តកំ។

៨. អដ្ឋកឧទ្ទេសោ

១៤. អដ្ឋ បុគ្គលា –

(១) ចត្តារោ មគ្គសមង្គិនោ, ចត្តារោ ផលសមង្គិនោ បុគ្គលា។

អដ្ឋកំ។

៩. នវកឧទ្ទេសោ

១៥. នវ បុគ្គលា –

(១) សម្មាសម្ពុទ្ធោ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ, ឧភតោភាគវិមុត្តោ, បញ្ញាវិមុត្តោ, កាយសក្ខី, ទិដ្ឋិប្បត្តោ, សទ្ធាវិមុត្តោ, ធម្មានុសារី, សទ្ធានុសារី។

នវកំ។

១០. ទសកឧទ្ទេសោ

១៦. ទស បុគ្គលា –

(១) បញ្ចន្នំ ឥធ និដ្ឋា, បញ្ចន្នំ ឥធ វិហាយ និដ្ឋា។

ទសកំ។

បុគ្គលបញ្ញត្តិមាតិកា និដ្ឋិតា។

និទ្ទេសោ

១. ឯកកបុគ្គលបញ្ញត្តិ

១. កតមោ ច បុគ្គលោ សមយវិមុត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ កាលេន កាលំ សមយេន សមយំ អដ្ឋ វិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា [ផស្សិត្វា (សី. បី.)] វិហរតិ, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា ឯកច្ចេ អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សមយវិមុត្តោ”។

២. កតមោ ច បុគ្គលោ អសមយវិមុត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ន ហេវ ខោ កាលេន កាលំ សមយេន សមយំ អដ្ឋ វិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា វិហរតិ, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អសមយវិមុត្តោ”។ សព្ពេបិ អរិយបុគ្គលា អរិយេ វិមោក្ខេ អសមយវិមុត្តា។

៣. កតមោ ច បុគ្គលោ កុប្បធម្មោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ លាភី ហោតិ រូបសហគតានំ វា អរូបសហគតានំ វា សមាបត្តីនំ។ សោ ច ខោ ន និកាមលាភី ហោតិ ន អកិច្ឆលាភី ន អកសិរលាភី; ន យត្ថិច្ឆកំ យទិច្ឆកំ យាវតិច្ឆកំ សមាបជ្ជតិបិ វុដ្ឋាតិបិ។ ឋានំ ខោ បនេតំ វិជ្ជតិ, យំ តស្ស បុគ្គលស្ស បមាទមាគម្ម តា សមាបត្តិយោ កុប្បេយ្យុំ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “កុប្បធម្មោ”។

៤. កតមោ ច បុគ្គលោ អកុប្បធម្មោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ លាភី ហោតិ រូបសហគតានំ វា អរូបសហគតានំ វា សមាបត្តីនំ។ សោ ច ខោ និកាមលាភី ហោតិ អកិច្ឆលាភី អកសិរលាភី; យត្ថិច្ឆកំ យទិច្ឆកំ យាវតិច្ឆកំ សមាបជ្ជតិបិ វុដ្ឋាតិបិ។ អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ តស្ស បុគ្គលស្ស បមាទមាគម្ម តា សមាបត្តិយោ កុប្បេយ្យុំ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អកុប្បធម្មោ”។ សព្ពេបិ អរិយបុគ្គលា អរិយេ វិមោក្ខេ អកុប្បធម្មា។

៥. កតមោ ច បុគ្គលោ បរិហានធម្មោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ លាភី ហោតិ រូបសហគតានំ វា អរូបសហគតានំ វា សមាបត្តីនំ។ សោ ច ខោ ន និកាមលាភី ហោតិ ន អកិច្ឆលាភី ន អកសិរលាភី; ន យត្ថិច្ឆកំ យទិច្ឆកំ យាវតិច្ឆកំ សមាបជ្ជតិបិ វុដ្ឋាតិបិ។ ឋានំ ខោ បនេតំ វិជ្ជតិ, យំ សោ បុគ្គលោ បមាទមាគម្ម តាហិ សមាបត្តីហិ បរិហាយេយ្យ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “បរិហានធម្មោ”។

៦. កតមោ ច បុគ្គលោ អបរិហានធម្មោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ លាភី ហោតិ រូបសហគតានំ វា អរូបសហគតានំ វា សមាបត្តីនំ។ សោ ច ខោ និកាមលាភី ហោតិ អកិច្ឆលាភី អកសិរលាភី; យត្ថិច្ឆកំ យទិច្ឆកំ យាវតិច្ឆកំ សមាបជ្ជតិបិ វុដ្ឋាតិបិ។ អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ សោ បុគ្គលោ បមាទមាគម្ម តាហិ សមាបត្តីហិ បរិហាយេយ្យ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អបរិហានធម្មោ”។ សព្ពេបិ អរិយបុគ្គលា អរិយេ វិមោក្ខេ អបរិហានធម្មា។

៧. កតមោ ច បុគ្គលោ ចេតនាភព្ពោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ លាភី ហោតិ រូបសហគតានំ វា អរូបសហគតានំ វា សមាបត្តីនំ។ សោ ច ខោ ន និកាមលាភី ហោតិ ន អកិច្ឆលាភី ន អកសិរលាភី; ន យត្ថិច្ឆកំ យទិច្ឆកំ យាវតិច្ឆកំ សមាបជ្ជតិបិ វុដ្ឋាតិបិ។ សចេ អនុសញ្ចេតេតិ, ន បរិហាយតិ តាហិ សមាបត្តីហិ។ សចេ ន អនុសញ្ចេតេតិ, បរិហាយតិ តាហិ សមាបត្តីហិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ចេតនាភព្ពោ”។

៨. កតមោ ច បុគ្គលោ អនុរក្ខណាភព្ពោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ លាភី ហោតិ រូបសហគតានំ វា អរូបសហគតានំ វា សមាបត្តីនំ។ សោ ច ខោ ន និកាមលាភី ហោតិ ន អកិច្ឆលាភី ន អកសិរលាភី; ន យត្ថិច្ឆកំ យទិច្ឆកំ យាវតិច្ឆកំ សមាបជ្ជតិបិ វុដ្ឋាតិបិ។ សចេ អនុរក្ខតិ, ន បរិហាយតិ តាហិ សមាបត្តីហិ។ សចេ ន អនុរក្ខតិ, បរិហាយតិ តាហិ សមាបត្តីហិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អនុរក្ខណាភព្ពោ”។

៩. កតមោ ច បុគ្គលោ បុថុជ្ជនោ? យស្ស បុគ្គលស្ស តីណិ សំយោជនានិ អប្បហីនានិ; ន ច តេសំ ធម្មានំ បហានាយ បដិបន្នោ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “បុថុជ្ជនោ”។

១០. កតមោ ច បុគ្គលោ គោត្រភូ? យេសំ ធម្មានំ សមនន្តរា អរិយធម្មស្ស អវក្កន្តិ ហោតិ តេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “គោត្រភូ”។

១១. កតមោ ច បុគ្គលោ ភយូបរតោ? សត្ត សេក្ខា ភយូបរតា, យេ ច បុថុជ្ជនា សីលវន្តោ។ អរហា អភយូបរតោ។

១២. កតមោ ច បុគ្គលោ អភព្ពាគមនោ? យេ តេ បុគ្គលា កម្មាវរណេន សមន្នាគតា, កិលេសាវរណេន សមន្នាគតា, វិបាកាវរណេន សមន្នាគតា, អស្សទ្ធា អច្ឆន្ទិកា ទុប្បញ្ញា ឯឡា, អភព្ពា និយាមំ ឱក្កមិតុំ កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្តំ – ឥមេ វុច្ចន្តិ បុគ្គលា “អភព្ពាគមនា”។

១៣. កតមោ ច បុគ្គលោ ភព្ពាគមនោ? យេ តេ បុគ្គលា ន កម្មាវរណេន សមន្នាគតា, ន កិលេសាវរណេន សមន្នាគតា, ន វិបាកាវរណេន សមន្នាគតា, សទ្ធា ឆន្ទិកា បញ្ញវន្តោ [បញ្ញវន្តា (សី.)] អនេឡា, ភព្ពា និយាមំ ឱក្កមិតុំ កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្តំ – ឥមេ វុច្ចន្តិ បុគ្គលា “ភព្ពាគមនា”។

១៤. កតមោ ច បុគ្គលោ និយតោ? បញ្ច បុគ្គលា អានន្តរិកា, យេ ច មិច្ឆាទិដ្ឋិកា និយតា, អដ្ឋ ច អរិយបុគ្គលា និយតា។ អវសេសា បុគ្គលា អនិយតា។

១៥. កតមោ ច បុគ្គលោ បដិបន្នកោ? ចត្តារោ មគ្គសមង្គិនោ បុគ្គលា បដិបន្នកា, ចត្តារោ ផលសមង្គិនោ បុគ្គលា ផលេ ឋិតា។

១៦. កតមោ ច បុគ្គលោ សមសីសី? យស្ស បុគ្គលស្ស អបុព្ពំ អចរិមំ អាសវបរិយាទានញ្ច ហោតិ ជីវិតបរិយាទានញ្ច – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សមសីសី”។

១៧. កតមោ ច បុគ្គលោ ឋិតកប្បី? អយញ្ច បុគ្គលោ សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ អស្ស, កប្បស្ស ច ឧឌ្ឍយ្ហនវេលា អស្ស, នេវ តាវ កប្បោ ឧឌ្ឍយ្ហេយ្យ យាវាយំ បុគ្គលោ ន សោតាបត្តិផលំ សច្ឆិករោតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ឋិតកប្បី”។ សព្ពេបិ មគ្គសមង្គិនោ បុគ្គលា ឋិតកប្បិនោ។

១៨. កតមោ ច បុគ្គលោ អរិយោ? អដ្ឋ អរិយបុគ្គលា អរិយា។ អវសេសា បុគ្គលា អនរិយា។

១៩. កតមោ ច បុគ្គលោ សេក្ខោ? ចត្តារោ មគ្គសមង្គិនោ តយោ ផលសមង្គិនោ បុគ្គលា “សេក្ខា”។ អរហា អសេក្ខោ។ អវសេសា បុគ្គលា នេវសេក្ខនាសេក្ខា។

២០. កតមោ ច បុគ្គលោ តេវិជ្ជោ? តីហិ វិជ្ជាហិ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “តេវិជ្ជោ”។

២១. កតមោ ច បុគ្គលោ ឆឡភិញ្ញោ? ឆហិ អភិញ្ញាហិ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “ឆឡភិញ្ញោ”។

២២. កតមោ ច បុគ្គលោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈតិ; តត្ថ ច សព្ពញ្ញុតំ បាបុណាតិ, ពលេសុ ច វសីភាវំ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សម្មាសម្ពុទ្ធោ”។

២៣. កតមោ ច បុគ្គលោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈតិ; ន ច តត្ថ សព្ពញ្ញុតំ បាបុណាតិ, ន ច ពលេសុ វសីភាវំ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ”។

២៤. កតមោ ច បុគ្គលោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អដ្ឋ វិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា វិហរតិ; បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ឧភតោភាគវិមុត្តោ”។

២៥. កតមោ ច បុគ្គលោ បញ្ញាវិមុត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ន ហេវ ខោ អដ្ឋ វិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា វិហរតិ; បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “បញ្ញាវិមុត្តោ”។

២៦. កតមោ ច បុគ្គលោ កាយសក្ខី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អដ្ឋ វិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា វិហរតិ ; បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា ឯកច្ចេ អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “កាយសក្ខី”។

២៧. កតមោ ច បុគ្គលោ ទិដ្ឋិប្បត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី

បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ។ តថាគតប្បវេទិតា ចស្ស ធម្មា បញ្ញាយ វោទិដ្ឋា ហោន្តិ វោចរិតា។ បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា ឯកច្ចេ អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ទិដ្ឋិប្បត្តោ”។

២៨. កតមោ ច បុគ្គលោ សទ្ធាវិមុត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ។ តថាគតប្បវេទិតា ចស្ស ធម្មា បញ្ញាយ វោទិដ្ឋា ហោន្តិ វោចរិតា។ បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា ឯកច្ចេ អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ, នោ ច ខោ យថា ទិដ្ឋិប្បត្តស្ស – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សទ្ធាវិមុត្តោ”។

២៩. កតមោ ច បុគ្គលោ ធម្មានុសារី? យស្ស បុគ្គលស្ស សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នស្ស បញ្ញិន្ទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតិ, បញ្ញាវាហិំ បញ្ញាបុព្ពង្គមំ អរិយមគ្គំ ភាវេតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ធម្មានុសារី”។ សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ បុគ្គលោ ធម្មានុសារី ផលេ ឋិតោ ទិដ្ឋិប្បត្តោ។

៣០. កតមោ ច បុគ្គលោ សទ្ធានុសារី? យស្ស បុគ្គលស្ស សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នស្ស សទ្ធិន្ទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតិ, សទ្ធាវាហិំ សទ្ធាបុព្ពង្គមំ អរិយមគ្គំ ភាវេតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សទ្ធានុសារី”។ សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ បុគ្គលោ សទ្ធានុសារី ផលេ ឋិតោ សទ្ធាវិមុត្តោ។

៣១. កតមោ ច បុគ្គលោ សត្តក្ខត្តុបរមោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ តិណ្ណំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា សោតាបន្នោ ហោតិ អវិនិបាតធម្មោ និយតោ សម្ពោធិបរាយនោ [សម្ពោធិបរាយណោ (សី. ក.)]។ សោ សត្តក្ខត្តុំ ទេវេ ច មានុសេ ច សន្ធាវិត្វា សំសរិត្វា ទុក្ខស្សន្តំ ករោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សត្តក្ខត្តុបរមោ”។

៣២. កតមោ ច បុគ្គលោ កោលង្កោលោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ តិណ្ណំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា សោតាបន្នោ ហោតិ អវិនិបាតធម្មោ និយតោ សម្ពោធិបរាយនោ។ សោ ទ្វេ វា តីណិ វា កុលានិ សន្ធាវិត្វា សំសរិត្វា ទុក្ខស្សន្តំ ករោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “កោលង្កោលោ”។

៣៣. កតមោ ច បុគ្គលោ ឯកពីជី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ តិណ្ណំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា សោតាបន្នោ ហោតិ អវិនិបាតធម្មោ និយតោ សម្ពោធិបរាយនោ។ សោ ឯកំយេវ មានុសកំ ភវំ និព្ពត្តេត្វា ទុក្ខស្សន្តំ ករោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ឯកពីជី”។

៣៤. កតមោ ច បុគ្គលោ សកទាគាមី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ តិណ្ណំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា រាគទោសមោហានំ តនុត្តា សកទាគាមី ហោតិ , សកិទេវ ឥមំ លោកំ អាគន្ត្វា ទុក្ខស្សន្តំ ករោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សកទាគាមី”។

៣៥. កតមោ ច បុគ្គលោ អនាគាមី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បញ្ចន្នំ ឱរម្ភាគិយានំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា ឱបបាតិកោ ហោតិ, តត្ថ បរិនិព្ពាយី អនាវត្តិធម្មោ តស្មា លោកា – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អនាគាមី”។

៣៦. កតមោ ច បុគ្គលោ អន្តរាបរិនិព្ពាយី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បញ្ចន្នំ ឱរម្ភាគិយានំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា ឱបបាតិកោ ហោតិ, តត្ថ បរិនិព្ពាយី អនាវត្តិធម្មោ តស្មា លោកា។ សោ ឧបបន្នំ វា សមនន្តរា អប្បត្តំ វា វេមជ្ឈំ អាយុប្បមាណំ អរិយមគ្គំ សញ្ជនេតិ ឧបរិដ្ឋិមានំ សំយោជនានំ បហានាយ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អន្តរាបរិនិព្ពាយី”។

៣៧. កតមោ ច បុគ្គលោ ឧបហច្ចបរិនិព្ពាយី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បញ្ចន្នំ ឱរម្ភាគិយានំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា ឱបបាតិកោ ហោតិ, តត្ថ បរិនិព្ពាយី អនាវត្តិធម្មោ តស្មា លោកា។ សោ អតិក្កមិត្វា វេមជ្ឈំ អាយុប្បមាណំ ឧបហច្ច វា កាលកិរិយំ [កាលំ កិរិយំ (ក.)] អរិយមគ្គំ សញ្ជនេតិ ឧបរិដ្ឋិមានំ សំយោជនានំ បហានាយ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ឧបហច្ចបរិនិព្ពាយី”។

៣៨. កតមោ ច បុគ្គលោ អសង្ខារបរិនិព្ពាយី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បញ្ចន្នំ ឱរម្ភាគិយានំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា ឱបបាតិកោ ហោតិ, តត្ថ បរិនិព្ពាយី អនាវត្តិធម្មោ តស្មា លោកា។ សោ អសង្ខារេន អរិយមគ្គំ សញ្ជនេតិ ឧបរិដ្ឋិមានំ សំយោជនានំ បហានាយ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អសង្ខារបរិនិព្ពាយី”។

៣៩. កតមោ ច បុគ្គលោ សសង្ខារបរិនិព្ពាយី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បញ្ចន្នំ ឱរម្ភាគិយានំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា ឱបបាតិកោ ហោតិ, តត្ថ បរិនិព្ពាយី អនាវត្តិធម្មោ តស្មា លោកា។ សោ សសង្ខារេន អរិយមគ្គំ សញ្ជនេតិ ឧបរិដ្ឋិមានំ សំយោជនានំ បហានាយ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សសង្ខារបរិនិព្ពាយី”។

៤០. កតមោ ច បុគ្គលោ ឧទ្ធំសោតោ អកនិដ្ឋគាមី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បញ្ចន្នំ ឱរម្ភាគិយានំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា ឱបបាតិកោ ហោតិ, តត្ថ បរិនិព្ពាយី អនាវត្តិធម្មោ តស្មា លោកា។ សោ អវិហា ចុតោ អតប្បំ គច្ឆតិ, អតប្បា ចុតោ សុទស្សំ គច្ឆតិ, សុទស្សា ចុតោ សុទស្សិំ គច្ឆតិ, សុទស្សិយា ចុតោ អកនិដ្ឋំ គច្ឆតិ; អកនិដ្ឋេ អរិយមគ្គំ សញ្ជនេតិ ឧបរិដ្ឋិមានំ សំយោជនានំ បហានាយ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ឧទ្ធំសោតោ អកនិដ្ឋគាមី”។

៤១. កតមោ ច បុគ្គលោ សោតាបន្នោ សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ? តិណ្ណំ សំយោជនានំ បហានាយ បដិបន្នោ បុគ្គលោ សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ។ យស្ស បុគ្គលស្ស តីណិ សំយោជនានិ បហីនានិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សោតាបន្នោ”។

៤២. កាមរាគព្យាបាទានំ តនុភាវាយ បដិបន្នោ បុគ្គលោ សកទាគាមិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ ។ យស្ស បុគ្គលស្ស កាមរាគព្យាបាទា តនុភូតា – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សកទាគាមី”។

៤៣. កាមរាគព្យាបាទានំ អនវសេសប្បហានាយ បដិបន្នោ បុគ្គលោ អនាគាមិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ។ យស្ស បុគ្គលស្ស កាមរាគព្យាបាទា អនវសេសា បហីនា – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អនាគាមី”។

៤៤. រូបរាគអរូបរាគមានឧទ្ធច្ចអវិជ្ជាយ អនវសេសប្បហានាយ បដិបន្នោ បុគ្គលោ អរហត្តផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ។ យស្ស បុគ្គលស្ស រូបរាគោ អរូបរាគោ មានោ ឧទ្ធច្ចំ អវិជ្ជា អនវសេសា បហីនា – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អរហា”។

ឯកកនិទ្ទេសោ។

២. ទុកបុគ្គលបញ្ញត្តិ

៤៥. កតមោ ច បុគ្គលោ កោធនោ? តត្ថ កតមោ កោធោ? យោ កោធោ កុជ្ឈនា កុជ្ឈិតត្តំ ទោសោ ទុស្សនា ទុស្សិតត្តំ [ទូសនា ទូសិតត្តំ (ស្យា.)] ព្យាបត្តិ ព្យាបជ្ជនា ព្យាបជ្ជិតត្តំ វិរោធោ បដិវិរោធោ ចណ្ឌិក្កំ អសុរោបោ អនត្តមនតា ចិត្តស្ស – អយំ វុច្ចតិ កោធោ។ យស្ស បុគ្គលស្ស អយំ កោធោ អប្បហីនោ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “កោធនោ”។

៤៦. កតមោ ច បុគ្គលោ ឧបនាហី? តត្ថ កតមោ ឧបនាហោ? បុព្ពកាលំ កោធោ អបរកាលំ ឧបនាហោ។ យោ ឯវរូបោ ឧបនាហោ ឧបនយ្ហនា ឧបនយ្ហិតត្តំ អដ្ឋបនា [អាឋបនា (ក.) វិភ. ៨៩១] ឋបនា សណ្ឋបនា អនុសំសន្ទនា អនុប្បពន្ធនា ទឡ្ហីកម្មំ កោធស្ស – អយំ វុច្ចតិ ឧបនាហោ ។ យស្ស បុគ្គលស្ស អយំ ឧបនាហោ អប្បហីនោ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ឧបនាហី”។

៤៧. កតមោ ច បុគ្គលោ មក្ខី? តត្ថ កតមោ មក្ខោ? យោ មក្ខោ មក្ខាយនា មក្ខាយិតត្តំ [មក្ខីយនា មក្ខីយិតត្តំ (សី.), មក្ខិយនា មក្ខិយិតត្តំ (ក.)] និដ្ឋុរិយំ និដ្ឋុរិយកម្មំ – អយំ វុច្ចតិ មក្ខោ។ យស្ស បុគ្គលស្ស អយំ មក្ខោ អប្បហីនោ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “មក្ខី”។

៤៨. កតមោ ច បុគ្គលោ បឡាសី? តត្ថ កតមោ បឡាសោ? យោ បឡាសោ បឡាសាយនា បឡាសាយិតត្តំ បឡាសាហារោ វិវាទដ្ឋានំ យុគគ្គាហោ អប្បដិនិស្សគ្គោ – អយំ វុច្ចតិ បឡាសោ។ យស្ស បុគ្គលស្ស អយំ បឡាសោ អប្បហីនោ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “បឡាសី”។

៤៩. កតមោ ច បុគ្គលោ ឥស្សុកី? តត្ថ កតមា ឥស្សា? យា បរលាភសក្ការគរុការមាននវន្ទនបូជនាសុ ឥស្សា ឥស្សាយនា ឥស្សាយិតត្តំ ឧសូយា ឧសូយនា [ឧស្សូយា ឧស្សូយនា (ក.) វិភ. ៨៩៣] ឧសូយិតត្តំ – អយំ វុច្ចតិ ឥស្សា។ យស្ស បុគ្គលស្ស អយំ ឥស្សា អប្បហីនា – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ឥស្សុកី”។

៥០. កតមោ ច បុគ្គលោ មច្ឆរី? តត្ថ កតមំ មច្ឆរិយំ? បញ្ច មច្ឆរិយានិ – អាវាសមច្ឆរិយំ, កុលមច្ឆរិយំ, លាភមច្ឆរិយំ, វណ្ណមច្ឆរិយំ, ធម្មមច្ឆរិយំ។ យំ ឯវរូបំ មច្ឆេរំ មច្ឆរាយនា មច្ឆរាយិតត្តំ វេវិច្ឆំ កទរិយំ កដុកញ្ចុកតា អគ្គហិតត្តំ ចិត្តស្ស – ឥទំ វុច្ចតិ មច្ឆរិយំ។ យស្ស បុគ្គលស្ស ឥទំ មច្ឆរិយំ អប្បហីនំ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “មច្ឆរី”។

៥១. កតមោ ច បុគ្គលោ សឋោ? តត្ថ កតមំ សាឋេយ្យំ? ឥធេកច្ចោ សឋោ ហោតិ បរិសឋោ។ យំ តត្ថ សឋំ សឋតា សាឋេយ្យំ កក្ករតា កក្ករិយំ [កក្ខឡតា កក្ខឡិយំ (ស្យា.) ឯវំ ខុទ្ទកវិភង្គទុកនិទ្ទេសេបិ] បរិក្ខត្តតា បារិក្ខត្តិយំ – ឥទំ វុច្ចតិ សាឋេយ្យំ។ យស្ស បុគ្គលស្ស ឥទំ សាឋេយ្យំ អប្បហីនំ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សឋោ”។

៥២. កតមោ ច បុគ្គលោ មាយាវី? តត្ថ កតមា មាយា? ឥធេកច្ចោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា មនសា ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា តស្ស បដិច្ឆាទនហេតុ បាបិកំ ឥច្ឆំ បណិទហតិ – “មា មំ ជញ្ញា”តិ ឥច្ឆតិ, “មា មំ ជញ្ញា”តិ សង្កប្បតិ “មា មំ ជញ្ញា”តិ វាចំ ភាសតិ, “មា មំ ជញ្ញា”តិ កាយេន បរក្កមតិ។ យា ឯវរូបា មាយា មាយាវិតា អច្ចាសរា វញ្ចនា និកតិ វិកិរណា បរិហរណា គូហនា បរិគូហនា ឆាទនា បដិច្ឆាទនា អនុត្តានីកម្មំ អនាវិកម្មំ វោច្ឆាទនា បាបកិរិយា – អយំ វុច្ចតិ មាយា។ យស្ស បុគ្គលស្ស អយំ មាយា អប្បហីនា – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “មាយាវី”។

៥៣. កតមោ ច បុគ្គលោ អហិរិកោ? តត្ថ កតមំ អហិរិកំ? យំ ន ហិរីយតិ ហិរិយិតព្ពេន ន ហិរីយតិ បាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា – ឥទំ វុច្ចតិ អហិរិកំ។ ឥមិនា អហិរិកេន សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “អហិរិកោ”។

៥៤. កតមោ ច បុគ្គលោ អនោត្តប្បី? តត្ថ កតមំ អនោត្តប្បំ? យំ ន ឱត្តប្បតិ ឱត្តប្បិតព្ពេន ន ឱត្តប្បតិ បាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា – ឥទំ វុច្ចតិ អនោត្តប្បំ។ ឥមិនា អនោត្តប្បេន សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “អនោត្តប្បី”។

៥៥. កតមោ ច បុគ្គលោ ទុព្ពចោ? តត្ថ កតមា ទោវចស្សតា? សហធម្មិកេ វុច្ចមានេ ទោវចស្សាយំ ទោវចស្សិយំ ទោវចស្សតា វិប្បដិកុលគ្គាហិតា វិបច្ចនីកសាតតា អនាទរិយំ អនាទរិយតា អគារវតា អប្បតិស្សវតា – អយំ វុច្ចតិ ទោវចស្សតា។ ឥមាយ ទោវចស្សតាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “ទុព្ពចោ”។

៥៦. កតមោ ច បុគ្គលោ បាបមិត្តោ? តត្ថ កតមា បាបមិត្តតា? យេ តេ បុគ្គលា អស្សទ្ធា ទុស្សីលា អប្បស្សុតា មច្ឆរិនោ ទុប្បញ្ញា, យា តេសំ សេវនា និសេវនា សំសេវនា ភជនា សម្ភជនា ភត្តិ សម្ភត្តិ សម្បវង្កតា – អយំ វុច្ចតិ បាបមិត្តតា។ ឥមាយ បាបមិត្តតាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “បាបមិត្តោ”។

៥៧. កតមោ ច បុគ្គលោ ឥន្ទ្រិយេសុ អគុត្តទ្វារោ? តត្ថ កតមា ឥន្ទ្រិយេសុ អគុត្តទ្វារតា? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា និមិត្តគ្គាហី ហោតិ អនុព្យញ្ជនគ្គាហី; យត្វាធិករណមេនំ ចក្ខុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស សំវរាយ ន បដិបជ្ជតិ, ន រក្ខតិ ចក្ខុន្ទ្រិយំ, ចក្ខុន្ទ្រិយេ ន សំវរំ អាបជ្ជតិ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា…បេ…. ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា…បេ…. ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា…បេ…. កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា…បេ…. មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ និមិត្តគ្គាហី ហោតិ អនុព្យញ្ជនគ្គាហី; យត្វាធិករណមេនំ មនិន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស សំវរាយ ន បដិបជ្ជតិ, ន រក្ខតិ មនិន្ទ្រិយំ, មនិន្ទ្រិយេ ន សំវរំ អាបជ្ជតិ។ យា ឥមេសំ ឆន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ អគុត្តិ អគោបនា អនារក្ខោ អសំវរោ – អយំ វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិយេសុ អគុត្តទ្វារតា។ ឥមាយ ឥន្ទ្រិយេសុ អគុត្តទ្វារតាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “ឥន្ទ្រិយេសុ អគុត្តទ្វារោ”។

៥៨. កតមោ ច បុគ្គលោ ភោជនេ អមត្តញ្ញូ? តត្ថ កតមា ភោជនេ អមត្តញ្ញុតា? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អប្បដិសង្ខា អយោនិសោ អាហារំ អាហារេតិ ទវាយ មទាយ មណ្ឌនាយ វិភូសនាយ, យា តត្ថ អសន្តុដ្ឋិតា អមត្តញ្ញុតា អប្បដិសង្ខា ភោជនេ – អយំ វុច្ចតិ ភោជនេ អមត្តញ្ញុតា។ ឥមាយ ភោជនេ អមត្តញ្ញុតាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “ភោជនេ អមត្តញ្ញូ”។

៥៩. កតមោ ច បុគ្គលោ មុដ្ឋស្សតិ? តត្ថ កតមំ មុដ្ឋស្សច្ចំ? យា អស្សតិ អននុស្សតិ អប្បដិស្សតិ អស្សតិ អស្សរណតា អធារណតា បិលាបនតា សម្មុសនតា – ឥទំ វុច្ចតិ មុដ្ឋស្សច្ចំ។ ឥមិនា មុដ្ឋស្សច្ចេន សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “មុដ្ឋស្សតិ”។

៦០. កតមោ ច បុគ្គលោ អសម្បជានោ? តត្ថ កតមំ អសម្បជញ្ញំ? យំ អញ្ញាណំ អទស្សនំ អនភិសមយោ អននុពោធោ អសម្ពោធោ អប្បដិវេធោ អសង្គាហណា អបរិយោគាហណា [អសំគាហនា អបរិយោគាហនា (សី. ស្យា. ក.)] អសមបេក្ខណា អបច្ចវេក្ខណា អបច្ចក្ខកម្មំ ទុម្មេជ្ឈំ ពាល្យំ អសម្បជញ្ញំ មោហោ បមោហោ សម្មោហោ អវិជ្ជា អវិជ្ជោឃោ អវិជ្ជាយោគោ អវិជ្ជានុសយោ អវិជ្ជាបរិយុដ្ឋានំ អវិជ្ជាលង្គី មោហោ អកុសលមូលំ – ឥទំ វុច្ចតិ អសម្បជញ្ញំ។ ឥមិនា អសម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “អសម្បជានោ”។

៦១. កតមោ ច បុគ្គលោ សីលវិបន្នោ? តត្ថ កតមា សីលវិបត្តិ? កាយិកោ វីតិក្កមោ វាចសិកោ វីតិក្កមោ កាយិកវាចសិកោ វីតិក្កមោ – អយំ វុច្ចតិ សីលវិបត្តិ។ សព្ពម្បិ ទុស្សិល្យំ សីលវិបត្តិ។ ឥមាយ សីលវិបត្តិយា សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “សីលវិបន្នោ”។

៦២. កតមោ ច បុគ្គលោ ទិដ្ឋិវិបន្នោ? តត្ថ កតមា ទិដ្ឋិវិបត្តិ? “នត្ថិ ទិន្នំ, នត្ថិ យិដ្ឋំ, នត្ថិ ហុតំ, នត្ថិ សុកតទុក្កដានំ [សុកដទុក្កដានំ (សី.)] កម្មានំ ផលំ វិបាកោ, នត្ថិ អយំ លោកោ , នត្ថិ បរោ លោកោ , នត្ថិ មាតា, នត្ថិ បិតា, នត្ថិ សត្តា ឱបបាតិកា, នត្ថិ លោកេ សមណព្រាហ្មណា សម្មគ្គតា [សមគ្គតា (ក.)] សម្មា បដិបន្នា យេ ឥមញ្ច លោកំ បរញ្ច លោកំ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេន្តី”តិ។ យា ឯវរូបា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតំ ទិដ្ឋិគហនំ ទិដ្ឋិកន្តារោ ទិដ្ឋិវិសូកាយិកំ ទិដ្ឋិវិប្ផន្ទិតំ ទិដ្ឋិសំយោជនំ គាហោ បដិគ្គាហោ អភិនិវេសោ បរាមាសោ កុម្មគ្គោ មិច្ឆាបថោ មិច្ឆត្តំ តិត្ថាយតនំ វិបរិយាសគ្គាហោ [វិបរិយេសគ្គាហោ (សព្ពត្ថ) បទសិទ្ធិ ចិន្តេតព្ពា], អយំ វុច្ចតិ ទិដ្ឋិវិបត្តិ។ សព្ពាបិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិវិបត្តិ។ ឥមាយ ទិដ្ឋិវិបត្តិយា សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “ទិដ្ឋិវិបន្នោ”។

៦៣. កតមោ ច បុគ្គលោ អជ្ឈត្តសំយោជនោ? យស្ស បុគ្គលស្ស បញ្ចោរម្ភាគិយានិ សំយោជនានិ អប្បហីនានិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អជ្ឈត្តសំយោជនោ”។

៦៤. កតមោ ច បុគ្គលោ ពហិទ្ធាសំយោជនោ? យស្ស បុគ្គលស្ស បញ្ចុទ្ធម្ភាគិយានិ សំយោជនានិ អប្បហីនានិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ពហិទ្ធាសំយោជនោ”។

៦៥. កតមោ ច បុគ្គលោ អក្កោធនោ? តត្ថ កតមោ កោធោ? យោ កោធោ កុជ្ឈនា កុជ្ឈិតត្តំ ទោសោ ទុស្សនា ទុស្សិតត្តំ ព្យាបត្តិ ព្យាបជ្ជនា ព្យាបជ្ជិតត្តំ វិរោធោ បដិវិរោធោ ចណ្ឌិក្កំ អសុរោបោ អនត្តមនតា ចិត្តស្ស – អយំ វុច្ចតិ កោធោ។ យស្ស បុគ្គលស្ស អយំ កោធោ បហីនោ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អក្កោធនោ”។

៦៦. កតមោ ច បុគ្គលោ អនុបនាហី? តត្ថ កតមោ ឧបនាហោ? បុព្ពកាលំ កោធោ អបរកាលំ ឧបនាហោ យោ ឯវរូបោ ឧបនាហោ ឧបនយ្ហនា ឧបនយ្ហិតត្តំ អដ្ឋបនា ឋបនា សណ្ឋបនា អនុសំសន្ទនា អនុប្បពន្ធនា ទឡ្ហីកម្មំ កោធស្ស – អយំ វុច្ចតិ ឧបនាហោ។ យស្ស បុគ្គលស្ស អយំ ឧបនាហោ បហីនោ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អនុបនាហី”។

៦៧. កតមោ ច បុគ្គលោ អមក្ខី? តត្ថ កតមោ មក្ខោ? យោ មក្ខោ មក្ខាយនា មក្ខាយិតត្តំ និដ្ឋុរិយំ និដ្ឋុរិយកម្មំ – អយំ វុច្ចតិ មក្ខោ។ យស្ស បុគ្គលស្ស អយំ មក្ខោ បហីនោ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អមក្ខី”។

៦៨. កតមោ ច បុគ្គលោ អបឡាសី? តត្ថ កតមោ បឡាសោ? យោ បឡាសោ បឡាសាយនា បឡាសាយិតត្តំ បឡាសាហារោ វិវាទដ្ឋានំ យុគគ្គាហោ អប្បដិនិស្សគ្គោ – អយំ វុច្ចតិ បឡាសោ។ យស្ស បុគ្គលស្ស អយំ បឡាសោ បហីនោ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អបឡាសី”។

៦៩. កតមោ ច បុគ្គលោ អនិស្សុកី? តត្ថ កតមា ឥស្សា? យា បរលាភសក្ការគរុការមាននវន្ទនបូជនាសុ ឥស្សា ឥស្សាយនា ឥស្សាយិតត្តំ ឧសូយា ឧសូយនា ឧសូយិតត្តំ – អយំ វុច្ចតិ ឥស្សា។ យស្ស បុគ្គលស្ស អយំ ឥស្សា បហីនា – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អនិស្សុកី”។

៧០. កតមោ ច បុគ្គលោ អមច្ឆរី? តត្ថ កតមំ មច្ឆរិយំ? បញ្ច មច្ឆរិយានិ – អាវាសមច្ឆរិយំ, កុលមច្ឆរិយំ, លាភមច្ឆរិយំ, វណ្ណមច្ឆរិយំ, ធម្មមច្ឆរិយំ។ យំ ឯវរូបំ មច្ឆេរំ មច្ឆរាយនា មច្ឆរាយិតត្តំ វេវិច្ឆំ កទរិយំ កដុកញ្ចុកតា អគ្គហិតត្តំ ចិត្តស្ស – ឥទំ វុច្ចតិ មច្ឆរិយំ។ យស្ស បុគ្គលស្ស ឥទំ មច្ឆរិយំ បហីនំ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អមច្ឆរី”។

៧១. កតមោ ច បុគ្គលោ អសឋោ? តត្ថ កតមំ សាឋេយ្យំ? ឥធេកច្ចោ សឋោ ហោតិ បរិសឋោ។ យំ តត្ថ សឋំ សឋតា សាឋេយ្យំ កក្ករតា កក្ករិយំ បរិក្ខត្តតា បារិក្ខត្តិយំ – ឥទំ វុច្ចតិ សាឋេយ្យំ។ យស្ស បុគ្គលស្ស ឥទំ សាឋេយ្យំ បហីនំ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អសឋោ”។

៧២. កតមោ ច បុគ្គលោ អមាយាវី? តត្ថ កតមា មាយា? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា មនសា ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា តស្ស បដិច្ឆាទនហេតុ បាបិកំ ឥច្ឆំ បណិទហតិ – “មា មំ ជញ្ញា”តិ ឥច្ឆតិ, “មា មំ ជញ្ញា”តិ សង្កប្បតិ, “មា មំ ជញ្ញា”តិ វាចំ ភាសតិ, “មា មំ ជញ្ញា”តិ កាយេន បរក្កមតិ។ យា ឯវរូបា មាយា មាយាវិតា អច្ចាសរា វញ្ចនា និកតិ វិកិរណា បរិហរណា គូហនា បរិគូហនា ឆាទនា បដិច្ឆាទនា អនុត្តានីកម្មំ អនាវិកម្មំ វោច្ឆាទនា បាបកិរិយា – អយំ វុច្ចតិ មាយា។ យស្ស បុគ្គលស្ស អយំ មាយា បហីនា – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អមាយាវី”។

៧៣. កតមោ ច បុគ្គលោ ហិរិមា? តត្ថ កតមា ហិរី? យំ ហិរីយតិ ហិរិយិតព្ពេន ហិរីយតិ បាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា – អយំ វុច្ចតិ ហិរី។ ឥមាយ ហិរិយា សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “ហិរិមា”។

៧៤. កតមោ ច បុគ្គលោ ឱត្តប្បី? តត្ថ កតមំ ឱត្តប្បំ? យំ ឱត្តប្បតិ ឱត្តប្បិតព្ពេន ឱត្តប្បតិ បាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា – ឥទំ វុច្ចតិ ឱត្តប្បំ។ ឥមិនា ឱត្តប្បេន សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “ឱត្តប្បី”។

៧៥. កតមោ ច បុគ្គលោ សុវចោ? តត្ថ កតមា សោវចស្សតា? សហធម្មិកេ វុច្ចមានេ សោវចស្សាយំ សោវចស្សិយំ សោវចស្សតា អវិប្បដិកុលគ្គាហិតា អវិបច្ចនីកសាតតា សាទរិយំ សាទរិយតា សគារវតា សប្បតិស្សវតា – អយំ វុច្ចតិ សោវចស្សតា។ ឥមាយ សោវចស្សតាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “សុវចោ”។

៧៦. កតមោ ច បុគ្គលោ កល្យាណមិត្តោ? តត្ថ កតមា កល្យាណមិត្តតា? យេ តេ បុគ្គលា សទ្ធា សីលវន្តោ ពហុស្សុតា ចាគវន្តោ បញ្ញវន្តោ, យា តេសំ សេវនា និសេវនា សំសេវនា ភជនា សម្ភជនា ភត្តិ សម្ភត្តិ សម្បវង្កតា – អយំ វុច្ចតិ កល្យាណមិត្តតា។ ឥមាយ កល្យាណមិត្តតាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “កល្យាណមិត្តោ”។

៧៧. កតមោ ច បុគ្គលោ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារោ? តត្ថ កតមា ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ន និមិត្តគ្គាហី ហោតិ នានុព្យញ្ជនគ្គាហី; យត្វាធិករណមេនំ ចក្ខុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស សំវរាយ បដិបជ្ជតិ, រក្ខតិ ចក្ខុន្ទ្រិយំ ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតិ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា…បេ…. ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា…បេ…. ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា…បេ…. កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា…បេ…. មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ន និមិត្តគ្គាហី ហោតិ នានុព្យញ្ជនគ្គាហី; យត្វាធិករណមេនំ មនិន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស សំវរាយ បដិបជ្ជតិ, រក្ខតិ មនិន្ទ្រិយំ, មនិន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតិ។ យា ឥមេសំ ឆន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ គុត្តិ គោបនា អារក្ខោ សំវរោ – អយំ វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា។ ឥមាយ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារោ”។

៧៨. កតមោ ច បុគ្គលោ ភោជនេ មត្តញ្ញូ? តត្ថ កតមា ភោជនេ មត្តញ្ញុតា? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បដិសង្ខា យោនិសោ អាហារំ អាហារេតិ – “នេវ ទវាយ, ន មទាយ, ន មណ្ឌនាយ, ន វិភូសនាយ; យាវទេវ ឥមស្ស កាយស្ស ឋិតិយា យាបនាយ វិហឹសូបរតិយា ព្រហ្មចរិយានុគ្គហាយ។ ឥតិ បុរាណញ្ច វេទនំ បដិហង្ខាមិ, នវញ្ច វេទនំ ន ឧប្បាទេស្សាមិ, យាត្រា ច មេ ភវិស្សតិ អនវជ្ជតា ច ផាសុវិហារោ ចា”តិ។ យា តត្ថ សន្តុដ្ឋិតា មត្តញ្ញុតា បដិសង្ខា ភោជនេ – អយំ វុច្ចតិ ភោជនេ មត្តញ្ញុតា។ ឥមាយ ភោជនេ មត្តញ្ញុតាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “ភោជនេ មត្តញ្ញូ”។

៧៩. កតមោ ច បុគ្គលោ ឧបដ្ឋិតស្សតិ? តត្ថ កតមា សតិ? យា សតិ អនុស្សតិ បដិស្សតិ សតិ សរណតា ធារណតា អបិលាបនតា អសម្មុសនតា សតិ សតិន្ទ្រិយំ សតិពលំ សម្មាសតិ – អយំ វុច្ចតិ សតិ។ ឥមាយ សតិយា សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “ឧបដ្ឋិតស្សតិ”។

៨០. កតមោ ច បុគ្គលោ សម្បជានោ? តត្ថ កតមំ សម្បជញ្ញំ? យា បញ្ញា បជាននា វិចយោ បវិចយោ ធម្មវិចយោ សល្លក្ខណា ឧបលក្ខណា បច្ចុបលក្ខណា បណ្ឌិច្ចំ កោសល្លំ នេបុញ្ញំ វេភព្យា ចិន្តា ឧបបរិក្ខា ភូរី មេធា បរិណាយិកា វិបស្សនា សម្បជញ្ញំ បតោទោ បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ បញ្ញាសត្ថំ បញ្ញាបាសាទោ បញ្ញា

អាលោកោ បញ្ញាឱភាសោ បញ្ញាបជ្ជោតោ បញ្ញារតនំ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ – ឥទំ វុច្ចតិ សម្បជញ្ញំ។ ឥមិនា សម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “សម្បជានោ”។

៨១. កតមោ ច បុគ្គលោ សីលសម្បន្នោ? តត្ថ កតមា សីលសម្បទា? កាយិកោ អវីតិក្កមោ វាចសិកោ អវីតិក្កមោ កាយិកវាចសិកោ អវីតិក្កមោ – អយំ វុច្ចតិ សីលសម្បទា។ សព្ពោបិ សីលសំវរោ សីលសម្បទា។ ឥមាយ សីលសម្បទាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “សីលសម្បន្នោ”។

៨២. កតមោ ច បុគ្គលោ ទិដ្ឋិសម្បន្នោ? តត្ថ កតមា ទិដ្ឋិសម្បទា? “អត្ថិ ទិន្នំ, អត្ថិ យិដ្ឋំ, អត្ថិ ហុតំ, អត្ថិ សុកតទុក្កដានំ កម្មានំ ផលំ វិបាកោ, អត្ថិ អយំ លោកោ, អត្ថិ បរោ លោកោ, អត្ថិ មាតា, អត្ថិ បិតា, អត្ថិ សត្តា ឱបបាតិកា, អត្ថិ លោកេ សមណព្រាហ្មណា សម្មគ្គតា សម្មាបដិបន្នា យេ ឥមញ្ច លោកំ បរញ្ច លោកំ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេន្តី”តិ។ យា ឯវរូបា បញ្ញា បជាននា…បេ.… អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ – អយំ វុច្ចតិ ទិដ្ឋិសម្បទា។ សព្ពាបិ សម្មាទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិសម្បទា។ ឥមាយ ទិដ្ឋិសម្បទាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ “ទិដ្ឋិសម្បន្នោ”។

៨៣. កតមេ ទ្វេ បុគ្គលា ទុល្លភា លោកស្មឹ? យោ ច បុព្ពការី, យោ ច កតញ្ញូ កតវេទី – ឥមេ ទ្វេ បុគ្គលា ទុល្លភា លោកស្មឹ។

៨៤. កតមេ ទ្វេ បុគ្គលា ទុត្តប្បយា? យោ ច លទ្ធំ លទ្ធំ និក្ខិបតិ, យោ ច លទ្ធំ លទ្ធំ វិស្សជ្ជេតិ – ឥមេ ទ្វេ បុគ្គលា “ទុត្តប្បយា”។

៨៥. កតមេ ទ្វេ បុគ្គលា សុតប្បយា? យោ ច លទ្ធំ លទ្ធំ ន និក្ខិបតិ, យោ ច លទ្ធំ លទ្ធំ ន វិស្សជ្ជេតិ – ឥមេ ទ្វេ បុគ្គលា “សុតប្បយា”។

៨៦. កតមេសំ ទ្វិន្នំ បុគ្គលានំ អាសវា វឌ្ឍន្តិ? យោ ច ន កុក្កុច្ចាយិតព្ពំ កុក្កុច្ចាយតិ, យោ ច កុក្កុច្ចាយិតព្ពំ ន កុក្កុច្ចាយតិ – ឥមេសំ ទ្វិន្នំ បុគ្គលានំ អាសវា វឌ្ឍន្តិ។

៨៧. កតមេសំ ទ្វិន្នំ បុគ្គលានំ អាសវា ន វឌ្ឍន្តិ? យោ ច ន កុក្កុច្ចាយិតព្ពំ ន កុក្កុច្ចាយតិ, យោ ច កុក្កុច្ចាយិតព្ពំ កុក្កុច្ចាយតិ – ឥមេសំ ទ្វិន្នំ បុគ្គលានំ អាសវា ន វឌ្ឍន្តិ។

៨៨. កតមោ ច បុគ្គលោ ហីនាធិមុត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ទុស្សីលោ ហោតិ បាបធម្មោ, សោ អញ្ញំ ទុស្សីលំ បាបធម្មំ សេវតិ ភជតិ បយិរុបាសតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ហីនាធិមុត្តោ”។

៨៩. កតមោ ច បុគ្គលោ បណីតាធិមុត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ សីលវា ហោតិ កល្យាណធម្មោ, សោ អញ្ញំ សីលវន្តំ កល្យាណធម្មំ សេវតិ ភជតិ បយិរុបាសតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “បណីតាធិមុត្តោ”។

៩០. កតមោ ច បុគ្គលោ តិត្តោ? បច្ចេកសម្ពុទ្ធា [បច្ចេកពុទ្ធោ (សី.)] យេ ច តថាគតស្ស សាវកា អរហន្តោ តិត្តា។ សម្មាសម្ពុទ្ធោ តិត្តោ ច តប្បេតា ច [តប្បេតា ច, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ តិត្តោ (សី.)]។

ទុកនិទ្ទេសោ។

៣. តិកបុគ្គលបញ្ញត្តិ

៩១. កតមោ ច បុគ្គលោ និរាសោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ទុស្សីលោ ហោតិ បាបធម្មោ អសុចិ សង្កស្សរសមាចារោ បដិច្ឆន្នកម្មន្តោ អស្សមណោ សមណបដិញ្ញោ អព្រហ្មចារី ព្រហ្មចារិបដិញ្ញោ អន្តោបូតិ អវស្សុតោ កសម្ពុជាតោ។ សោ សុណាតិ – “ឥត្ថន្នាមោ កិរ ភិក្ខុ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតី”តិ។ តស្ស ន ឯវំ ហោតិ – “កុទាស្សុ នាមាហម្បិ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរិស្សាមី”តិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “និរាសោ”។

៩២. កតមោ ច បុគ្គលោ អាសំសោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ សីលវា ហោតិ កល្យាណធម្មោ។ សោ សុណាតិ – “ឥត្ថន្នាមោ កិរ ភិក្ខុ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា

ឧបសម្បជ្ជ វិហរតី’’តិ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘‘កុទាស្សុ នាមាហម្បិ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរិស្សាមី’’តិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ‘‘អាសំសោ’’។

៨៣. កតមោ ច បុគ្គលោ វិគតាសោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ សុណាតិ – ‘‘ឥត្ថន្នាមោ កិរ ភិក្ខុ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតី’’តិ។ តស្ស ន ឯវំ ហោតិ – ‘‘កុទាស្សុ នាមាហម្បិ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរិស្សាមី’’តិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? យា ហិស្ស បុព្ពេ អវិមុត្តស្ស វិមុត្តាសា, សា បដិប្បស្សទ្ធា។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ‘‘វិគតាសោ’’។

៨៤. តត្ថ កតមេ តយោ គិលានូបមា បុគ្គលា? តយោ គិលានា – ឥធេកច្ចោ គិលានោ លភន្តោ វា សប្បាយានិ ភោជនានិ អលភន្តោ វា សប្បាយានិ ភោជនានិ, លភន្តោ វា សប្បាយានិ ភេសជ្ជានិ អលភន្តោ វា សប្បាយានិ ភេសជ្ជានិ, លភន្តោ វា បតិរូបំ ឧបដ្ឋាកំ អលភន្តោ វា បតិរូបំ ឧបដ្ឋាកំ, នេវ វុដ្ឋាតិ តម្ហា អាពាធា។ (១)

ឥធ បនេកច្ចោ គិលានោ លភន្តោ វា សប្បាយានិ ភោជនានិ អលភន្តោ វា សប្បាយានិ ភោជនានិ, លភន្តោ វា សប្បាយានិ ភេសជ្ជានិ អលភន្តោ វា សប្បាយានិ ភេសជ្ជានិ, លភន្តោ វា បតិរូបំ ឧបដ្ឋាកំ អលភន្តោ វា បតិរូបំ ឧបដ្ឋាកំ, វុដ្ឋាតិ តម្ហា អាពាធា។ (២)

ឥធ បនេកច្ចោ គិលានោ លភន្តោ សប្បាយានិ ភោជនានិ នោ អលភន្តោ, លភន្តោ សប្បាយានិ ភេសជ្ជានិ នោ អលភន្តោ, លភន្តោ បតិរូបំ ឧបដ្ឋាកំ នោ អលភន្តោ, វុដ្ឋាតិ តម្ហា អាពាធា។ (៣)

តត្រ ឃ្វាយំ គិលានោ លភន្តោ សប្បាយានិ ភោជនានិ នោ អលភន្តោ, លភន្តោ សប្បាយានិ ភេសជ្ជានិ នោ អលភន្តោ, លភន្តោ បតិរូបំ ឧបដ្ឋាកំ នោ អលភន្តោ, វុដ្ឋាតិ តម្ហា អាពាធា, ឥមំ គិលានំ បដិច្ច ភគវតា គិលានភត្តំ អនុញ្ញាតំ គិលានភេសជ្ជំ អនុញ្ញាតំ គិលានុបដ្ឋាកោ អនុញ្ញាតោ។ ឥមញ្ច បន គិលានំ បដិច្ច អញ្ញេបិ គិលានា ឧបដ្ឋាតព្ពា។

ឯវមេវ [ឯវមេវ (សី.)] តយោ គិលានូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មិំ។ កតមេ តយោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ លភន្តោ វា តថាគតំ ទស្សនាយ អលភន្តោ វា តថាគតំ ទស្សនាយ, លភន្តោ វា តថាគតប្បវេទិតំ ធម្មវិនយំ សវណាយ អលភន្តោ វា តថាគតប្បវេទិតំ ធម្មវិនយំ សវណាយ, នេវ ឱក្កមតិ និយាមំ កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្តំ។ (១)

ឥធ បនេកច្ចោ បុគ្គលោ លភន្តោ វា តថាគតំ ទស្សនាយ អលភន្តោ វា តថាគតំ ទស្សនាយ, លភន្តោ វា តថាគតប្បវេទិតំ ធម្មវិនយំ សវណាយ អលភន្តោ វា តថាគតប្បវេទិតំ ធម្មវិនយំ សវណាយ, ឱក្កមតិ និយាមំ កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្តំ។ (២)

ឥធ បនេកច្ចោ បុគ្គលោ លភន្តោ តថាគតំ ទស្សនាយ នោ អលភន្តោ, លភន្តោ តថាគតប្បវេទិតំ ធម្មវិនយំ សវណាយ នោ អលភន្តោ, ឱក្កមតិ និយាមំ កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្តំ។ (៣)

តត្រ ឃ្វាយំ បុគ្គលោ លភន្តោ តថាគតំ ទស្សនាយ នោ អលភន្តោ, លភន្តោ តថាគតប្បវេទិតំ ធម្មវិនយំ សវណាយ នោ អលភន្តោ , ឱក្កមតិ និយាមំ កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្តំ, ឥមំ បុគ្គលំ បដិច្ច ភគវតា ធម្មទេសនា អនុញ្ញាតា, ឥមញ្ច បុគ្គលំ បដិច្ច អញ្ញេសម្បិ ធម្មោ ទេសេតព្ពោ។ ឥមេ តយោ គិលានូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មិំ។

៨៥. កតមោ ច បុគ្គលោ កាយសក្ខី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អដ្ឋ វិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា វិហរតិ, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា ឯកច្ចេ អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ‘‘កាយសក្ខី’’។

៨៦. កតមោ ច បុគ្គលោ ទិដ្ឋិប្បត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ‘‘ឥទំ ទុក្ខ’’ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ, ‘‘អយំ ទុក្ខសមុទយោ’’តិ យថាភូតំ បជានាតិ, ‘‘អយំ ទុក្ខនិរោធោ’’តិ យថាភូតំ បជានាតិ, ‘‘អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី

បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, តថាគតប្បវេទិតា ចស្ស ធម្មា បញ្ញាយ វោទិដ្ឋា ហោន្តិ វោចរិតា, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា ឯកច្ចេ អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ទិដ្ឋិប្បត្តោ”។

៩៧. កតមោ ច បុគ្គលោ សទ្ធាវិមុត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ...បេ.... តថាគតប្បវេទិតា ចស្ស ធម្មា បញ្ញាយ វោទិដ្ឋា ហោន្តិ វោចរិតា, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា ឯកច្ចេ អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ, នោ ច ខោ យថាទិដ្ឋិប្បត្តស្ស – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សទ្ធាវិមុត្តោ”។

៩៨. កតមោ ច បុគ្គលោ គូថភាណី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ មុសាវាទី ហោតិ សភគ្គតោ វា បរិសគ្គតោ វា ញាតិមជ្ឈគតោ វា បូគមជ្ឈគតោ វា រាជកុលមជ្ឈគតោ វា អភិនីតោ សក្ខិបុដ្ឋោ – “ឯហម្ភោ [ឯហិ ភោ (ស្យា. ក.) ម. និ. ១.៤៤០; អ. និ. ៣.២៨], បុរិស, យំ ជានាសិ តំ វទេហី”តិ, សោ អជានំ វា អាហ – “ជានាមី”តិ, ជានំ វា អាហ – “ន ជានាមី”តិ, អបស្សំ វា អាហ – “បស្សាមី”តិ, បស្សំ វា អាហ – “ន បស្សាមី”តិ។ ឥតិ អត្តហេតុ វា បរហេតុ វា អាមិសកិញ្ចិក្ខហេតុ វា សម្បជានមុសា ភាសិតា ហោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “គូថភាណី”។

៩៩. កតមោ ច បុគ្គលោ បុប្ផភាណី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ មុសាវាទំ បហាយ មុសាវាទា បដិវិរតោ ហោតិ សភគ្គតោ វា បរិសគ្គតោ វា ញាតិមជ្ឈគតោ វា បូគមជ្ឈគតោ វា រាជកុលមជ្ឈគតោ វា អភិនីតោ សក្ខិបុដ្ឋោ – “ឯហម្ភោ, បុរិស, យំ ជានាសិ តំ វទេហី”តិ, សោ អជានំ វា អាហ – “ន ជានាមី”តិ, ជានំ វា អាហ – “ជានាមី”តិ, អបស្សំ វា អាហ – “ន បស្សាមី”តិ, បស្សំ វា អាហ – “បស្សាមី”តិ។ ឥតិ អត្តហេតុ វា បរហេតុ វា អាមិសកិញ្ចិក្ខហេតុ វា ន សម្បជានមុសា ភាសិតា ហោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “បុប្ផភាណី”។

១០០. កតមោ ច បុគ្គលោ មធុភាណី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ យា សា វាចា នេលា កណ្ណសុខា បេមនិយា ហទយង្គមា បោរី ពហុជនកន្តា ពហុជនមនាបា, តថារូបិំ វាចំ ភាសិតា ហោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “មធុភាណី”។

១០១. កតមោ ច បុគ្គលោ អរុកូបមចិត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ កោធនោ ហោតិ ឧបាយាសពហុលោ, អប្បម្បិ វុត្តោ សមានោ អភិសជ្ជតិ កុប្បតិ ព្យាបជ្ជតិ បតិត្ថីយតិ [បតិដ្ឋីយតិ (ស្យា. ក.) អ. និ. ៣.២៥], កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតិ។ សេយ្យថាបិ នាម ទុដ្ឋារុកោ កដ្ឋេន វា កឋលាយ [កថលាយ (ក.), កថលេន (អដ្ឋកថា) អ. និ. ៣.២៥] វា ឃដ្ដិតោ ភិយ្យោសោ មត្តាយ អាសវំ ទេតិ [អស្សវំ នោតិ (សី.)], ឯវមេវំ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ កោធនោ ហោតិ ឧបាយាសពហុលោ, អប្បម្បិ វុត្តោ សមានោ អភិសជ្ជតិ កុប្បតិ ព្យាបជ្ជតិ បតិត្ថីយតិ, កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អរុកូបមចិត្តោ”។

១០២. កតមោ ច បុគ្គលោ វិជ្ជូបមចិត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ។ សេយ្យថាបិ នាម ចក្ខុមា បុរិសោ រត្តន្ធការតិមិសាយ វិជ្ជន្តរិកាយ រូបានិ បស្សេយ្យ, ឯវមេវំ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ , “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “វិជ្ជូបមចិត្តោ”។

១០៣. កតមោ ច បុគ្គលោ វជិរូបមចិត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សេយ្យថាបិ នាម វជិរស្ស នត្ថិ កិញ្ចិ អភេជ្ជំ មណិ វា បាសាណោ វា, ឯវមេវំ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “វជិរូបមចិត្តោ”។

១០៤. កតមោ ច បុគ្គលោ អន្ធោ? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស តថារូបំ ចក្ខុ ន ហោតិ យថារូបេន ចក្ខុនា អនធិគតំ វា ភោគំ អធិគច្ឆេយ្យ, អធិគតំ វា ភោគំ ផាតិំ ករេយ្យ; តថារូបម្បិស្ស ចក្ខុ ន ហោតិ យថារូបេន ចក្ខុនា កុសលាកុសលេ ធម្មេ ជានេយ្យ, សាវជ្ជានវជ្ជេ ធម្មេ ជានេយ្យ, ហីនប្បណីតេ ធម្មេ ជានេយ្យ, កណ្ហសុក្កសប្បដិភាគេ ធម្មេ ជានេយ្យ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អន្ធោ”។

១០៥. កតមោ ច បុគ្គលោ ឯកចក្ខុ? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស តថារូបំ ចក្ខុ ហោតិ , យថារូបេន ចក្ខុនា អនធិគតំ វា ភោគំ អធិគច្ឆេយ្យ, អធិគតំ វា ភោគំ ផាតិំ ករេយ្យ; តថារូបម្បិស្ស ចក្ខុ ន ហោតិ យថារូបេន

ចក្ខុនា កុសលាកុសលេ ធម្មេ ជានេយ្យ, សាវជ្ជានវជ្ជេ ធម្មេ ជានេយ្យ, ហីនប្បណីតេ ធម្មេ ជានេយ្យ, កណ្ហសុក្កសប្បដិភាគេ ធម្មេ ជានេយ្យ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ឯកចក្ខុ”។

១០៦. កតមោ ច បុគ្គលោ ទ្វិចក្ខុ? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស តថារូបំ ចក្ខុ ហោតិ យថារូបេន ចក្ខុនា អនធិគតំ វា ភោគំ អធិគច្ឆេយ្យ, អធិគតំ វា ភោគំ ផាតិំ ករេយ្យ; តថារូបម្បិស្ស ចក្ខុ ហោតិ យថារូបេន ចក្ខុនា កុសលាកុសលេ ធម្មេ ជានេយ្យ, សាវជ្ជានវជ្ជេ ធម្មេ ជានេយ្យ, ហីនប្បណីតេ ធម្មេ ជានេយ្យ, កណ្ហសុក្កសប្បដិភាគេ ធម្មេ ជានេយ្យ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ទ្វិចក្ខុ”។

១០៧. កតមោ ច បុគ្គលោ អវកុជ្ជបញ្ញោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អារាមំ គន្តា [គតោ (សី.), គន្ធា (ស្យា.)] ហោតិ អភិក្ខណំ ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ធម្មស្សវណាយ [ធម្មស្សវនាយ (ស្យា.)]។ តស្ស ភិក្ខូ ធម្មំ ទេសេន្តិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ បកាសេន្តិ។ សោ តស្មិំ អាសនេ និសិន្នោ តស្សា កថាយ នេវ អាទិំ មនសិ ករោតិ, ន មជ្ឈំ មនសិ ករោតិ, ន បរិយោសានំ មនសិ ករោតិ។ វុដ្ឋិតោបិ តម្ហា អាសនា តស្សា កថាយ នេវ អាទិំ មនសិ ករោតិ, ន មជ្ឈំ មនសិ ករោតិ, ន បរិយោសានំ មនសិ ករោតិ។ សេយ្យថាបិ នាម កុម្ភោ និក្កុជ្ជោ [និកុជ្ជោ (ស្យា.) អ. និ. ៣.៣០] តត្រ ឧទកំ អាសិត្តំ វិវដ្ដតិ, នោ សណ្ឋាតិ; ឯវមេវ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អារាមំ គន្តា ហោតិ អភិក្ខណំ ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ធម្មស្សវណាយ ។ តស្ស ភិក្ខូ ធម្មំ ទេសេន្តិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ បកាសេន្តិ។ សោ តស្មិំ អាសនេ និសិន្នោ តស្សា កថាយ នេវ អាទិំ មនសិ ករោតិ, ន មជ្ឈំ មនសិ ករោតិ, ន បរិយោសានំ មនសិ ករោតិ។ វុដ្ឋិតោបិ តម្ហា អាសនា តស្សា កថាយ នេវ អាទិំ មនសិ ករោតិ, ន មជ្ឈំ មនសិ ករោតិ, ន បរិយោសានំ មនសិ ករោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អវកុជ្ជបញ្ញោ”។

១០៨. កតមោ ច បុគ្គលោ ឧច្ឆង្គបញ្ញោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អារាមំ គន្តា ហោតិ អភិក្ខណំ ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ធម្មស្សវណាយ។ តស្ស ភិក្ខូ ធម្មំ ទេសេន្តិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ បកាសេន្តិ។ សោ តស្មិំ អាសនេ និសិន្នោ តស្សា កថាយ អាទិម្បិ មនសិ ករោតិ, មជ្ឈម្បិ មនសិ ករោតិ, បរិយោសានម្បិ មនសិ ករោតិ។ វុដ្ឋិតោ ច ខោ តម្ហា អាសនា តស្សា កថាយ នេវ អាទិំ មនសិ ករោតិ, ន មជ្ឈំ មនសិ ករោតិ, ន បរិយោសានំ មនសិ ករោតិ។ សេយ្យថាបិ នាម បុរិសស្ស ឧច្ឆង្គេ នានាខជ្ជកានិ អាកិណ្ណានិ – តិលា តណ្ឌុលា [តិលតណ្ឌុលា (ក.) អ. និ. ៣.៣០] មោទកា ពទរា។ សោ តម្ហា អាសនា វុដ្ឋហន្តោ សតិសម្មោសា បកិរេយ្យ។ ឯវមេវ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អារាមំ គន្តា ហោតិ អភិក្ខណំ ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ធម្មស្សវណាយ។ តស្ស ភិក្ខូ ធម្មំ ទេសេន្តិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ បកាសេន្តិ។ សោ តស្មិំ អាសនេ និសិន្នោ តស្សា កថាយ អាទិម្បិ មនសិ ករោតិ, មជ្ឈម្បិ មនសិ ករោតិ, បរិយោសានម្បិ មនសិ ករោតិ។ វុដ្ឋិតោ ច ខោ តម្ហា អាសនា តស្សា កថាយ នេវ អាទិម្បិ មនសិ ករោតិ, ន មជ្ឈម្បិ មនសិ ករោតិ, ន បរិយោសានម្បិ មនសិ ករោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ឧច្ឆង្គបញ្ញោ”។

១០៩. កតមោ ច បុគ្គលោ បុថុបញ្ញោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អារាមំ គន្តា ហោតិ អភិក្ខណំ ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ធម្មស្សវណាយ។ តស្ស ភិក្ខូ ធម្មំ ទេសេន្តិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ បកាសេន្តិ។ សោ តស្មិំ អាសនេ និសិន្នោ តស្សា កថាយ អាទិម្បិ មនសិ ករោតិ, មជ្ឈម្បិ មនសិ ករោតិ, បរិយោសានម្បិ មនសិ ករោតិ។ វុដ្ឋិតោបិ តម្ហា អាសនា តស្សា កថាយ អាទិម្បិ មនសិ ករោតិ, មជ្ឈម្បិ មនសិ ករោតិ, បរិយោសានម្បិ មនសិ ករោតិ។ សេយ្យថាបិ នាម កុម្ភោ ឧក្កុជ្ជោ តត្រ ឧទកំ អាសិត្តំ សណ្ឋាតិ, នោ វិវដ្ដតិ; ឯវមេវ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អារាមំ គន្តា ហោន្តិ អភិក្ខណំ ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ធម្មស្សវណាយ។ តស្ស ភិក្ខូ ធម្មំ ទេសេន្តិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ បកាសេន្តិ។ សោ តស្មិំ អាសនេ និសិន្នោ តស្សា កថាយ អាទិម្បិ មនសិ ករោតិ, មជ្ឈម្បិ មនសិ ករោតិ, បរិយោសានម្បិ មនសិ ករោតិ។ វុដ្ឋិតោបិ តម្ហា អាសនា តស្សា កថាយ អាទិម្បិ មនសិ ករោតិ, មជ្ឈម្បិ មនសិ ករោតិ, បរិយោសានម្បិ មនសិ ករោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “បុថុបញ្ញោ”។

១១០. កតមោ ច បុគ្គលោ កាមេសុ ច ភវេសុ ច អវីតរាគោ? សោតាបន្នសកទាគាមិនោ – ឥមេ វុច្ចន្តិ បុគ្គលា “កាមេសុ ច ភវេសុ ច អវីតរាគា”។

១១១. កតមោ ច បុគ្គលោ កាមេសុ វីតរាគោ, ភវេសុ អវីតរាគោ? អនាគាមី – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “កាមេសុ វីតរាគោ, ភវេសុ អវីតរាគោ”។

១១២. កតមោ ច បុគ្គលោ កាមេសុ ច ភវេសុ ច វីតរាគោ? អរហា – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “កាមេសុ ច ភវេសុ ច វីតរាគោ”។

១១៣. កតមោ ច បុគ្គលោ បាសាណលេខូបមោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អភិណ្ហំ កុជ្ឈតិ។ សោ ច ខ្វស្ស កោធោ ចិរំ ទីឃរត្តំ អនុសេតិ។ សេយ្យថាបិ នាម បាសាណេ លេខា ន ខិប្បំ លុជ្ជតិ វាតេន វា ឧទកេន វា, ចិរដ្ឋិតិកា ហោតិ; ឯវមេវំ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អភិណ្ហំ កុជ្ឈតិ។ សោ ច ខ្វស្ស កោធោ ចិរំ ទីឃរត្តំ អនុសេតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “បាសាណលេខូបមោ”។

១១៤. កតមោ ច បុគ្គលោ បថវិលេខូបមោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អភិណ្ហំ កុជ្ឈតិ។ សោ ច ខ្វស្ស កោធោ ន ចិរំ ទីឃរត្តំ អនុសេតិ។ សេយ្យថាបិ នាម បថវិយា [បឋវិយា (សី. ស្យា.)] លេខា ខិប្បំ លុជ្ជតិ វាតេន វា ឧទកេន វា, ន ចិរដ្ឋិតិកា ហោតិ; ឯវមេវំ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អភិណ្ហំ កុជ្ឈតិ។ សោ ច ខ្វស្ស កោធោ ន ចិរំ ទីឃរត្តំ អនុសេតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “បថវិលេខូបមោ”។

១១៥. កតមោ ច បុគ្គលោ ឧទកលេខូបមោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អាគាឡ្ហេនបិ វុច្ចមានោ ផរុសេនបិ វុច្ចមានោ អមនាបេនបិ វុច្ចមានោ សំសន្ទតិមេវ [... ចេវ (ស្យា.) អ. និ. ៣.១៣៣] សន្ធិយតិមេវ [... ចេវ (ស្យា.) អ. និ. ៣.១៣៣] សម្មោទតិមេវ [... ចេវ (ស្យា.) អ. និ. ៣.១៣៣]។ សេយ្យថាបិ នាម ឧទកេ លេខា ខិប្បំ លុជ្ជតិ, ន ចិរដ្ឋិតិកា ហោតិ; ឯវមេវំ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អាគាឡ្ហេនបិ វុច្ចមានោ ផរុសេនបិ វុច្ចមានោ អមនាបេនបិ វុច្ចមានោ សំសន្ទតិមេវ សន្ធិយតិមេវ សម្មោទតិមេវ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ឧទកលេខូបមោ”។

១១៦. តត្ថ កតមេ តយោ បោត្ថកូបមា បុគ្គលា? តយោ បោត្ថកា – នវោបិ បោត្ថកោ ទុព្ពណ្ណោ ចេវ ហោតិ ទុក្ខសម្ផស្សោ ច អប្បគ្ឃោ ច, មជ្ឈិមោបិ បោត្ថកោ ទុព្ពណ្ណោ ចេវ ហោតិ ទុក្ខសម្ផស្សោ ច អប្បគ្ឃោ ច, ជិណ្ណោបិ បោត្ថកោ ទុព្ពណ្ណោ ចេវ ហោតិ ទុក្ខសម្ផស្សោ ច អប្បគ្ឃោ ច។ ជិណ្ណម្បិ បោត្ថកំ ឧក្ខលិបរិមជ្ជនំ វា ករោន្តិ សង្ការកូដេ វា នំ ឆឌ្ឌេន្តិ។ ឯវមេវំ តយោមេ បោត្ថកូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា ភិក្ខូសុ។ កតមេ តយោ? នវោ ចេបិ ភិក្ខុ ហោតិ ទុស្សីលោ បាបធម្មោ, ឥទមស្ស ទុព្ពណ្ណតាយ។ សេយ្យថាបិ សោ បោត្ថកោ ទុព្ពណ្ណោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ យេ ខោ បនស្ស សេវន្តិ ភជន្តិ បយិរុបាសន្តិ ទិដ្ឋានុគតឹ អាបជ្ជន្តិ, តេសំ តំ ហោតិ ទីឃរត្តំ អហិតាយ ទុក្ខាយ។ ឥទមស្ស ទុក្ខសម្ផស្សតាយ។ សេយ្យថាបិ សោ បោត្ថកោ ទុក្ខសម្ផស្សោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ យេសំ ខោ បន សោ បដិគ្គណ្ហាតិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលាន បច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ , តេសំ តំ ន មហប្ផលំ ហោតិ ន មហានិសំសំ។ ឥទមស្ស អប្បគ្ឃតាយ។ សេយ្យថាបិ សោ បោត្ថកោ អប្បគ្ឃោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

មជ្ឈិមោ ចេបិ ភិក្ខុ ហោតិ...បេ.... ថេរោ ចេបិ ភិក្ខុ ហោតិ ទុស្សីលោ បាបធម្មោ, ឥទមស្ស ទុព្ពណ្ណតាយ។ សេយ្យថាបិ សោ បោត្ថកោ ទុព្ពណ្ណោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ យេ ខោ បនស្ស សេវន្តិ ភជន្តិ បយិរុបាសន្តិ ទិដ្ឋានុគតឹ អាបជ្ជន្តិ, តេសំ តំ ហោតិ ទីឃរត្តំ អហិតាយ ទុក្ខាយ។ ឥទមស្ស ទុក្ខសម្ផស្សតាយ។ សេយ្យថាបិ សោ បោត្ថកោ ទុក្ខសម្ផស្សោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ យេសំ ខោ បន សោ បដិគ្គណ្ហាតិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ, តេសំ តំ ន មហប្ផលំ ហោតិ ន មហានិសំសំ។ ឥទមស្ស អប្បគ្ឃតាយ។ សេយ្យថាបិ សោ បោត្ថកោ អប្បគ្ឃោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

ឯវរូបោ ចេ ថេរោ ភិក្ខុ សង្ឃមជ្ឈេ ភណតិ។ តមេនំ ភិក្ខូ ឯវមាហំសុ – “កឹ នុ ខោ តុយ្ហំ ពាលស្ស អព្យត្តស្ស ភណិតេន, ត្វម្បិ នាម ភណិតព្ពំ មញ្ញសី”តិ! សោ កុបិតោ អនត្តមនោ តថារូបឹ វាចំ និច្ឆារេតិ យថារូបាយ វាចាយ សង្ឃោ តំ ឧក្ខិបតិ, សង្ការកូដេវ នំ បោត្ថកំ។ ឥមេ តយោ បោត្ថកូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា ភិក្ខូសុ។

១១៧. តត្ថ កតមេ តយោ កាសិកវត្ថូបមា បុគ្គលា? តីណិ កាសិកវត្ថានិ – នវម្បិ កាសិកវត្ថំ វណ្ណវន្តញ្ចេវ ហោតិ សុខសម្ផស្សញ្ច មហគ្ឃញ្ច, មជ្ឈិមម្បិ កាសិកវត្ថំ វណ្ណវន្តញ្ចេវ ហោតិ សុខសម្ផស្សញ្ច មហគ្ឃញ្ច, ជិណ្ណម្បិ កាសិកវត្ថំ វណ្ណវន្តញ្ចេវ ហោតិ សុខសម្ផស្សញ្ច មហគ្ឃញ្ច។ ជិណ្ណម្បិ កាសិកវត្ថំ រតនបលិវេឋនំ វា ករោន្តិ គន្ធករណ្ឌកេ វា នំ និក្ខិបន្តិ។

ឯវមេវំ តយោមេ កាសិកវត្ថូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា ភិក្ខូសុ។ កតមេ តយោ? នវោ ចេបិ ភិក្ខុ ហោតិ សីលវា កល្យាណធម្មោ , ឥទមស្ស សុវណ្ណតាយ។ សេយ្យថាបិ តំ កាសិកវត្ថំ វណ្ណវន្តំ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ យេ ខោ បនស្ស សេវន្តិ ភជន្តិ បយិរុបាសន្តិ ទិដ្ឋានុគតឹ អាបជ្ជន្តិ, តេសំ តំ ហោតិ ទីឃរត្តំ ហិតាយ

សុខាយ។ ឥទមស្ស សុខសម្ផស្សតាយ។ សេយ្យថាបិ តំ កាសិកវត្ថំ សុខសម្ផស្សំ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ យេសំ ខោ បន សោ [យេសំ ខោ បន (សព្ពត្ថ) អ. និ. ៣.១០០] បដិគ្គណ្ហាតិ [បតិគណ្ហាតិ (សី.) រូបសិទ្ធិដីកាយ បន សមេតិ] ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ, តេសំ តំ មហប្ផលំ ហោតិ មហានិសំសំ។ ឥទមស្ស មហគ្ឃតាយ។ សេយ្យថាបិ តំ កាសិកវត្ថំ មហគ្ឃំ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

មជ្ឈិមោ ចេបិ ភិក្ខុ...បេ.... ថេរោ ចេបិ ភិក្ខុ ហោតិ សីលវា កល្យាណធម្មោ, ឥទមស្ស សុវណ្ណតាយ។ សេយ្យថាបិ តំ កាសិកវត្ថំ វណ្ណវន្តំ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ យេ ខោ បនស្ស សេវន្តិ ភជន្តិ បយិរុបាសន្តិ ទិដ្ឋានុគតឹ អាបជ្ជន្តិ, តេសំ តំ ហោតិ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ។ ឥទមស្ស សុខសម្ផស្សតាយ។ សេយ្យថាបិ តំ កាសិកវត្ថំ សុខសម្ផស្សំ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ យេសំ ខោ បន សោ បដិគ្គណ្ហាតិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ, តេសំ តំ មហប្ផលំ ហោតិ មហានិសំសំ។ ឥទមស្ស មហគ្ឃតាយ។ សេយ្យថាបិ តំ កាសិកវត្ថំ មហគ្ឃំ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

ឯវរូបោ ចេ ថេរោ ភិក្ខុ សង្ឃមជ្ឈេ ភណតិ, តមេនំ ភិក្ខូ ឯវមាហំសុ – “អប្បសទ្ទា អាយស្មន្តោ ហោថ, ថេរោ ភិក្ខុ ធម្មញ្ច វិនយញ្ច ភណតី”តិ។ តស្ស តំ វចនំ អាធេយ្យំ គច្ឆតិ, គន្ធករណ្ឌកេវ នំ កាសិកវត្ថំ។ ឥមេ តយោ កាសិកវត្ថូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា ភិក្ខូសុ។

១១៨. កតមោ ច បុគ្គលោ សុប្បមេយ្យោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ឧទ្ធតោ ហោតិ ឧន្នឡោ ចបលោ មុខរោ វិកិណ្ណវាចោ មុដ្ឋស្សតិ អសម្បជានោ អសមាហិតោ វិព្ភន្តចិត្តោ បាកដិន្ទ្រិយោ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សុប្បមេយ្យោ”។

១១៩. កតមោ ច បុគ្គលោ ទុប្បមេយ្យោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អនុទ្ធតោ ហោតិ អនុន្នឡោ អចបលោ អមុខរោ អវិកិណ្ណវាចោ ឧបដ្ឋិតស្សតិ សម្បជានោ សមាហិតោ ឯកគ្គចិត្តោ សំវុតិន្ទ្រិយោ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ទុប្បមេយ្យោ”។

១២០. កតមោ ច បុគ្គលោ អប្បមេយ្យោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តឹ បញ្ញាវិមុត្តឹ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អប្បមេយ្យោ”។

១២១. កតមោ ច បុគ្គលោ ន សេវិតព្ពោ ន ភជិតព្ពោ ន បយិរុបាសិតព្ពោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ហីនោ ហោតិ សីលេន សមាធិនា បញ្ញាយ។ ឯវរូបោ បុគ្គលោ ន សេវិតព្ពោ ន ភជិតព្ពោ ន បយិរុបាសិតព្ពោ, អញ្ញត្រ អនុទ្ទយា អញ្ញត្រ អនុកម្បា។

១២២. កតមោ ច បុគ្គលោ សេវិតព្ពោ ភជិតព្ពោ បយិរុបាសិតព្ពោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ សទិសោ ហោតិ សីលេន សមាធិនា បញ្ញាយ។ ឯវរូបោ បុគ្គលោ សេវិតព្ពោ ភជិតព្ពោ បយិរុបាសិតព្ពោ។ តំ កិស្ស ហេតុ? “សីលសាមញ្ញគតានំ សតំ សីលកថា ច នោ ភវិស្សតិ, សា ច នោ ផាសុ ភវិស្សតិ, សា ច នោ បវត្តិនី ភវិស្សតិ; សមាធិសាមញ្ញគតានំ សតំ សមាធិកថា ច នោ ភវិស្សតិ, សា ច នោ ផាសុ ភវិស្សតិ, សា ច នោ បវត្តិនី [បវត្តនី (សី.) អ. និ. ៣.២៦] ភវិស្សតិ; បញ្ញាសាមញ្ញគតានំ សតំ បញ្ញាកថា ច នោ ភវិស្សតិ, សា ច នោ ផាសុ ភវិស្សតិ, សា ច នោ បវត្តិនី ភវិស្សតី”តិ។ តស្មា ឯវរូបោ បុគ្គលោ សេវិតព្ពោ ភជិតព្ពោ បយិរុបាសិតព្ពោ។

១២៣. កតមោ ច បុគ្គលោ សក្កត្វា គរុំ កត្វា សេវិតព្ពោ ភជិតព្ពោ បយិរុបាសិតព្ពោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អធិកោ ហោតិ សីលេន សមាធិនា បញ្ញាយ។ ឯវរូបោ បុគ្គលោ សក្កត្វា គរុំ កត្វា សេវិតព្ពោ ភជិតព្ពោ បយិរុបាសិតព្ពោ។ តំ កិស្ស ហេតុ? “អបរិបូរំ វា សីលក្ខន្ធំ បរិបូរេស្សាមិ, បរិបូរំ វា សីលក្ខន្ធំ តត្ថ តត្ថ បញ្ញាយ អនុគ្គហេស្សាមិ; អបរិបូរំ វា សមាធិក្ខន្ធំ បរិបូរេស្សាមិ, បរិបូរំ វា សមាធិក្ខន្ធំ តត្ថ តត្ថ បញ្ញាយ អនុគ្គហេស្សាមិ; អបរិបូរំ វា បញ្ញាក្ខន្ធំ បរិបូរេស្សាមិ, បរិបូរំ វា បញ្ញាក្ខន្ធំ តត្ថ តត្ថ បញ្ញាយ អនុគ្គហេស្សាមី”តិ។ តស្មា ឯវរូបោ បុគ្គលោ សក្កត្វា គរុំ កត្វា សេវិតព្ពោ ភជិតព្ពោ បយិរុបាសិតព្ពោ។

១២៤. កតមោ ច បុគ្គលោ ជិគុច្ឆិតព្ពោ ន សេវិតព្ពោ ន ភជិតព្ពោ ន បយិរុបាសិតព្ពោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ទុស្សីលោ ហោតិ បាបធម្មោ អសុចិ សង្កស្សរសមាចារោ បដិច្ឆន្នកម្មន្តោ អស្សមណោ សមណបដិញ្ញោ អព្រហ្មចារី ព្រហ្មចារិបដិញ្ញោ អន្តោបូតិ អវស្សុតោ កសម្ពុជាតោ។ ឯវរូបោ បុគ្គលោ ជិគុច្ឆិតព្ពោ ន សេវិតព្ពោ ន ភជិតព្ពោ ន បយិរុបាសិតព្ពោ។ តំ កិស្ស ហេតុ? កិញ្ចាបិ ឯវរូបស្ស បុគ្គលស្ស ន ទិដ្ឋានុគតឹ អាបជ្ជតិ, អថ ខោ នំ បាបកោ កិត្តិសទ្ទោ អព្ភុគ្គច្ឆតិ – “បាបមិត្តោ បុរិសបុគ្គលោ បាបសហាយោ បាបសម្បវង្កោ”តិ។

សេយ្យថាបិ នាម អហិ គូថគតោ កិញ្ចាបិ ន ឌំសតិ, អថ ខោ នំ មក្ខេតិ; ឯវមេវ កិញ្ចាបិ ឯវរូបស្ស បុគ្គលស្ស ន ទិដ្ឋានុគតឹ អាបជ្ជតិ, អថ ខោ នំ បាបកោ កិត្តិសទ្ទោ អព្ភុគ្គច្ឆតិ – ‘‘បាបមិត្តោ បុរិសបុគ្គលោ បាបសហាយោ បាបសម្បវង្កោ’’តិ! តស្មា ឯវរូបោ បុគ្គលោ ជិគុច្ឆិតព្ពោ ន សេវិតព្ពោ ន ភជិតព្ពោ ន បយិរុបាសិតព្ពោ។

១២៥. កតមោ ច បុគ្គលោ អជ្ឈុបេក្ខិតព្ពោ ន សេវិតព្ពោ ន ភជិតព្ពោ ន បយិរុបាសិតព្ពោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ កោធនោ ហោតិ ឧបាយាសពហុលោ, អប្បម្បិ វុត្តោ សមានោ អភិសជ្ជតិ កុប្បតិ ព្យាបជ្ជតិ បតិត្ថីយតិ, កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតិ។ សេយ្យថាបិ នាម ទុដ្ឋារុកោ កដ្ឋេន វា កឋលាយ វា ឃដ្ដិតោ ភិយ្យោសោ មត្តាយ អាសវំ ទេតិ, ឯវមេវ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ កោធនោ ហោតិ ឧបាយាសពហុលោ, អប្បម្បិ វុត្តោ សមានោ អភិសជ្ជតិ កុប្បតិ ព្យាបជ្ជតិ បតិត្ថីយតិ, កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតិ។ សេយ្យថាបិ នាម តិន្ទុកាលាតំ កដ្ឋេន វា កឋលាយ វា ឃដ្ដិតំ ភិយ្យោសោ មត្តាយ ចិច្ចិដាយតិ ចិដិចិដាយតិ, ឯវមេវ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ កោធនោ ហោតិ ឧបាយាសពហុលោ, អប្បម្បិ វុត្តោ សមានោ អភិសជ្ជតិ កុប្បតិ ព្យាបជ្ជតិ បតិត្ថីយតិ, កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតិ។ សេយ្យថាបិ នាម គូថកូបោ កដ្ឋេន វា កឋលាយ វា ឃដ្ដិតោ ភិយ្យោសោ មត្តាយ ទុគ្គន្ធោ ហោតិ, ឯវមេវ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ កោធនោ ហោតិ ឧបាយាសពហុលោ, អប្បម្បិ វុត្តោ សមានោ អភិសជ្ជតិ កុប្បតិ ព្យាបជ្ជតិ បតិត្ថីយតិ, កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតិ; ឯវរូបោ បុគ្គលោ អជ្ឈុបេក្ខិតព្ពោ ន សេវិតព្ពោ ន ភជិតព្ពោ ន បយិរុបាសិតព្ពោ។ តំ កិស្ស ហេតុ? ‘‘អក្កោសេយ្យបិ មំ បរិភាសេយ្យបិ មំ អនត្ថម្បិ មេ ករេយ្យា’’តិ! តស្មា ឯវរូបោ បុគ្គលោ អជ្ឈុបេក្ខិតព្ពោ ន សេវិតព្ពោ ន ភជិតព្ពោ ន បយិរុបាសិតព្ពោ។

១២៦. កតមោ ច បុគ្គលោ សេវិតព្ពោ ភជិតព្ពោ បយិរុបាសិតព្ពោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ សីលវា ហោតិ កល្យាណធម្មោ – ឯវរូបោ បុគ្គលោ សេវិតព្ពោ ភជិតព្ពោ បយិរុបាសិតព្ពោ។ តំ កិស្ស ហេតុ? កិញ្ចាបិ ឯវរូបស្ស បុគ្គលស្ស ន ទិដ្ឋានុគតឹ អាបជ្ជតិ, អថ ខោ នំ កល្យាណោ កិត្តិសទ្ទោ អព្ភុគ្គច្ឆតិ – ‘‘កល្យាណមិត្តោ បុរិសបុគ្គលោ កល្យាណសហាយោ កល្យាណសម្បវង្កោ’’តិ! តស្មា ឯវរូបោ បុគ្គលោ សេវិតព្ពោ ភជិតព្ពោ បយិរុបាសិតព្ពោ។

១២៧. កតមោ ច បុគ្គលោ សីលេសុ បរិបូរការី, សមាធិស្មឹ មត្តសោ ការី, បញ្ញាយ មត្តសោ ការី? សោតាបន្នសកទាគាមិនោ – ឥមេ វុច្ចន្តិ បុគ្គលា សីលេសុ បរិបូរការិនោ, សមាធិស្មឹ មត្តសោ ការិនោ, បញ្ញាយ មត្តសោ ការិនោ។

១២៨. កតមោ ច បុគ្គលោ សីលេសុ ច បរិបូរការី, សមាធិស្មិញ្ច បរិបូរការី, បញ្ញាយ មត្តសោ ការី? អនាគាមី – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ សីលេសុ ច បរិបូរការី, សមាធិស្មិញ្ច បរិបូរការី, បញ្ញាយ មត្តសោ ការី។

១២៩. កតមោ ច បុគ្គលោ សីលេសុ ច បរិបូរការី, សមាធិស្មិញ្ច បរិបូរការី, បញ្ញាយ ច បរិបូរការី? អរហា – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ សីលេសុ ច បរិបូរការី, សមាធិស្មិញ្ច បរិបូរការី, បញ្ញាយ ច បរិបូរការី។

១៣០. តត្ថ កតមេ តយោ សត្ថារោ? ឥធេកច្ចោ សត្ថា កាមានំ បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ [បញ្ញាបេតិ (សី. ស្យា.)], ន រូបានំ បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ, ន វេទនានំ បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ។ ឥធ បនេកច្ចោ សត្ថា កាមានញ្ច បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ, រូបានញ្ច បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ, ន វេទនានំ បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ។ ឥធ បនេកច្ចោ សត្ថា កាមានញ្ច បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ, រូបានញ្ច បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ, វេទនានញ្ច បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ។

តត្រ យ្វាយំ សត្ថា កាមានំ បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ, ន រូបានំ បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ, ន វេទនានំ បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ, រូបាវចរសមាបត្តិយា លាភី សត្ថា តេន ទដ្ឋព្ពោ។ តត្រ យ្វាយំ សត្ថា កាមានញ្ច បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ, រូបានញ្ច បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ, ន វេទនានំ បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ, អរូបាវចរសមាបត្តិយា លាភី សត្ថា តេន ទដ្ឋព្ពោ។ តត្រ យ្វាយំ សត្ថា កាមានញ្ច បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ, រូបានញ្ច បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ, វេទនានញ្ច បរិញ្ញំ បញ្ញបេតិ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ សត្ថា តេន ទដ្ឋព្ពោ។ ឥមេ តយោ សត្ថារោ។

១៣១. តត្ថ កតមេ អបរេបិ តយោ សត្ថារោ? ឥធេកច្ចោ សត្ថា ទិដ្ឋេ ចេវ ធម្មេ អត្តានំ សច្ចតោ ថេតតោ បញ្ញបេតិ, អភិសម្បរាយញ្ច អត្តានំ សច្ចតោ ថេតតោ បញ្ញបេតិ។ ឥធ បនេកច្ចោ សត្ថា ទិដ្ឋេ ចេវ ធម្មេ អត្តានំ សច្ចតោ ថេតតោ បញ្ញបេតិ, នោ ច ខោ អភិសម្បរាយំ អត្តានំ សច្ចតោ ថេតតោ បញ្ញបេតិ។

ឥធ បនេកច្ចោ សត្ថា ទិដ្ឋេ ចេវ ធម្មេ អត្តានំ សច្ចតោ ថេតតោ ន បញ្ញបេតិ, អភិសម្បរាយញ្ច អត្តានំ សច្ចតោ ថេតតោ ន បញ្ញបេតិ។

តត្រ យ្វាយំ សត្ថា ទិដ្ឋេ ចេវ ធម្មេ អត្តានំ សច្ចតោ ថេតតោ បញ្ញបេតិ, អភិសម្បរាយញ្ច អត្តានំ សច្ចតោ ថេតតោ បញ្ញបេតិ, សស្សតវាទោ សត្ថា តេន ទដ្ឋព្ពោ។ តត្រ យ្វាយំ សត្ថា ទិដ្ឋេ ចេវ ធម្មេ អត្តានំ សច្ចតោ ថេតតោ បញ្ញបេតិ, នោ ច ខោ អភិសម្បរាយំ អត្តានំ សច្ចតោ ថេតតោ បញ្ញបេតិ, ឧច្ឆេទវាទោ សត្ថា តេន ទដ្ឋព្ពោ។ តត្រ យ្វាយំ សត្ថា ទិដ្ឋេ ចេវ ធម្មេ អត្តានំ សច្ចតោ ថេតតោ ន បញ្ញបេតិ, អភិសម្បរាយញ្ច អត្តានំ សច្ចតោ ថេតតោ ន បញ្ញបេតិ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ សត្ថា តេន ទដ្ឋព្ពោ។ ឥមេ អបរេបិ តយោ សត្ថារោ។

តិកនិទ្ទេសោ។

៤. ចតុក្កបុគ្គលបញ្ញត្តិ

១៣២. កតមោ ច បុគ្គលោ អសប្បុរិសោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បាណាតិបាតី ហោតិ, អទិន្នាទាយី ហោតិ, កាមេសុមិច្ឆាចារី ហោតិ, មុសាវាទី ហោតិ, សុរាមេរយមជ្ជបមាទដ្ឋាយី ហោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អសប្បុរិសោ”។

១៣៣. កតមោ ច បុគ្គលោ អសប្បុរិសេន អសប្បុរិសតរោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អត្តនា ច បាណាតិបាតី ហោតិ បរញ្ច បាណាតិបាតេ សមាទបេតិ , អត្តនា ច អទិន្នាទាយី ហោតិ បរញ្ច អទិន្នាទានេ សមាទបេតិ, អត្តនា ច កាមេសុមិច្ឆាចារី ហោតិ បរញ្ច កាមេសុមិច្ឆាចារេ សមាទបេតិ, អត្តនា ច មុសាវាទី ហោតិ បរញ្ច មុសាវាទេ សមាទបេតិ, អត្តនា ច សុរាមេរយមជ្ជបមាទដ្ឋាយី ហោតិ បរញ្ច សុរាមេរយមជ្ជបមាទដ្ឋានេ សមាទបេតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អសប្បុរិសេន អសប្បុរិសតរោ”។

១៣៤. កតមោ ច បុគ្គលោ សប្បុរិសោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ , អទិន្នាទានា បដិវិរតោ ហោតិ, កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវិរតោ ហោតិ, មុសាវាទា បដិវិរតោ ហោតិ, សុរាមេរយមជ្ជបមាទដ្ឋានា បដិវិរតោ ហោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សប្បុរិសោ”។

១៣៥. កតមោ ច បុគ្គលោ សប្បុរិសេន សប្បុរិសតរោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អត្តនា ច បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ បរញ្ច បាណាតិបាតា វេរមណិយា សមាទបេតិ, អត្តនា ច អទិន្នាទានា បដិវិរតោ ហោតិ បរញ្ច អទិន្នាទានា វេរមណិយា សមាទបេតិ, អត្តនា ច កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវិរតោ ហោតិ បរញ្ច កាមេសុមិច្ឆាចារា វេរមណិយា សមាទបេតិ, អត្តនា ច មុសាវាទា បដិវិរតោ ហោតិ បរញ្ច មុសាវាទា វេរមណិយា សមាទបេតិ, អត្តនា ច សុរាមេរយមជ្ជបមាទដ្ឋានា បដិវិរតោ ហោតិ បរញ្ច សុរាមេរយមជ្ជបមាទដ្ឋានា វេរមណិយា សមាទបេតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សប្បុរិសេន សប្បុរិសតរោ”។

១៣៦. កតមោ ច បុគ្គលោ បាបោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បាណាតិបាតី ហោតិ, អទិន្នាទាយី ហោតិ, កាមេសុមិច្ឆាចារី ហោតិ, មុសាវាទី ហោតិ, បិសុណវាចោ [បិសុណាវាចោ] ហោតិ, ផរុសវាចោ [ផរុសាវាចោ (សី.) ទី. និ. ៣.១១៥] ហោតិ, សម្ផប្បលាបី ហោតិ, អភិជ្ឈាលុ ហោតិ, ព្យាបន្នចិត្តោ ហោតិ, មិច្ឆាទិដ្ឋិ [មិច្ឆាទិដ្ឋី (ក.)] ហោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “បាបោ”។

១៣៧. កតមោ ច បុគ្គលោ បាបេន បាបតរោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អត្តនា ច បាណាតិបាតី ហោតិ បរញ្ច បាណាតិបាតេ សមាទបេតិ, អត្តនា ច អទិន្នាទាយី ហោតិ បរញ្ច អទិន្នាទានេ សមាទបេតិ, អត្តនា ច កាមេសុមិច្ឆាចារី ហោតិ បរញ្ច កាមេសុមិច្ឆាចារេ សមាទបេតិ, អត្តនា ច មុសាវាទី ហោតិ បរញ្ច មុសាវាទេ សមាទបេតិ, អត្តនា ច បិសុណវាចោ ហោតិ បរញ្ច បិសុណាយ វាចាយ សមាទបេតិ, អត្តនា ច ផរុសវាចោ ហោតិ បរញ្ច ផរុសាយ វាចាយ សមាទបេតិ, អត្តនា ច សម្ផប្បលាបី ហោតិ បរញ្ច សម្ផប្បលាបេ សមាទបេតិ, អត្តនា ច អភិជ្ឈាលុ ហោតិ បរញ្ច អភិជ្ឈាយ សមាទបេតិ, អត្តនា ច ព្យាបន្នចិត្តោ ហោតិ បរញ្ច ព្យាបាទេ សមាទបេតិ, អត្តនា ច មិច្ឆាទិដ្ឋិ ហោតិ បរញ្ច មិច្ឆាទិដ្ឋិយា សមាទបេតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “បាបេន បាបតរោ”។

១៣៨. កតមោ ច បុគ្គលោ កល្យាណោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ, អទិន្នាទានា បដិវិរតោ ហោតិ , កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវិរតោ ហោតិ, មុសាវាទា បដិវិរតោ ហោតិ, បិសុណាយ វាចាយ

បដិវិរតោ ហោតិ, ផរុសាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ, សម្ផប្បលាបា បដិវិរតោ ហោតិ, អនភិជ្ឈាលុ ហោតិ, អព្យាបន្នចិត្តោ ហោតិ, សម្មាទិដ្ឋិ [សម្មាទិដ្ឋី (ក.)] ហោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “កល្យាណោ”។

១៣៩. កតមោ ច បុគ្គលោ កល្យាណេន កល្យាណតរោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អត្តនា ច បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ បរញ្ច បាណាតិបាតា វេរមណិយា សមាទបេតិ, អត្តនា ច អទិន្នាទានា បដិវិរតោ ហោតិ បរញ្ច អទិន្នាទានា វេរមណិយា សមាទបេតិ, អត្តនា ច កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវិរតោ ហោតិ បរញ្ច កាមេសុមិច្ឆាចារា វេរមណិយា សមាទបេតិ, អត្តនា ច មុសាវាទា បដិវិរតោ ហោតិ បរញ្ច មុសាវាទា វេរមណិយា សមាទបេតិ, អត្តនា ច បិសុណាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ បរញ្ច បិសុណាយ វាចាយ វេរមណិយា សមាទបេតិ, អត្តនា ច ផរុសាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ បរញ្ច ផរុសាយ វាចាយ វេរមណិយា សមាទបេតិ, អត្តនា ច សម្ផប្បលាបា បដិវិរតោ ហោតិ បរញ្ច សម្ផប្បលាបា វេរមណិយា សមាទបេតិ, អត្តនា ច អនភិជ្ឈាលុ ហោតិ បរញ្ច អនភិជ្ឈាយ សមាទបេតិ, អត្តនា ច អព្យាបន្នចិត្តោ ហោតិ បរញ្ច អព្យាបាទេ សមាទបេតិ, អត្តនា ច សម្មាទិដ្ឋិ ហោតិ បរញ្ច សម្មាទិដ្ឋិយា សមាទបេតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “កល្យាណេន កល្យាណតរោ”។

១៤០. កតមោ ច បុគ្គលោ បាបធម្មោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បាណាតិបាតី ហោតិ, អទិន្នាទាយី ហោតិ… បេ…. មិច្ឆាទិដ្ឋិ ហោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “បាបធម្មោ”។

១៤១. កតមោ ច បុគ្គលោ បាបធម្មេន បាបធម្មតរោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អត្តនា ច បាណាតិបាតី ហោតិ បរញ្ច បាណាតិបាតេ សមាទបេតិ, អត្តនា ច អទិន្នាទាយី ហោតិ បរញ្ច អទិន្នាទានេ សមាទបេតិ…បេ.… អត្តនា ច មិច្ឆាទិដ្ឋិ ហោតិ បរញ្ច មិច្ឆាទិដ្ឋិយា សមាទបេតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “បាបធម្មេន បាបធម្មតរោ”។

១៤២. កតមោ ច បុគ្គលោ កល្យាណធម្មោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ, អទិន្នាទានា បដិវិរតោ ហោតិ…បេ…. សម្មាទិដ្ឋិ ហោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “កល្យាណធម្មោ”។

១៤៣. កតមោ ច បុគ្គលោ កល្យាណធម្មេន កល្យាណធម្មតរោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អត្តនា ច បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ បរញ្ច បាណាតិបាតា វេរមណិយា សមាទបេតិ…បេ…. អត្តនា ច សម្មាទិដ្ឋិ ហោតិ បរញ្ច សម្មាទិដ្ឋិយា សមាទបេតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “កល្យាណធម្មេន កល្យាណធម្មតរោ”។

១៤៤. កតមោ ច បុគ្គលោ សាវជ្ជោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ សាវជ្ជេន កាយកម្មេន សមន្នាគតោ ហោតិ, សាវជ្ជេន វចីកម្មេន សមន្នាគតោ ហោតិ, សាវជ្ជេន មនោកម្មេន សមន្នាគតោ ហោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សាវជ្ជោ”។

១៤៥. កតមោ ច បុគ្គលោ វជ្ជពហុលោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ សាវជ្ជេន ពហុលំ កាយកម្មេន សមន្នាគតោ ហោតិ អប្បំ អនវជ្ជេន, សាវជ្ជេន ពហុលំ វចីកម្មេន សមន្នាគតោ ហោតិ អប្បំ អនវជ្ជេន, សាវជ្ជេន ពហុលំ មនោកម្មេន សមន្នាគតោ ហោតិ អប្បំ អនវជ្ជេន – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “វជ្ជពហុលោ”។

១៤៦. កតមោ ច បុគ្គលោ អប្បវជ្ជោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អនវជ្ជេន ពហុលំ កាយកម្មេន សមន្នាគតោ ហោតិ អប្បំ សាវជ្ជេន, អនវជ្ជេន ពហុលំ វចីកម្មេន សមន្នាគតោ ហោតិ អប្បំ សាវជ្ជេន, អនវជ្ជេន ពហុលំ មនោកម្មេន សមន្នាគតោ ហោតិ អប្បំ សាវជ្ជេន – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អប្បវជ្ជោ”។

១៤៧. កតមោ ច បុគ្គលោ អនវជ្ជោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អនវជ្ជេន កាយកម្មេន សមន្នាគតោ ហោតិ, អនវជ្ជេន វចីកម្មេន សមន្នាគតោ ហោតិ, អនវជ្ជេន មនោកម្មេន សមន្នាគតោ ហោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អនវជ្ជោ”។

១៤៨. កតមោ ច បុគ្គលោ ឧគ្ឃដិតញ្ញូ? យស្ស បុគ្គលស្ស សហ ឧទាហដវេលាយ ធម្មាភិសមយោ ហោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ឧគ្ឃដិតញ្ញូ”។

១៤៩. កតមោ ច បុគ្គលោ វិបញ្ចិតញ្ញូ? យស្ស បុគ្គលស្ស សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្ថារេន អត្ថេ វិភជិយមានេ ធម្មាភិសមយោ ហោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “វិបញ្ចិតញ្ញូ”។

១៥០. កតមោ ច បុគ្គលោ នេយ្យោ? យស្ស បុគ្គលស្ស ឧទ្ទេសតោ បរិបុច្ឆតោ យោនិសោ មនសិករោតោ កល្យាណមិត្តេ សេវតោ ភជតោ បយិរុបាសតោ ឯវំ អនុបុព្ពេន ធម្មាភិសមយោ ហោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “នេយ្យោ”។

១៥១. កតមោ ច បុគ្គលោ បទបរមោ? យស្ស បុគ្គលស្ស ពហុម្បិ សុណតោ ពហុម្បិ ភណតោ ពហុម្បិ ធារយតោ ពហុម្បិ វាចយតោ ន តាយ ជាតិយា ធម្មាភិសមយោ ហោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “បទបរមោ”។

១៥២. កតមោ ច បុគ្គលោ យុត្តប្បដិភានោ [យុត្តបដិភាណោ (ស្យា.) អ. និ. ៤.១៣២] នោ មុត្តប្បដិភានោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បញ្ហំ បុដ្ឋោ សមានោ យុត្តំ វទតិ នោ សីឃំ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “យុត្តប្បដិភានោ នោ មុត្តប្បដិភានោ”។

១៥៣. កតមោ ច បុគ្គលោ មុត្តប្បដិភានោ នោ យុត្តប្បដិភានោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បញ្ហំ បុដ្ឋោ សមានោ សីឃំ វទតិ នោ យុត្តំ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “មុត្តប្បដិភានោ នោ យុត្តប្បដិភានោ”។

១៥៤. កតមោ ច បុគ្គលោ យុត្តប្បដិភានោ ច មុត្តប្បដិភានោ ច? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បញ្ហំ បុដ្ឋោ សមានោ យុត្តញ្ច វទតិ សីឃញ្ច – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “យុត្តប្បដិភានោ ច មុត្តប្បដិភានោ ច”។

១៥៥. កតមោ ច បុគ្គលោ នេវ យុត្តប្បដិភានោ នោ មុត្តប្បដិភានោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បញ្ហំ បុដ្ឋោ សមានោ នេវ យុត្តំ វទតិ នោ សីឃំ – អយំ វុច្ចតិ, បុគ្គលោ “នេវ យុត្តប្បដិភានោ នោ មុត្តប្បដិភានោ”។

១៥៦. តត្ថ កតមេ ចត្តារោ ធម្មកថិកា បុគ្គលា? ឥធេកច្ចោ ធម្មកថិកោ អប្បញ្ច ភាសតិ អសហិតញ្ច, បរិសា ចស្ស ន កុសលា ហោតិ សហិតាសហិតស្ស។ ឯវរូបោ ធម្មកថិកោ ឯវរូបាយ បរិសាយ ធម្មកថិកោត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។

ឥធ បនេកច្ចោ ធម្មកថិកោ អប្បញ្ច ភាសតិ សហិតញ្ច, បរិសា ចស្ស កុសលា ហោតិ សហិតាសហិតស្ស។ ឯវរូបោ ធម្មកថិកោ ឯវរូបាយ បរិសាយ ធម្មកថិកោត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។

ឥធ បនេកច្ចោ ធម្មកថិកោ ពហុញ្ច ភាសតិ អសហិតញ្ច, បរិសា ចស្ស ន កុសលា ហោតិ សហិតាសហិតស្ស។ ឯវរូបោ ធម្មកថិកោ ឯវរូបាយ បរិសាយ ធម្មកថិកោត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។

ឥធ បនេកច្ចោ ធម្មកថិកោ ពហុញ្ច ភាសតិ សហិតញ្ច, បរិសា ចស្ស កុសលា ហោតិ សហិតាសហិតស្ស។ ឯវរូបោ ធម្មកថិកោ ឯវរូបាយ បរិសាយ ធម្មកថិកោត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។ ឥមេ ចត្តារោ “ធម្មកថិកា បុគ្គលា”។

១៥៧. តត្ថ កតមេ ចត្តារោ វលាហកូបមា បុគ្គលា? ចត្តារោ វលាហកា – គជ្ជិតា នោ វស្សិតា, វស្សិតា នោ គជ្ជិតា, គជ្ជិតា ច វស្សិតា ច, នេវ គជ្ជិតា នោ វស្សិតា។ ឯវមេវំ ចត្តារោមេ វលាហកូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មិំ។ កតមេ ចត្តារោ ? គជ្ជិតា នោ វស្សិតា, វស្សិតា នោ គជ្ជិតា, គជ្ជិតា ច វស្សិតា ច, នេវ គជ្ជិតា នោ វស្សិតា។

កថញ្ច បុគ្គលោ គជ្ជិតា ហោតិ នោ វស្សិតា? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ភាសិតា ហោតិ, នោ កត្តា។ ឯវំ បុគ្គលោ គជ្ជិតា ហោតិ, នោ វស្សិតា។ សេយ្យថាបិ សោ វលាហកោ គជ្ជិតា នោ វស្សិតា, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ វស្សិតា ហោតិ នោ គជ្ជិតា? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ កត្តា ហោតិ, នោ ភាសិតា។ ឯវំ បុគ្គលោ វស្សិតា ហោតិ នោ គជ្ជិតា។ សេយ្យថាបិ សោ វលាហកោ វស្សិតា នោ គជ្ជិតា, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ គជ្ជិតា ច ហោតិ វស្សិតា ច? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ភាសិតា ច ហោតិ, កត្តា ច។ ឯវំ បុគ្គលោ គជ្ជិតា ច ហោតិ វស្សិតា ច។ សេយ្យថាបិ សោ វលាហកោ គជ្ជិតា ច វស្សិតា ច, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ នេវ គជ្ជិតា ហោតិ នោ វស្សិតា? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ នេវ ភាសិតា ហោតិ នោ កត្តា។ ឯវំ បុគ្គលោ នេវ គជ្ជិតា ហោតិ នោ វស្សិតា។ សេយ្យថាបិ សោ វលាហកោ នេវ គជ្ជិតា នោ វស្សិតា, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

ឥមេ ចត្តារោ វលាហកូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មឹ។

១៥៨. តត្ថ កតមេ ចត្តារោ មូសិកូបមា បុគ្គលា? ចតស្សោ មូសិកា – គាធំ កត្តា នោ វសិតា, វសិតា នោ គាធំ កត្តា, គាធំ កត្តា ច វសិតា ច, នេវ គាធំ កត្តា នោ វសិតា។ ឯវមេវំ ចត្តារោមេ មូសិកូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មឹ។ កតមេ ចត្តារោ? គាធំ កត្តា នោ វសិតា, វសិតា នោ គាធំ កត្តា, គាធំ កត្តា ច វសិតា ច, នេវ គាធំ កត្តា នោ វសិតា។

កថញ្ច បុគ្គលោ គាធំ កត្តា ហោតិ នោ វសិតា? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ធម្មំ បរិយាបុណាតិ – សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណំ គាថំ ឧទានំ ឥតិវុត្តកំ ជាតកំ អព្ភុតធម្មំ វេទល្លំ។ សោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធោ”តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ គាធំ កត្តា ហោតិ នោ វសិតា។ សេយ្យថាបិ សា មូសិកា គាធំ កត្តា នោ វសិតា, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ វសិតា ហោតិ នោ គាធំ កត្តា? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ធម្មំ ន បរិយាបុណាតិ – សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណំ គាថំ ឧទានំ ឥតិវុត្តកំ ជាតកំ អព្ភុតធម្មំ វេទល្លំ។ សោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ វសិតា ហោតិ នោ គាធំ កត្តា។ សេយ្យថាបិ សា មូសិកា វសិតា នោ គាធំ កត្តា, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ គាធំ កត្តា ច ហោតិ វសិតា ច? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ធម្មំ បរិយាបុណាតិ – សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណំ គាថំ ឧទានំ ឥតិវុត្តកំ ជាតកំ អព្ភុតធម្មំ វេទល្លំ។ សោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ គាធំ កត្តា ច ហោតិ វសិតា ច។ សេយ្យថាបិ សា មូសិកា គាធំ កត្តា ច វសិតា ច, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ នេវ គាធំ កត្តា ហោតិ នោ វសិតា? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ធម្មំ ន បរិយាបុណាតិ – សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណំ គាថំ ឧទានំ ឥតិវុត្តកំ ជាតកំ អព្ភុតធម្មំ វេទល្លំ។ សោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធោ”តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ នេវ គាធំ កត្តា ហោតិ នោ វសិតា។ សេយ្យថាបិ សា មូសិកា នេវ គាធំ កត្តា នោ វសិតា, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

ឥមេ ចត្តារោ មូសិកូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មឹ។

១៥៩. តត្ថ កតមេ ចត្តារោ អម្ពូបមា បុគ្គលា? ចត្តារិ អម្ពានិ – អាមំ បក្កវណ្ណិ [បក្កវណ្ណី], បក្កំ អាមវណ្ណិ [អាមវណ្ណី (ស្យា. ក.) អ. និ. ៤.១០៥], អាមំ អាមវណ្ណិ, បក្កំ បក្កវណ្ណិ។ ឯវមេវំ ចត្តារោមេ អម្ពូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មឹ។ កតមេ ចត្តារោ? អាមោ បក្កវណ្ណី, បក្កោ អាមវណ្ណី, អាមោ អាមវណ្ណី, បក្កោ បក្កវណ្ណី។

កថញ្ច បុគ្គលោ អាមោ ហោតិ បក្កវណ្ណី? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស បាសាទិកំ ហោតិ អភិក្កន្តំ បដិក្កន្តំ អាលោកិតំ វិលោកិតំ សមិញ្ជិតំ [សម្មិញ្ជិតំ (សី. ស្យា.)] បសារិតំ សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណំ។ សោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធោ”តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អាមោ ហោតិ បក្កវណ្ណី។ សេយ្យថាបិ តំ អម្ពំ អាមំ បក្កវណ្ណិ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ បក្កោ ហោតិ អាមវណ្ណី? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស ន បាសាទិកំ ហោតិ អភិក្កន្តំ បដិក្កន្តំ អាលោកិតំ វិលោកិតំ សមិញ្ជិតំ បសារិតំ សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណំ។ សោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ បក្កោ ហោតិ អាមវណ្ណី។ សេយ្យថាបិ តំ អម្ពំ បក្កំ អាមវណ្ណិ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ អាមោ ហោតិ អាមវណ្ណី? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស ន បាសាទិកំ ហោតិ អភិក្កន្តំ បដិក្កន្តំ អាលោកិតំ វិលោកិតំ សមិញ្ជិតំ បសារិតំ សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណំ។ សោ "ឥទំ ទុក្ខ"ន្តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ... បេ.... "អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា"តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អាមោ ហោតិ អាមវណ្ណី។ សេយ្យថាបិ តំ អម្ពំ អាមំ អាមវណ្ណិ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ បក្កោ ហោតិ បក្កវណ្ណី? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស បាសាទិកំ ហោតិ អភិក្កន្តំ បដិក្កន្តំ អាលោកិតំ វិលោកិតំ សមិញ្ជិតំ បសារិតំ សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណំ ។ សោ "ឥទំ ទុក្ខ"ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ ...បេ. ... "អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា"តិ យថាភូតំ បជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ បក្កោ ហោតិ បក្កវណ្ណី។ សេយ្យថាបិ តំ អម្ពំ បក្កំ បក្កវណ្ណិ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

ឥមេ ចត្តារោ អម្ពូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មឹ។

១៦០. តត្ថ កតមេ ចត្តារោ កុម្ភូបមា បុគ្គលា? ចត្តារោ កុម្ភា – តុច្ឆោ បិហិតោ, បូរោ វិវដោ, តុច្ឆោ វិវដោ, បូរោ បិហិតោ។ ឯវមេវំ ចត្តារោមេ កុម្ភូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មឹ។ កតមេ ចត្តារោ? តុច្ឆោ បិហិតោ, បូរោ វិវដោ, តុច្ឆោ វិវដោ, បូរោ បិហិតោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ តុច្ឆោ ហោតិ បិហិតោ? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស បាសាទិកំ ហោតិ អភិក្កន្តំ បដិក្កន្តំ អាលោកិតំ វិលោកិតំ សមិញ្ជិតំ បសារិតំ សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណំ។ សោ "ឥទំ ទុក្ខ"ន្តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ...បេ. ... "អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា"តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ តុច្ឆោ ហោតិ បិហិតោ។ សេយ្យថាបិ សោ កុម្ភោ តុច្ឆោ បិហិតោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ បូរោ ហោតិ វិវដោ? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស ន បាសាទិកំ ហោតិ អភិក្កន្តំ បដិក្កន្តំ អាលោកិតំ វិលោកិតំ សមិញ្ជិតំ បសារិតំ សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណំ។ សោ "ឥទំ ទុក្ខ"ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ...បេ.... "អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា"តិ យថាភូតំ បជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ បូរោ ហោតិ វិវដោ។ សេយ្យថាបិ សោ កុម្ភោ បូរោ វិវដោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ តុច្ឆោ ហោតិ វិវដោ? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស ន បាសាទិកំ ហោតិ អភិក្កន្តំ បដិក្កន្តំ អាលោកិតំ វិលោកិតំ សមិញ្ជិតំ បសារិតំ សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណំ។ សោ "ឥទំ ទុក្ខ"ន្តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ...បេ. ... "អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា"តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ តុច្ឆោ ហោតិ វិវដោ។ សេយ្យថាបិ សោ កុម្ភោ តុច្ឆោ វិវដោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ បូរោ ហោតិ បិហិតោ? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស បាសាទិកំ ហោតិ អភិក្កន្តំ បដិក្កន្តំ អាលោកិតំ វិលោកិតំ សមិញ្ជិតំ បសារិតំ សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណំ។ សោ "ឥទំ ទុក្ខ"ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ...បេ.... "អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា"តិ យថាភូតំ បជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ បូរោ ហោតិ បិហិតោ។ សេយ្យថាបិ សោ កុម្ភោ បូរោ បិហិតោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ ឥមេ ចត្តារោ កុម្ភូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មឹ។

១៦១. តត្ថ កតមេ ចត្តារោ ឧទករហទូបមា បុគ្គលា? ចត្តារោ ឧទករហទា – ឧត្តានោ គម្ភីរោភាសោ, គម្ភីរោ ឧត្តានោភាសោ, ឧត្តានោ ឧត្តានោភាសោ, គម្ភីរោ គម្ភីរោភាសោ។ ឯវមេវំ ចត្តារោមេ ឧទករហទូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មឹ។ កតមេ ចត្តារោ? ឧត្តានោ គម្ភីរោភាសោ, គម្ភីរោ ឧត្តានោភាសោ, ឧត្តានោ ឧត្តានោភាសោ, គម្ភីរោ គម្ភីរោភាសោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ឧត្តានោ ហោតិ គម្ភីរោភាសោ? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស បាសាទិកំ ហោតិ អភិក្កន្តំ បដិក្កន្តំ អាលោកិតំ វិលោកិតំ សមិញ្ជិតំ បសារិតំ សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណំ។ សោ "ឥទំ ទុក្ខ"ន្តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ...បេ.... "អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា"តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ ឧត្តានោ ហោតិ គម្ភីរោភាសោ។ សេយ្យថាបិ សោ ឧទករហទោ ឧត្តានោ គម្ភីរោភាសោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ គម្ភីរោ ហោតិ ឧត្តានោភាសោ? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស ន បាសាទិកំ ហោតិ អភិក្កន្តំ បដិក្កន្តំ អាលោកិតំ វិលោកិតំ សមិញ្ជិតំ បសារិតំ សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណំ។ សោ "ឥទំ ទុក្ខ"ន្តិ យថាភូតំ ប

ជានាតិ...បេ.... “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ គម្ភីរោ ហោតិ ឧត្តានោភាសោ។ សេយ្យថាបិ សោ ឧទករហទោ គម្ភីរោ ឧត្តានោភាសោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ឧត្តានោ ហោតិ ឧត្តានោភាសោ? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស ន បាសាទិកំ ហោតិ អភិក្កន្តំ បដិក្កន្តំ អាលោកិតំ វិលោកិតំ សមិញ្ជិតំ បសារិតំ សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណំ។ សោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ...បេ.... “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ ឧត្តានោ ហោតិ ឧត្តានោភាសោ។ សេយ្យថាបិ សោ ឧទករហទោ ឧត្តានោ ឧត្តានោភាសោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ គម្ភីរោ ហោតិ គម្ភីរោភាសោ? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស បាសាទិកំ ហោតិ អភិក្កន្តំ បដិក្កន្តំ អាលោកិតំ វិលោកិតំ សមិញ្ជិតំ បសារិតំ សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណំ។ សោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ...បេ.... “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ គម្ភីរោ ហោតិ គម្ភីរោភាសោ។ សេយ្យថាបិ សោ ឧទករហទោ គម្ភីរោ គម្ភីរោភាសោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ ឥមេ ចត្តារោ ឧទករហទូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មិំ។

១៦២. តត្ថ កតមេ ចត្តារោ ពលីពទ្ទូបមា បុគ្គលា? ចត្តារោ ពលីពទ្ទា [ពលិពទ្ទា (ស្យា.)] – សកគវចណ្ឌោ [សគវចណ្ឌោ (ក. សី.) អ. និ. ៤.១០៨] នោ បរគវចណ្ឌោ, បរគវចណ្ឌោ នោ សកគវចណ្ឌោ, សកគវចណ្ឌោ ច បរគវចណ្ឌោ ច, នេវ សកគវចណ្ឌោ នោ បរគវចណ្ឌោ។ ឯវមេវំ ចត្តារោមេ ពលីពទ្ទូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មិំ។ កតមេ ចត្តារោ? សកគវចណ្ឌោ នោ បរគវចណ្ឌោ, បរគវចណ្ឌោ នោ សកគវចណ្ឌោ, សកគវចណ្ឌោ ច បរគវចណ្ឌោ ច, នេវ សកគវចណ្ឌោ នោ បរគវចណ្ឌោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ សកគវចណ្ឌោ ហោតិ នោ បរគវចណ្ឌោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ សកបរិសំ ឧព្ពេជិតា ហោតិ, នោ បរបរិសំ។ ឯវំ បុគ្គលោ សកគវចណ្ឌោ ហោតិ នោ បរគវចណ្ឌោ។ សេយ្យថាបិ សោ ពលីពទ្ទោ សកគវចណ្ឌោ នោ បរគវចណ្ឌោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ បរគវចណ្ឌោ ហោតិ នោ សកគវចណ្ឌោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បរបរិសំ ឧព្ពេជិតា ហោតិ, នោ សកបរិសំ។ ឯវំ បុគ្គលោ បរគវចណ្ឌោ ហោតិ នោ សកគវចណ្ឌោ។ សេយ្យថាបិ សោ ពលីពទ្ទោ បរគវចណ្ឌោ នោ សកគវចណ្ឌោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ សកគវចណ្ឌោ ច ហោតិ បរគវចណ្ឌោ ច? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ សកបរិសញ្ច ឧព្ពេជិតា ហោតិ, បរបរិសញ្ច។ ឯវំ បុគ្គលោ សកគវចណ្ឌោ ច ហោតិ បរគវចណ្ឌោ ច។ សេយ្យថាបិ សោ ពលីពទ្ទោ សកគវចណ្ឌោ ច បរគវចណ្ឌោ ច, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ នេវ សកគវចណ្ឌោ ហោតិ នោ បរគវចណ្ឌោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ នេវ សកបរិសំ ឧព្ពេជិតា ហោតិ នោ បរបរិសំ។ ឯវំ បុគ្គលោ នេវ សកគវចណ្ឌោ ហោតិ នោ បរគវចណ្ឌោ។ សេយ្យថាបិ សោ ពលីពទ្ទោ នេវ សកគវចណ្ឌោ នោ បរគវចណ្ឌោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ ឥមេ ចត្តារោ ពលីពទ្ទូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មិំ។

១៦៣. តត្ថ កតមេ ចត្តារោ អាសីវិសូបមា បុគ្គលា? ចត្តារោ អាសីវិសា [អាសិវិសា (ស្យា.)] – អាគតវិសោ នោ ឃោរវិសោ, ឃោរវិសោ នោ អាគតវិសោ, អាគតវិសោ ច ឃោរវិសោ ច, នេវ អាគតវិសោ នោ ឃោរវិសោ។ ឯវមេវំ ចត្តារោមេ អាសីវិសូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មិំ។ កតមេ ចត្តារោ? អាគតវិសោ នោ ឃោរវិសោ, ឃោរវិសោ នោ អាគតវិសោ, អាគតវិសោ ច ឃោរវិសោ ច, នេវ អាគតវិសោ នោ ឃោរវិសោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ អាគតវិសោ ហោតិ នោ ឃោរវិសោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អភិណ្ហំ កុជ្ឈតិ។ សោ ច ខ្វស្ស កោធោ ន ចិរំ ទីឃរត្តំ អនុសេតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អាគតវិសោ ហោតិ, នោ ឃោរវិសោ។ សេយ្យថាបិ សោ អាសីវិសោ អាគតវិសោ នោ ឃោរវិសោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ឃោរវិសោ ហោតិ នោ អាគតវិសោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ នហេវ ខោ [នេវ ខោ (សី.) អ. និ. ៤.១១០] អភិណ្ហំ កុជ្ឈតិ។ សោ ច ខ្វស្ស កោធោ ចិរំ ទីឃរត្តំ អនុសេតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ ឃោរវិសោ ហោតិ, នោ អាគតវិសោ។ សេយ្យថាបិ សោ អាសីវិសោ ឃោរវិសោ នោ អាគតវិសោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ អាគតវិសោ ច ហោតិ ឃោរវិសោ ច? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អភិណ្ហំ កុជ្ឈតិ។ សោ ច ខ្វស្ស កោធោ ចិរំ ទីឃរត្តំ អនុសេតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អាគតវិសោ ច ហោតិ ឃោរវិសោ ច។ សេយ្យថាបិ សោ អាសីវិសោ អាគតវិសោ ច ឃោរវិសោ ច, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ នេវ អាគតវិសោ ហោតិ នោ ឃោរវិសោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ នហេវ ខោ អភិណ្ហំ កុជ្ឈតិ។ សោ ច ខ្វស្ស កោធោ ន ចិរំ ទីឃរត្តំ អនុសេតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ នេវ អាគតវិសោ ហោតិ នោ ឃោរវិសោ។ សេយ្យថាបិ សោ អាសីវិសោ នេវ អាគតវិសោ នោ ឃោរវិសោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ ឥមេ ចត្តារោ អាសីវិសូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មិំ។

១៦៤. កថញ្ច បុគ្គលោ អននុវិច្ច អបរិយោគាហេត្វា អវណ្ណារហស្ស វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ទុប្បដិបន្នានំ មិច្ឆាបដិបន្នានំ តិត្ថិយានំ តិត្ថិយសាវកានំ វណ្ណំ ភាសតិ – “សុប្បដិបន្នា” ឥតិបិ, “សម្មាបដិបន្នា” ឥតិបីតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អននុវិច្ច អបរិយោគាហេត្វា អវណ្ណារហស្ស វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ អននុវិច្ច អបរិយោគាហេត្វា វណ្ណារហស្ស អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ សុប្បដិបន្នានំ សម្មាបដិបន្នានំ ពុទ្ធានំ ពុទ្ធសាវកានំ អវណ្ណំ ភាសតិ – “ទុប្បដិបន្នា” ឥតិបិ, “មិច្ឆាបដិបន្នា” ឥតិបីតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អននុវិច្ច អបរិយោគាហេត្វា វណ្ណារហស្ស អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ អននុវិច្ច អបរិយោគាហេត្វា អប្បសាទនីយេ ឋានេ បសាទំ ឧបទំសិតា ហោតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ទុប្បដិបទាយ មិច្ឆាបដិបទាយ បសាទំ ជនេតិ – “សុប្បដិបទា” ឥតិបិ , “សម្មាបដិបទា” ឥតិបីតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អននុវិច្ច អបរិយោគាហេត្វា អប្បសាទនីយេ ឋានេ បសាទំ ឧបទំសិតា ហោតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ អននុវិច្ច អបរិយោគាហេត្វា បសាទនីយេ ឋានេ អប្បសាទំ ឧបទំសិតា ហោតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ សុប្បដិបទាយ សម្មាបដិបទាយ អប្បសាទំ ជនេតិ – “ទុប្បដិបទា” ឥតិបិ, “មិច្ឆាបដិបទា” ឥតិបីតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អននុវិច្ច អបរិយោគាហេត្វា បសាទនីយេ ឋានេ អប្បសាទំ ឧបទំសិតា ហោតិ។

១៦៥. កថញ្ច បុគ្គលោ អនុវិច្ច បរិយោគាហេត្វា អវណ្ណារហស្ស អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ទុប្បដិបន្នានំ មិច្ឆាបដិបន្នានំ តិត្ថិយានំ តិត្ថិយសាវកានំ អវណ្ណំ ភាសតិ – “ទុប្បដិបន្នា” ឥតិបិ, “មិច្ឆាបដិបន្នា” ឥតិបីតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អនុវិច្ច បរិយោគាហេត្វា អវណ្ណារហស្ស អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ អនុវិច្ច បរិយោគាហេត្វា វណ្ណារហស្ស វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ សុប្បដិបន្នានំ សម្មាបដិបន្នានំ ពុទ្ធានំ ពុទ្ធសាវកានំ វណ្ណំ ភាសតិ – “សុប្បដិបន្នា” ឥតិបិ, “សម្មាបដិបន្នា” ឥតិបីតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អនុវិច្ច បរិយោគាហេត្វា វណ្ណារហស្ស វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ អនុវិច្ច បរិយោគាហេត្វា អប្បសាទនីយេ ឋានេ អប្បសាទំ ឧបទំសិតា ហោតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ទុប្បដិបទាយ មិច្ឆាបដិបទាយ អប្បសាទំ ជនេតិ – “ទុប្បដិបទា” ឥតិបិ, “មិច្ឆាបដិបទា” ឥតិបីតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អនុវិច្ច បរិយោគាហេត្វា អប្បសាទនីយេ ឋានេ អប្បសាទំ ឧបទំសិតា ហោតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ អនុវិច្ច បរិយោគាហេត្វា បសាទនីយេ ឋានេ បសាទំ ឧបទំសិតា ហោតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ សុប្បដិបទាយ សម្មាបដិបទាយ បសាទំ ជនេតិ – “សុប្បដិបទា” ឥតិបិ, “សម្មាបដិបទា” ឥតិបីតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អនុវិច្ច បរិយោគាហេត្វា បសាទនីយេ ឋានេ បសាទំ ឧបទំសិតា ហោតិ។

១៦៦. កថញ្ច បុគ្គលោ អវណ្ណារហស្ស អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន, នោ ច ខោ វណ្ណារហស្ស វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ វណ្ណោបិ សំវិជ្ជតិ អវណ្ណោបិ សំវិជ្ជតិ ។ យោ តត្ថ អវណ្ណោ តំ ភណតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន, យោ តត្ថ វណ្ណោ តំ ន ភណតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន។ ឯវំ បុគ្គលោ អវណ្ណារហស្ស អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន, នោ ច ខោ វណ្ណារហស្ស វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន។

កថញ្ច បុគ្គលោ វណ្ណារហស្ស វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន, នោ ច ខោ អវណ្ណារហស្ស អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ វណ្ណោបិ សំវិជ្ជតិ អវណ្ណោបិ សំវិជ្ជតិ ។ យោ តត្ថ វណ្ណោ តំ ភណតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន, យោ តត្ថ អវណ្ណោ តំ ន ភណតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន។ ឯវំ បុគ្គលោ វណ្ណារហស្ស វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន, នោ ច ខោ អវណ្ណារហស្ស អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន។

កថញ្ច បុគ្គលោ អវណ្ណារហស្ស ច អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន, វណ្ណារហស្ស ច វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ វណ្ណោបិ សំវិជ្ជតិ អវណ្ណោបិ សំវិជ្ជតិ។ យោ តត្ថ អវណ្ណោ តំ ភណតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន, យោបិ តត្ថ វណ្ណោ តម្បិ ភណតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន។ តត្រ កាលញ្ញូ ហោតិ តស្ស បញ្ហស្ស វេយ្យាករណាយ។ ឯវំ បុគ្គលោ អវណ្ណារហស្ស ច អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន, វណ្ណារហស្ស ច វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន។

កថញ្ច បុគ្គលោ នេវ អវណ្ណារហស្ស អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន, នោបិ វណ្ណារហស្ស វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ វណ្ណោបិ សំវិជ្ជតិ អវណ្ណោបិ សំវិជ្ជតិ។ យោ តត្ថ អវណ្ណោ តំ ន ភណតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន, យោបិ តត្ថ វណ្ណោ តម្បិ ន ភណតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន។ ឧបេក្ខកោ វិហរតិ សតោ សម្បជានោ។ ឯវំ បុគ្គលោ នេវ អវណ្ណារហស្ស អវណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន, នោបិ វណ្ណារហស្ស វណ្ណំ ភាសិតា ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ កាលេន។

១៦៧. កតមោ ច បុគ្គលោ ឧដ្ឋានផលូបជីវី នោ បុញ្ញផលូបជីវី? យស្ស បុគ្គលស្ស ឧដ្ឋហតោ ឃដតោ វាយមតោ អាជីវោ អភិនិព្ពត្តតិ, នោ បុញ្ញតោ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ឧដ្ឋានផលូបជីវី, នោ បុញ្ញផលូបជីវី”។

កតមោ ច បុគ្គលោ បុញ្ញផលូបជីវី នោ ឧដ្ឋានផលូបជីវី? បរនិម្មិតវសវត្តី ទេវេ [បរនិម្មិតវសវត្តិទេវេ (សី. ស្យា.)] ឧបាទាយ តតូបរិ ទេវា បុញ្ញផលូបជីវិនោ ន ឧដ្ឋានផលូបជីវិនោ។

កតមោ ច បុគ្គលោ ឧដ្ឋានផលូបជីវី ច បុញ្ញផលូបជីវី ច? យស្ស បុគ្គលស្ស ឧដ្ឋហតោ ឃដតោ វាយមតោ អាជីវោ អភិនិព្ពត្តតិ បុញ្ញតោ ច – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ឧដ្ឋានផលូបជីវី ច បុញ្ញផលូបជីវី ច”។

កតមោ ច បុគ្គលោ នេវ ឧដ្ឋានផលូបជីវី នោ បុញ្ញផលូបជីវី? នេរយិកា នេវ ឧដ្ឋានផលូបជីវិនោ នោ បុញ្ញផលូបជីវិនោ។

១៦៨. កថញ្ច បុគ្គលោ តមោ ហោតិ តមបរាយនោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ នីចេ កុលេ បច្ចាជាតោ ហោតិ – ចណ្ឌាលកុលេ វា នេសាទកុលេ វា វេនកុលេ [វេណកុលេ (សី. ស្យា.)] វា រថការកុលេ វា បុក្កុសកុលេ វា ទលិទ្ទេ [ទឡិទ្ទេ (សី.) បស្ស អង្គុត្តរនិកាយេ] អប្បន្នបានភោជនេ កសិរវុត្តិកេ, យត្ថ កសិរេន ឃាសច្ឆាទោ លព្ភតិ។ សោ ច ហោតិ ទុព្ពណ្ណោ ទុទ្ទសិកោ ឱកោដិមកោ ពហ្វាពាធោ កាណោ វា កុណី វា ខញ្ជោ វា បក្ខហតោ វា, ន លាភី អន្នស្ស បានស្ស វត្ថស្ស យានស្ស មាលាគន្ធវិលេបនស្ស សេយ្យាវសថបទីបេយ្យស្ស។ សោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរតិ, វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរតិ, មនសា ទុច្ចរិតំ ចរតិ។ សោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា មនសា ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ តមោ ហោតិ តមបរាយនោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ តមោ ហោតិ ជោតិបរាយនោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ នីចេ កុលេ បច្ចាជាតោ ហោតិ – ចណ្ឌាលកុលេ វា នេសាទកុលេ វា វេនកុលេ វា រថការកុលេ វា បុក្កុសកុលេ វា ទលិទ្ទេ អប្បន្នបានភោជនេ កសិរវុត្តិកេ, យត្ថ កសិរេន ឃាសច្ឆាទោ លព្ភតិ។ សោ ច ហោតិ ទុព្ពណ្ណោ ទុទ្ទសិកោ ឱកោដិមកោ ពហ្វាពាធោ កាណោ វា កុណី វា ខញ្ជោ វា បក្ខហតោ វា, ន លាភី អន្នស្ស បានស្ស វត្ថស្ស យានស្ស មាលាគន្ធវិលេបនស្ស សេយ្យាវសថបទីបេយ្យស្ស។ សោ កាយេន សុចរិតំ ចរតិ, វាចាយ សុចរិតំ ចរតិ , មនសា សុចរិតំ ចរតិ។ សោ កាយេន សុចរិតំ ចរិត្វា វាចាយ សុចរិតំ ចរិត្វា មនសា សុចរិតំ ចរិត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ តមោ ហោតិ ជោតិបរាយនោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ជោតិ ហោតិ តមបរាយនោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ឧច្ចេ កុលេ បច្ចាជាតោ ហោតិ – ខត្តិយមហាសាលកុលេ វា ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ វា គហបតិមហាសាលកុលេ វា អឌ្ឍេ មហទ្ធនេ មហាភោគេ បហូតជាតរូបរជតេ បហូតវិត្តូបករណេ បហូតធនធញ្ញេ។ សោ ច ហោតិ អភិរូបោ ទស្សនីយោ បាសាទិកោ បរមាយ វណ្ណបោក្ខរតាយ សមន្នាគតោ, លាភី អន្នស្ស បានស្ស វត្ថស្ស យានស្ស មាលាគន្ធវិលេបនស្ស

សេយ្យាវសថបទីបេយ្យស្ស។ សោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរតិ, វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរតិ, មនសា ទុច្ចរិតំ ចរតិ។ សោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា មនសា ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ ជោតិ ហោតិ តមបរាយនោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ជោតិ ហោតិ ជោតិបរាយនោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ឧច្ចេ កុលេ បច្ចាជាតោ ហោតិ – ខត្តិយមហាសាលកុលេ វា ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ វា គហបតិមហាសាលកុលេ វា អឌ្ឍេ មហទ្ធនេ មហាភោគេ បហូតជាតរូបរជតេ បហូតវិត្តូបករណេ បហូតធនធញ្ញេ។ សោ ច ហោតិ អភិរូបោ ទស្សនីយោ បាសាទិកោ បរមាយ វណ្ណបោក្ខរតាយ សមន្នាគតោ, លាភី អន្នស្ស បានស្ស វត្ថស្ស យានស្ស មាលាគន្ធវិលេបនស្ស សេយ្យាវសថបទីបេយ្យស្ស។ សោ កាយេន សុចរិតំ ចរតិ, វាចាយ សុចរិតំ ចរតិ, មនសា សុចរិតំ ចរតិ។ សោ កាយេន សុចរិតំ ចរិត្វា វាចាយ សុចរិតំ ចរិត្វា មនសា សុចរិតំ ចរិត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ ជោតិ ហោតិ ជោតិបរាយនោ។

១៦៩. កថញ្ច បុគ្គលោ ឱណតោណតោ ហោតិ...បេ.... ឯវំ បុគ្គលោ ឱណតោណតោ ហោតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ឱណតុណ្ណតោ ហោតិ...បេ.... ឯវំ បុគ្គលោ ឱណតុណ្ណតោ ហោតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ឧណ្ណតោណតោ ហោតិ...បេ.... ឯវំ បុគ្គលោ ឧណ្ណតោណតោ ហោតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ឧណ្ណតុណ្ណតោ ហោតិ...បេ.... ឯវំ បុគ្គលោ ឧណ្ណតុណ្ណតោ ហោតិ។

១៧០. តត្ថ កតមេ ចត្តារោ រុក្ខូបមា បុគ្គលា? ចត្តារោ រុក្ខា – ផេគ្គុ សារបរិវារោ, សារោ ផេគ្គុបរិវារោ, ផេគ្គុ ផេគ្គុបរិវារោ, សារោ សារបរិវារោ។ ឯវមេវំ ចត្តារោមេ រុក្ខូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មឹ។ កតមេ ចត្តារោ? ផេគ្គុ សារបរិវារោ, សារោ ផេគ្គុបរិវារោ, ផេគ្គុ ផេគ្គុបរិវារោ, សារោ សារបរិវារោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ផេគ្គុ ហោតិ សារបរិវារោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ទុស្សីលោ ហោតិ បាបធម្មោ, បរិសា ច ខ្វស្ស ហោតិ សីលវតី កល្យាណធម្មា។ ឯវំ បុគ្គលោ ផេគ្គុ ហោតិ សារបរិវារោ។ សេយ្យថាបិ សោ រុក្ខោ ផេគ្គុ សារបរិវារោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ សារោ ហោតិ ផេគ្គុបរិវារោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ សីលវា ហោតិ កល្យាណធម្មោ, បរិសា ច ខ្វស្ស ហោតិ ទុស្សីលា បាបធម្មា។ ឯវំ បុគ្គលោ សារោ ហោតិ ផេគ្គុបរិវារោ។ សេយ្យថាបិ សោ រុក្ខោ សារោ ផេគ្គុបរិវារោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ផេគ្គុ ហោតិ ផេគ្គុបរិវារោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ទុស្សីលោ ហោតិ បាបធម្មោ, បរិសាបិស្ស ហោតិ ទុស្សីលា បាបធម្មា។ ឯវំ បុគ្គលោ ផេគ្គុ ហោតិ ផេគ្គុបរិវារោ។ សេយ្យថាបិ សោ រុក្ខោ ផេគ្គុ ផេគ្គុបរិវារោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ សារោ ហោតិ សារបរិវារោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ សីលវា ហោតិ កល្យាណធម្មោ, បរិសាបិស្ស ហោតិ សីលវតី កល្យាណធម្មា។ ឯវំ បុគ្គលោ សារោ ហោតិ សារបរិវារោ។ សេយ្យថាបិ សោ រុក្ខោ សារោ សារបរិវារោ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ ឥមេ ចត្តារោ រុក្ខូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មឹ។

១៧១. កតមោ ច បុគ្គលោ រូបប្បមាណោ រូបប្បសន្នោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អារោហំ វា បស្សិត្វា បរិណាហំ វា បស្សិត្វា សណ្ឋានំ វា បស្សិត្វា បារិបូរឹ វា បស្សិត្វា តត្ថ បមាណំ គហេត្វា បសាទំ ជនេតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ រូបប្បមាណោ រូបប្បសន្នោ។

កតមោ ច បុគ្គលោ ឃោសប្បមាណោ ឃោសប្បសន្នោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បរវណ្ណនាយ បរថោមនាយ បរបសំសនាយ បរវណ្ណហារិកាយ [បរវណ្ណហារិយា (សី.)] តត្ថ បមាណំ គហេត្វា បសាទំ ជនេតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ឃោសប្បមាណោ ឃោសប្បសន្នោ។

១៧២. កតមោ ច បុគ្គលោ លូខប្បមាណោ លូខប្បសន្នោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ចីវរលូខំ វា បស្សិត្វា បត្តលូខំ វា បស្សិត្វា សេនាសនលូខំ វា បស្សិត្វា វិវិធំ វា ទុក្ករការិកំ បស្សិត្វា តត្ថ បមាណំ គហេត្វា បសាទំ ជនេតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ លូខប្បមាណោ លូខប្បសន្នោ។

កតមោ ច បុគ្គលោ ធម្មប្បមាណោ ធម្មប្បសន្នោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ សីលំ វា បស្សិត្វា សមាធិំ វា បស្សិត្វា បញ្ញំ វា បស្សិត្វា តត្ថ បមាណំ គហេត្វា បសាទំ ជនេតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ធម្មប្បមាណោ ធម្មប្បសន្នោ។

១៧៣. កថញ្ច បុគ្គលោ អត្តហិតាយ បដិបន្នោ ហោតិ នោ បរហិតាយ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អត្តនា សីលសម្បន្នោ ហោតិ, នោ បរំ សីលសម្បទាយ សមាទបេតិ; អត្តនា សមាធិសម្បន្នោ ហោតិ, នោ បរំ សមាធិសម្បទាយ សមាទបេតិ; អត្តនា បញ្ញាសម្បន្នោ ហោតិ, នោ បរំ បញ្ញាសម្បទាយ សមាទបេតិ; អត្តនា វិមុត្តិសម្បន្នោ ហោតិ, នោ បរំ វិមុត្តិសម្បទាយ សមាទបេតិ; អត្តនា វិមុត្តិញាណទស្សនសម្បន្នោ ហោតិ, នោ បរំ វិមុត្តិញាណទស្សនសម្បទាយ សមាទបេតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អត្តហិតាយ បដិបន្នោ ហោតិ នោ បរហិតាយ។

កថញ្ច បុគ្គលោ បរហិតាយ បដិបន្នោ ហោតិ នោ អត្តហិតាយ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អត្តនា ន សីលសម្បន្នោ ហោតិ, បរំ សីលសម្បទាយ សមាទបេតិ; អត្តនា ន សមាធិសម្បន្នោ ហោតិ, បរំ សមាធិសម្បទាយ សមាទបេតិ; អត្តនា ន បញ្ញាសម្បន្នោ ហោតិ, បរំ បញ្ញាសម្បទាយ សមាទបេតិ; អត្តនា ន វិមុត្តិសម្បន្នោ ហោតិ, បរំ វិមុត្តិសម្បទាយ សមាទបេតិ; អត្តនា ន វិមុត្តិញាណទស្សនសម្បន្នោ ហោតិ, បរំ វិមុត្តិញាណទស្សនសម្បទាយ សមាទបេតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ បរហិតាយ បដិបន្នោ ហោតិ នោ អត្តហិតាយ។

កថញ្ច បុគ្គលោ អត្តហិតាយ ចេវ បដិបន្នោ ហោតិ បរហិតាយ ច? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អត្តនា ច សីលសម្បន្នោ ហោតិ, បរញ្ច សីលសម្បទាយ សមាទបេតិ; អត្តនា ច សមាធិសម្បន្នោ ហោតិ, បរញ្ច សមាធិសម្បទាយ សមាទបេតិ; អត្តនា ច បញ្ញាសម្បន្នោ ហោតិ, បរញ្ច បញ្ញាសម្បទាយ សមាទបេតិ; អត្តនា ច វិមុត្តិសម្បន្នោ ហោតិ, បរញ្ច វិមុត្តិសម្បទាយ សមាទបេតិ; អត្តនា ច វិមុត្តិញាណទស្សនសម្បន្នោ ហោតិ, បរញ្ច វិមុត្តិញាណទស្សនសម្បទាយ សមាទបេតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អត្តហិតាយ ចេវ បដិបន្នោ ហោតិ បរហិតាយ ច។

កថញ្ច បុគ្គលោ នេវ អត្តហិតាយ បដិបន្នោ ហោតិ នោ បរហិតាយ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អត្តនា ន សីលសម្បន្នោ ហោតិ, នោ បរំ សីលសម្បទាយ សមាទបេតិ; អត្តនា ន សមាធិសម្បន្នោ ហោតិ, នោ បរំ សមាធិសម្បទាយ សមាទបេតិ; អត្តនា ន បញ្ញាសម្បន្នោ ហោតិ, នោ បរំ បញ្ញាសម្បទាយ សមាទបេតិ; អត្តនា ន វិមុត្តិសម្បន្នោ ហោតិ, នោ បរំ វិមុត្តិសម្បទាយ សមាទបេតិ; អត្តនា ន វិមុត្តិញាណទស្សនសម្បន្នោ ហោតិ, នោ បរំ វិមុត្តិញាណទស្សនសម្បទាយ សមាទបេតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ នេវ អត្តហិតាយ បដិបន្នោ ហោតិ នោ បរហិតាយ។

១៧៤. កថញ្ច បុគ្គលោ អត្តន្តបោ ហោតិ អត្តបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អចេលកោ ហោតិ មុត្តាចារោ ហត្ថាបលេខនោ [ហត្ថាវលេខនោ (ស្យា.)], នឯហិភទ្ទន្តិកោ នតិដ្ឋភទ្ទន្តិកោ នាភិហដំ ន ឧទ្ទិស្សកតំ ន និមន្តនំ សាទិយតិ, សោ ន កុម្ភិមុខា បដិគ្គណ្ហាតិ ន កឡោបិមុខា [កលោបិមុខា (សី. ស្យា.) ម. និ. ២.៧] បដិគ្គណ្ហាតិ, ន ឯឡកមន្តរំ ន ទណ្ឌមន្តរំ ន មុសលមន្តរំ ន ទ្វិន្នំ ភុញ្ជមានានំ ន គព្ភិនិយា ន បាយមានាយ ន បុរិសន្តរគតាយ, ន សង្កិត្តីសុ ន យត្ថ សា ឧបដ្ឋិតោ ហោតិ ន យត្ថ មក្ខិកា សណ្ឌសណ្ឌចារិនី, ន មច្ឆំ ន មំសំ ន សុរំ ន មេរយំ ន ថុសោទកំ បិវតិ។ សោ ឯកាគារិកោ វា ហោតិ ឯកាលោបិកោ, ទ្វាគារិកោ វា ហោតិ ទ្វាលោបិកោ...បេ.... សត្តាគារិកោ វា ហោតិ សត្តាលោបិកោ; ឯកិស្សាបិ ទត្តិយា យាបេតិ, ទ្វីហិបិ ទត្តីហិ យាបេតិ...បេ.... សត្តហិបិ ទត្តីហិ យាបេតិ; ឯកាហិកម្បិ អាហារំ អាហារេតិ, ទ្វីហិកម្បិ [ទ្វាហិកម្បិ (សី.)] អាហារំ អាហារេតិ...បេ.... សត្តាហិកម្បិ អាហារំ អាហារេតិ។ ឥតិ ឯវរូបំ អឌ្ឍមាសិកម្បិ បរិយាយភត្តភោជនានុយោគមនុយុត្តោ វិហរតិ។ សោ សាកភក្ខោ វា ហោតិ សាមាកភក្ខោ វា ហោតិ នីវារភក្ខោ វា ហោតិ ទទ្ទុលភក្ខោ វា ហោតិ ហដភក្ខោ វា ហោតិ កណភក្ខោ វា ហោតិ អាចាមភក្ខោ វា ហោតិ បិញ្ញាកភក្ខោ វា ហោតិ តិណភក្ខោ វា ហោតិ គោមយភក្ខោ វា ហោតិ, វនមូលផលាហារោ យាបេតិ បវត្តផលភោជី។ សោ សាណានិបិ ធារេតិ មសាណានិបិ ធារេតិ ឆវទុស្សានិបិ ធារេតិ បំសុកូលានិបិ ធារេតិ តិរីដានិបិ ធារេតិ អជិនម្បិ ធារេតិ អជិនក្ខិបម្បិ ធារេតិ កុសចីរម្បិ ធារេតិ វាកចីរម្បិ ធារេតិ ផលកចីរម្បិ ធារេតិ កេសកម្ពលម្បិ ធារេតិ វាឡកម្ពលម្បិ ធារេតិ ឧលូកបក្ខម្បិ [ឧលុកបក្ខម្បិ (សី. ស្យា.)] ធារេតិ, កេសមស្សុលោចកោបិ ហោតិ កេសមស្សុលោចនានុយោគមនុយុត្តោ, ឧព្ភដ្ឋកោបិ ហោតិ អាសនបដិក្ខិត្តោ, ឧក្កុដិកោបិ ហោតិ ឧក្កុដិកប្បធានមនុយុត្តោ, កណ្ដកាបស្សយិកោបិ ហោតិ កណ្ដកាបស្សយេ សេយ្យំ កប្បេតិ, សាយតតិយកម្បិ [សាយំតតិយកម្បិ (ស្យា. ក.) ម. និ. ២.៧] ឧទកោរោហនានុយោគមនុយុត្តោ វិហរតិ។ ឥតិ ឯវរូបំ អនេកវិហិតំ កាយស្ស អាតាបនបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ វិហរតិ ។ ឯវំ បុគ្គលោ អត្តន្តបោ ហោតិ អត្តបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ។

១៧៥. កថញ្ច បុគ្គលោ បរន្តបោ ហោតិ បរបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ឱរព្ភិកោ ហោតិ សូករិកោ សាកុណិកោ មាគវិកោ លុទ្ទោ មច្ឆឃាតកោ ចោរោ ចោរឃាតកោ គោឃាតកោ ពន្ធនាគារិកោ, យេ វា បនញ្ញេបិ កេចិ កុរូរកម្មន្តា។ ឯវំ បុគ្គលោ បរន្តបោ ហោតិ បរបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ។

១៧៦. កថញ្ច បុគ្គលោ អត្តន្តបោ ច ហោតិ អត្តបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ, បរន្តបោ ច បរបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ រាជា វា ហោតិ ខត្តិយោ មុទ្ធាវសិត្តោ [មុទ្ធាភិសិត្តោ (ស្យា. ក.)] ព្រាហ្មណោ វា មហាសាលោ។ សោ បុរត្ថិមេន នគរស្ស នវំ សន្ធាគារំ [សន្ថាគារំ (ស្យា.), យញ្ញាគារំ (សី.)] ការាបេត្វា កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា ខរាជិនំ [ខុរាជិនំ (ស្យា. ក.)] និវាសេត្វា សប្បិតេលេន កាយំ អព្ភញ្ជិត្វា មិគវិសាណេន បិដ្ឋិំ កណ្ឌុវមានោ [កណ្ឌូយមានោ (សី.)] សន្ធាគារំ បវិសតិ សទ្ធិំ មហេសិយា ព្រាហ្មណេន ច បុរោហិតេន។ សោ តត្ថ អនន្តរហិតាយ ភូមិយា ហរិតុបលិត្តាយ សេយ្យំ កប្បេតិ។ ឯកិស្សា គាវិយា សរូបវច្ឆាយ យំ ឯកស្មិំ ថនេ ខីរំ ហោតិ តេន រាជា យាបេតិ, យំ ទុតិយស្មិំ ថនេ ខីរំ ហោតិ តេន មហេសី យាបេតិ, យំ តតិយស្មិំ ថនេ ខីរំ ហោតិ តេន ព្រាហ្មណោ បុរោហិតោ យាបេតិ, យំ ចតុត្ថស្មិំ ថនេ ខីរំ ហោតិ តេន អគ្គិំ ជុហតិ, អវសេសេន វច្ឆកោ យាបេតិ។ សោ ឯវមាហ – “ឯត្តកា ឧសភា ហញ្ញន្តុ យញ្ញត្ថាយ, ឯត្តកា វច្ឆតរា ហញ្ញន្តុ យញ្ញត្ថាយ, ឯត្តកា វច្ឆតរិយោ ហញ្ញន្តុ យញ្ញត្ថាយ, ឯត្តកា អជា ហញ្ញន្តុ យញ្ញត្ថាយ, ឯត្តកា ឧរព្ភា ហញ្ញន្តុ យញ្ញត្ថាយ, (ឯត្តកា អស្សា ហញ្ញន្តុ យញ្ញត្ថាយ) [( ) នត្ថិ សីហឡបោត្ថកេ។ មជ្ឈិមនិកាយេ កន្ទរកសុត្តេបិ ឯវមេវ] ឯត្តកា រុក្ខា ឆិជ្ជន្តុ យូបត្ថាយ, ឯត្តកា ទព្ភា លូយន្តុ ពរិហិសត្ថាយា”តិ [បរិហឹសត្ថាយាតិ (សី. ស្យា. ក.) ម. និ. ២.៩]។ យេបិស្ស តេ ហោន្តិ ទាសាតិ វា បេស្សាតិ វា កម្មករាតិ វា, តេបិ ទណ្ឌតជ្ជិតា ភយតជ្ជិតា អស្សុមុខា រុទមានា បរិកម្មានិ ករោន្តិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អត្តន្តបោ ច ហោតិ អត្តបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ, បរន្តបោ ច បរបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ។

១៧៧. កថញ្ច បុគ្គលោ នេវ អត្តន្តបោ ច ហោតិ ន អត្តបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ, ន បរន្តបោ ន បរបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ? សោ អនត្តន្តបោ អបរន្តបោ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ និច្ឆាតោ និព្ពុតោ សីតីភូតោ សុខប្បដិសំវេទី ព្រហ្មភូតេន អត្តនា វិហរតិ។

ឥធ តថាគតោ លោកេ ឧប្បជ្ជតិ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ សុគតោ លោកវិទូ អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថិ សត្ថា ទេវមនុស្សានំ ពុទ្ធោ ភគវា។ សោ ឥមំ លោកំ សទេវកំ សមារកំ សព្រហ្មកំ សស្សមណព្រាហ្មណិំ បជំ សទេវមនុស្សំ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេតិ។ សោ ធម្មំ ទេសេតិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ, កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ បកាសេតិ។ តំ ធម្មំ សុណាតិ គហបតិ វា គហបតិបុត្តោ វា អញ្ញតរស្មិំ វា កុលេ បច្ចាជាតោ ។ សោ តំ ធម្មំ សុត្វា តថាគតេ សទ្ធំ បដិលភតិ។ សោ តេន សទ្ធាបដិលាភេន សមន្នាគតោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – “សម្ពាធោ ឃរាវាសោ រជាបថោ, អព្ភោកាសោ បព្ពជ្ជា។ នយិទំ សុករំ អគារំ អជ្ឈាវសតា ឯកន្តបរិបុណ្ណំ ឯកន្តបរិសុទ្ធំ សង្ខលិខិតំ ព្រហ្មចរិយំ ចរិតុំ។ យំនូនាហំ កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជេយ្យ”ន្តិ! សោ អបរេន សមយេន អប្បំ វា ភោគក្ខន្ធំ បហាយ មហន្តំ វា ភោគក្ខន្ធំ បហាយ អប្បំ វា ញាតិបរិវដ្ដំ បហាយ មហន្តំ វា ញាតិបរិវដ្ដំ បហាយ កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជតិ។

១៧៨. សោ ឯវំ បព្ពជិតោ សមានោ ភិក្ខូនំ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ បាណាតិបាតំ បហាយ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ និហិតទណ្ឌោ និហិតសត្ថោ លជ្ជី ទយាបន្នោ សព្ពបាណភូតហិតានុកម្បី វិហរតិ។

អទិន្នាទានំ បហាយ អទិន្នាទានា បដិវិរតោ ហោតិ ទិន្នាទាយី ទិន្នបាដិកង្ខី, អថេនេន សុចិភូតេន អត្តនា វិហរតិ។

អព្រហ្មចរិយំ បហាយ ព្រហ្មចារី ហោតិ អារាចារី [អនាចារី (ក.)] បដិវិរតោ មេថុនា គាមធម្មា។

មុសាវាទំ បហាយ មុសាវាទា បដិវិរតោ ហោតិ សច្ចវាទី សច្ចសន្ធោ ថេតោ បច្ចយិកោ អវិសំវាទកោ លោកស្ស។

បិសុណំ វាចំ បហាយ បិសុណាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ, ឥតោ សុត្វា ន អមុត្រ អក្ខាតា ឥមេសំ ភេទាយ, អមុត្រ វា សុត្វា ន ឥមេសំ អក្ខាតា អមូសំ ភេទាយ។ ឥតិ ភិន្នានំ វា សន្ធាតា សហិតានំ វា

អនុប្បទាតា សមគ្គារាមោ សមគ្គរតោ សមគ្គនន្ទី សមគ្គករណឹ វាចំ ភាសិតា ហោតិ។

ផរុសំ វាចំ បហាយ ផរុសាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ។ យា សា វាចា នេលា កណ្ណសុខា បេមនីយា ហទយង្គមា បោរី ពហុជនកន្តា ពហុជនមនាបា តថារូបឹ វាចំ ភាសិតា ហោតិ។

សម្ផប្បលាបំ បហាយ សម្ផប្បលាបា បដិវិរតោ ហោតិ, កាលវាទី ភូតវាទី អត្ថវាទី ធម្មវាទី វិនយវាទី និធានវតឹ វាចំ ភាសិតា កាលេន សាបទេសំ បរិយន្តវតឹ អត្ថសំហិតំ។

១៧៩. សោ ពីជគាមភូតគាមសមារម្ភា បដិវិរតោ ហោតិ, ឯកភត្តិកោ ហោតិ រត្តូបរតោ វិរតោ វិកាលភោជនា, នច្ចគីតវាទិតវិសូកទស្សនា បដិវិរតោ ហោតិ, មាលាគន្ធវិលេបនធារណមណ្ឌនវិភូសនដ្ឋានា បដិវិរតោ ហោតិ, ឧច្ចាសយនមហាសយនា បដិវិរតោ ហោតិ, ជាតរូបរជតបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ។

អាមកធញ្ញបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ, អាមកមំសបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ, ឥត្ថិកុមារិកាបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ, ទាសិទាសបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ, អជេឡកបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ, កុក្កុដសូករបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ, ហត្ថិគវាស្សវឡវបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ, ខេត្តវត្ថុបដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតិ, ទូតេយ្យបហិណគមនានុយោគា បដិវិរតោ ហោតិ, កយវិក្កយា បដិវិរតោ ហោតិ, តុលាកូដកំសកូដមានកូដា បដិវិរតោ ហោតិ, ឧក្កោដនវញ្ចននិកតិសាចិយោគា [... សាវិយោគា (ស្យា. ក.)] បដិវិរតោ ហោតិ, ឆេទនវធពន្ធនវិបរាមោសអាលោបសហសាការា បដិវិរតោ ហោតិ។

១៨០. សោ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ កាយបរិហារិកេន ចីវរេន កុច្ឆិបរិហារិកេន បិណ្ឌបាតេន។ សោ យេន យេនេវ បក្កមតិ សមាទាយេវ បក្កមតិ, សេយ្យថាបិ នាម បក្ខី សកុណោ យេន យេនេវ ឌេតិ សបត្តភារោវ ឌេតិ។ ឯវមេវ ភិក្ខុ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ កាយបរិហារិកេន ចីវរេន កុច្ឆិបរិហារិកេន បិណ្ឌបាតេន។ សោ យេន យេនេវ បក្កមតិ សមាទាយេវ បក្កមតិ។ សោ ឥមិនា អរិយេន សីលក្ខន្ធេន សមន្នាគតោ អជ្ឈត្តំ អនវជ្ជសុខំ បដិសំវេទេតិ។

១៨១. សោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ន និមិត្តគ្គាហី ហោតិ នានុព្យញ្ជនគ្គាហី។ យត្វាធិករណមេនំ ចក្ខុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស សំវរាយ បដិបជ្ជតិ, រក្ខតិ ចក្ខុន្ទ្រិយំ, ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតិ; សោតេន សទ្ទំ សុត្វា...បេ.... ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា...បេ.... ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា...បេ.... កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា...បេ.... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ន និមិត្តគ្គាហី ហោតិ នានុព្យញ្ជនគ្គាហី។ យត្វាធិករណមេនំ មនិន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស សំវរាយ បដិបជ្ជតិ, រក្ខតិ មនិន្ទ្រិយំ, មនិន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតិ។ សោ ឥមិនា អរិយេន ឥន្ទ្រិយសំវរេន សមន្នាគតោ អជ្ឈត្តំ អព្យាសេកសុខំ បដិសំវេទេតិ។

១៨២. សោ អភិក្កន្តេ បដិក្កន្តេ សម្បជានការី ហោតិ, អាលោកិតេ វិលោកិតេ សម្បជានការី ហោតិ, សមិញ្ជិតេ បសារិតេ សម្បជានការី ហោតិ, សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណេ សម្បជានការី ហោតិ, អសិតេ បីតេ ខាយិតេ សាយិតេ សម្បជានការី ហោតិ, ឧច្ចារបស្សាវកម្មេ សម្បជានការី ហោតិ, គតេ ឋិតេ និសិន្នេ សុត្តេ ជាគរិតេ ភាសិតេ តុណ្ហីភាវេ សម្បជានការី ហោតិ។

សោ ឥមិនា ច អរិយេន សីលក្ខន្ធេន សមន្នាគតោ ឥមិនា ច អរិយេន ឥន្ទ្រិយសំវរេន សមន្នាគតោ ឥមិនា ច អរិយេន សតិសម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោ ឥមាយ ច អរិយាយ សន្តុដ្ឋិយា សមន្នាគតោ [បស្ស ម. និ. ២ កន្ទរកសុត្តេ; អ. និ. ១ អត្តន្តបសុត្តេ ច] វិវិត្តំ សេនាសនំ ភជតិ អរញ្ញំ រុក្ខមូលំ បព្ពតំ កន្ទរំ គិរិគុហំ សុសានំ វនបត្ថំ អព្ភោកាសំ បលាលបុញ្ជំ។ សោ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ និសីទតិ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា ឧជុំ កាយំ បណិធាយ បរិមុខំ សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា។ សោ អភិជ្ឈំ លោកេ បហាយ វិគតាភិជ្ឈេន ចេតសា វិហរតិ, អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ បរិសោធេតិ; ព្យាបាទបទោសំ បហាយ អព្យាបន្នចិត្តោ វិហរតិ សព្ពបាណភូតហិតានុកម្បី, ព្យាបាទបទោសា ចិត្តំ បរិសោធេតិ; ថិនមិទ្ធំ [ថីនមិទ្ធំ (សី. ស្យា.)] បហាយ វិគតថិនមិទ្ធោ វិហរតិ អាលោកសញ្ញី សតោ សម្បជានោ, ថិនមិទ្ធា ចិត្តំ បរិសោធេតិ; ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំ បហាយ អនុទ្ធតោ វិហរតិ អជ្ឈត្តំ វូបសន្តចិត្តោ, ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចា ចិត្តំ បរិសោធេតិ; វិចិកិច្ឆំ បហាយ តិណ្ណវិចិកិច្ឆោ វិហរតិ អកថំកថី កុសលេសុ ធម្មេសុ, វិចិកិច្ឆាយ ចិត្តំ បរិសោធេតិ។

១៨៣. សោ ឥមេ បញ្ច នីវរណេ បហាយ ចេតសោ ឧបក្កិលេសេ បញ្ញាយ ទុព្ពលីករណេ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ; វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ; បីតិយា ច វិរាគា ឧបេក្ខកោ ច វិហរតិ សតោ ច សម្បជានោ សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ, យំ តំ អរិយា អាចិក្ខន្តិ – “ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារី”តិ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ; សុខស្ស ច បហានា ទុក្ខស្ស ច បហានា បុព្ពេវ សោមនស្សទោមនស្សានំ អត្ថង្គមា អទុក្ខមសុខំ ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិំ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។

សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ បរិសុទ្ធេ បរិយោទាតេ អនង្គណេ វិគតូបក្កិលេសេ មុទុភូតេ កម្មនិយេ ឋិតេ អានេញ្ជប្បត្តេ បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណាយ ចិត្តំ អភិនិន្នាមេតិ។ សោ អនេកវិហិតំ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរតិ, សេយ្យថិទំ – ឯកម្បិ ជាតឹ ទ្វេបិ ជាតិយោ តិស្សោបិ ជាតិយោ ចតស្សោបិ ជាតិយោ បញ្ចបិ ជាតិយោ ទសបិ ជាតិយោ វីសម្បិ ជាតិយោ តឹសម្បិ ជាតិយោ ចត្តាលីសម្បិ ជាតិយោ បញ្ញាសម្បិ ជាតិយោ ជាតិសតម្បិ ជាតិសហស្សម្បិ ជាតិសតសហស្សម្បិ អនេកេបិ សំវដ្ដកប្បេ អនេកេបិ វិវដ្ដកប្បេ អនេកេបិ សំវដ្ដវិវដ្ដកប្បេ – “អមុត្រាសឹ ឯវំនាមោ ឯវំគោត្តោ ឯវំវណ្ណោ ឯវមាហារោ ឯវំសុខទុក្ខប្បដិសំវេទី ឯវមាយុបរិយន្តោ, សោ តតោ ចុតោ អមុត្រ ឧទបាទឹ; តត្រាបាសឹ ឯវំនាមោ ឯវំគោត្តោ ឯវំវណ្ណោ ឯវមាហារោ ឯវំសុខទុក្ខប្បដិសំវេទី ឯវមាយុបរិយន្តោ, សោ តតោ ចុតោ ឥធូបបន្នោ”តិ។ ឥតិ សាការំ សឧទ្ទេសំ អនេកវិហិតំ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរតិ។

១៨៤. សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ បរិសុទ្ធេ បរិយោទាតេ អនង្គណេ វិគតូបក្កិលេសេ មុទុភូតេ កម្មនិយេ ឋិតេ អានេញ្ជប្បត្តេ សត្តានំ ចុតូបបាតញាណាយ ចិត្តំ អភិនិន្នាមេតិ។ សោ ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន សត្តេ បស្សតិ ចវមានេ ឧបបជ្ជមានេ ហីនេ បណីតេ សុវណ្ណេ ទុព្ពណ្ណេ, សុគតេ ទុគ្គតេ យថាកម្មូបគេ សត្តេ បជានាតិ – “ឥមេ វត ភោន្តោ សត្តា កាយទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា, វចីទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា, មនោទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា, អរិយានំ ឧបវាទកា, មិច្ឆាទិដ្ឋិកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកម្មសមាទានា។ តេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបន្នា។ ឥមេ វា បន ភោន្តោ សត្តា កាយសុចរិតេន សមន្នាគតា វចីសុចរិតេន សមន្នាគតា មនោសុចរិតេន សមន្នាគតា អរិយានំ អនុបវាទកា សម្មាទិដ្ឋិកា សម្មាទិដ្ឋិកម្មសមាទានា។ តេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបន្នា”តិ។ សោ ឥតិ ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន សត្តេ បស្សតិ ចវមានេ ឧបបជ្ជមានេ ហីនេ បណីតេ សុវណ្ណេ ទុព្ពណ្ណេ, សុគតេ ទុគ្គតេ យថាកម្មូបគេ សត្តេ បជានាតិ។

១៨៥. សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ បរិសុទ្ធេ បរិយោទាតេ អនង្គណេ វិគតូបក្កិលេសេ មុទុភូតេ កម្មនិយេ ឋិតេ អានេញ្ជប្បត្តេ អាសវានំ ខយញាណាយ ចិត្តំ អភិនិន្នាមេតិ។ សោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “ឥមេ អាសវា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ អាសវសមុទយោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ អាសវនិរោធោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ អាសវនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ។ តស្ស ឯវំ ជានតោ ឯវំ បស្សតោ កាមាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ, ភវាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ, អវិជ្ជាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ។ វិមុត្តស្មិំ វិមុត្តមិតិ ញាណំ ហោតិ។ “ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា”តិ បជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ នេវ អត្តន្តបោ ច ហោតិ ន អត្តបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ, ន បរន្តបោ ន បរបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ។ សោ អនត្តន្តបោ អបរន្តបោ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ និច្ឆាតោ និព្ពុតោ សីតីភូតោ សុខប្បដិសំវេទី ព្រហ្មភូតេន អត្តនា វិហរតិ។

១៨៦. កតមោ ច បុគ្គលោ សរាគោ? យស្ស បុគ្គលស្ស រាគោ អប្បហីនោ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សរាគោ”។

កតមោ ច បុគ្គលោ សទោសោ? យស្ស បុគ្គលស្ស ទោសោ អប្បហីនោ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សទោសោ”។

កតមោ ច បុគ្គលោ សមោហោ? យស្ស បុគ្គលស្ស មោហោ អប្បហីនោ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សមោហោ”។

កតមោ ច បុគ្គលោ សមានោ? យស្ស បុគ្គលស្ស មានោ អប្បហីនោ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សមានោ”។

១៨៧. កថញ្ច បុគ្គលោ លាភី ហោតិ អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថស្ស, ន លាភី អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនាយ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ លាភី ហោតិ រូបសហគតានំ វា អរូបសហគតានំ វា សមាបត្តីនំ, ន លាភី លោកុត្តរមគ្គស្ស វា ផលស្ស វា។ ឯវំ បុគ្គលោ លាភី ហោតិ អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថស្ស, ន លាភី អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនាយ។

កថញ្ច បុគ្គលោ លាភី ហោតិ អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនាយ, ន លាភី អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថស្ស? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ លាភី ហោតិ លោកុត្តរមគ្គស្ស វា ផលស្ស វា, ន លាភី រូបសហគតានំ វា អរូបសហគតានំ វា សមាបត្តីនំ។ ឯវំ បុគ្គលោ លាភី ហោតិ អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនាយ, ន លាភី អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថស្ស។

កថញ្ច បុគ្គលោ លាភី ចេវ ហោតិ អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថស្ស, លាភី ច អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនាយ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ លាភី ហោតិ រូបសហគតានំ វា អរូបសហគតានំ វា សមាបត្តីនំ, លាភី លោកុត្តរមគ្គស្ស វា ផលស្ស វា។ ឯវំ បុគ្គលោ លាភី ចេវ ហោតិ អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថស្ស, លាភី ច អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនាយ។

កថញ្ច បុគ្គលោ នេវ លាភី ហោតិ អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថស្ស, ន លាភី អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនាយ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ នេវ លាភី ហោតិ រូបសហគតានំ វា អរូបសហគតានំ វា សមាបត្តីនំ, ន លាភី លោកុត្តរមគ្គស្ស វា ផលស្ស វា។ ឯវំ បុគ្គលោ នេវ លាភី ហោតិ អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថស្ស, ន លាភី អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនាយ។

១៨៨. កតមោ ច បុគ្គលោ អនុសោតគាមី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ កាមេ ច បដិសេវតិ បាបញ្ច កម្មំ ករោតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “អនុសោតគាមី”។

កតមោ ច បុគ្គលោ បដិសោតគាមី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ កាមេ ច ន បដិសេវតិ បាបញ្ច កម្មំ ន ករោតិ។ សោ សហាបិ ទុក្ខេន សហាបិ ទោមនស្សេន អស្សុមុខេនបិ រុទមានោ បរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ ចរតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “បដិសោតគាមី”។

កតមោ ច បុគ្គលោ ឋិតត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បញ្ចន្នំ ឱរម្ភាគិយានំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា ឱបបាតិកោ ហោតិ តត្ថ បរិនិព្ពាយី អនាវត្តិធម្មោ តស្មា លោកា។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “ឋិតត្តោ”។

កតមោ ច បុគ្គលោ តិណ្ណោ បារង្គតោ ថលេ តិដ្ឋតិ ព្រាហ្មណោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ តិណ្ណោ បារង្គតោ ថលេ តិដ្ឋតិ ព្រាហ្មណោ។

១៨៩. កថញ្ច បុគ្គលោ អប្បស្សុតោ ហោតិ សុតេន អនុបបន្នោ? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស អប្បកំ សុតំ ហោតិ សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណំ គាថំ ឧទានំ ឥតិវុត្តកំ ជាតកំ អព្ភុតធម្មំ វេទល្លំ។ សោ តស្ស អប្បកស្ស សុតស្ស ន អត្ថមញ្ញាយ ធម្មមញ្ញាយ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ [ន ធម្មមញ្ញាយ ន ធម្មានុធម្មបដិបន្នោ (ស្យា.), ន ធម្មមញ្ញាយ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ (ក.)] ហោតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អប្បស្សុតោ ហោតិ សុតេន អនុបបន្នោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ អប្បស្សុតោ ហោតិ សុតេន ឧបបន្នោ? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស អប្បកំ សុតំ ហោតិ សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណំ គាថំ ឧទានំ ឥតិវុត្តកំ ជាតកំ អព្ភុតធម្មំ វេទល្លំ។ សោ តស្ស អប្បកស្ស សុតស្ស អត្ថមញ្ញាយ ធម្មមញ្ញាយ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ ហោតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អប្បស្សុតោ ហោតិ សុតេន ឧបបន្នោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ពហុស្សុតោ ហោតិ សុតេន អនុបបន្នោ? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស ពហុកំ សុតំ ហោតិ សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណំ គាថំ ឧទានំ ឥតិវុត្តកំ ជាតកំ អព្ភុតធម្មំ វេទល្លំ។ សោ តស្ស ពហុកស្ស សុតស្ស ន អត្ថមញ្ញាយ ធម្មមញ្ញាយ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ ហោតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ ពហុស្សុតោ ហោតិ សុតេន អនុបបន្នោ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ពហុស្សុតោ ហោតិ សុតេន ឧបបន្នោ? ឥធេកច្ចស្ស បុគ្គលស្ស ពហុកំ សុតំ ហោតិ សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណំ គាថំ ឧទានំ ឥតិវុត្តកំ ជាតកំ អព្ភុតធម្មំ វេទល្លំ។ សោ តស្ស ពហុកស្ស សុតស្ស អត្ថមញ្ញាយ ធម្មមញ្ញាយ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ ហោតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ ពហុស្សុតោ ហោតិ សុតេន ឧបបន្នោ។

១៩០. កតមោ ច បុគ្គលោ សមណមចលោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ តិណ្ណំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា សោតាបន្នោ ហោតិ អវិនិបាតធម្មោ និយតោ សម្ពោធិបរាយនោ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សមណមចលោ”។

កតមោ ច បុគ្គលោ សមណបទុមោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ តិណ្ណំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា រាគទោសមោហានំ តនុត្តា សកទាគាមី ហោតិ, សកិទេវ ឥមំ លោកំ អាគន្ត្វា ទុក្ខស្សន្តំ ករោតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សមណបទុមោ”។

កតមោ ច បុគ្គលោ សមណបុណ្ឌរីកោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បញ្ចន្នំ ឱរម្ភាគិយានំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា ឱបបាតិកោ ហោតិ តត្ថ បរិនិព្ពាយី អនាវត្តិធម្មោ តស្មា លោកា។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សមណបុណ្ឌរីកោ”។

កតមោ ច បុគ្គលោ សមណេសុ សមណសុខុមាលោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តឹ បញ្ញាវិមុត្តឹ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ “សមណេសុ សមណសុខុមាលោ”តិ។

ចតុក្កនិទ្ទេសោ។

៥. បញ្ចកបុគ្គលបញ្ញត្តិ

១៩១. តត្រ យ្វាយំ បុគ្គលោ អារភតិ ច វិប្បដិសារី ច ហោតិ, តញ្ច ចេតោវិមុត្តឹ បញ្ញាវិមុត្តឹ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, យត្ថស្ស តេ ឧប្បន្នា បាបកា អកុសលា ធម្មា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ , សោ ឯវមស្ស វចនីយោ – “អាយស្មតោ ខោ អារម្ភជា [អារព្ភជា (ក.) អ. និ. ៥.១៤២] អាសវា សំវិជ្ជន្តិ, វិប្បដិសារជា អាសវា បវឌ្ឍន្តិ។ សាធុ វតាយស្មា អារម្ភជេ អាសវេ បហាយ វិប្បដិសារជេ អាសវេ បដិវិនោទេត្វា ចិត្តំ បញ្ញញ្ច ភាវេតុ។ ឯវមាយស្មា អមុនា បញ្ចមេន បុគ្គលេន សមសមោ ភវិស្សតី”តិ។

តត្រ យ្វាយំ បុគ្គលោ អារភតិ ន វិប្បដិសារី ហោតិ, តញ្ច ចេតោវិមុត្តឹ បញ្ញាវិមុត្តឹ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, យត្ថស្ស តេ ឧប្បន្នា បាបកា អកុសលា ធម្មា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ, សោ ឯវមស្ស វចនីយោ – “អាយស្មតោ ខោ អារម្ភជា អាសវា សំវិជ្ជន្តិ, វិប្បដិសារជា អាសវា នប្បវឌ្ឍន្តិ។ សាធុ វតាយស្មា អារម្ភជេ អាសវេ បហាយ ចិត្តំ បញ្ញញ្ច ភាវេតុ។ ឯវមាយស្មា អមុនា បញ្ចមេន បុគ្គលេន សមសមោ ភវិស្សតី”តិ។

តត្រ យ្វាយំ បុគ្គលោ ន អារភតិ វិប្បដិសារី ហោតិ, តញ្ច ចេតោវិមុត្តឹ បញ្ញាវិមុត្តឹ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, យត្ថស្ស តេ ឧប្បន្នា បាបកា អកុសលា ធម្មា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ, សោ ឯវមស្ស វចនីយោ – “អាយស្មតោ ខោ អារម្ភជា អាសវា ន សំវិជ្ជន្តិ, វិប្បដិសារជា អាសវា បវឌ្ឍន្តិ។ សាធុ វតាយស្មា វិប្បដិសារជេ អាសវេ បដិវិនោទេត្វា ចិត្តំ បញ្ញញ្ច ភាវេតុ។ ឯវមាយស្មា អមុនា បញ្ចមេន បុគ្គលេន សមសមោ ភវិស្សតី”តិ។

តត្រ យ្វាយំ បុគ្គលោ ន អារភតិ ន វិប្បដិសារី ហោតិ, តញ្ច ចេតោវិមុត្តឹ បញ្ញាវិមុត្តឹ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, យត្ថស្ស តេ បាបកា អកុសលា ធម្មា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ, សោ ឯវមស្ស វចនីយោ – “អាយស្មតោ ខោ អារម្ភជា អាសវា ន សំវិជ្ជន្តិ, វិប្បដិសារជា អាសវា នប្បវឌ្ឍន្តិ។ សាធុ វតាយស្មា ចិត្តំ បញ្ញញ្ច ភាវេតុ។ ឯវមាយស្មា អមុនា បញ្ចមេន បុគ្គលេន សមសមោ ភវិស្សតី”តិ។ ឥមេ ចត្តារោ បុគ្គលា អមុនា បញ្ចមេន បុគ្គលេន ឯវំ ឱវទិយមានា ឯវំ អនុសាសិយមានា អនុបុព្ពេន អាសវានំ ខយំ បាបុណន្តិ។

១៩២. កថញ្ច បុគ្គលោ ទត្វា អវជានាតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ យស្ស បុគ្គលស្ស ទេតិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ, តស្ស ឯវំ ហោតិ – “អហំ ទម្មិ, អយំ [អយំ បន (ស្យា. ក.) អ. និ. ៥.១៤១] បដិគ្គណ្ហាតី”តិ, តមេនំ ទត្វា អវជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ ទត្វា អវជានាតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ សំវាសេន អវជានាតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ យេន បុគ្គលេន សទ្ធឹ សំវសតិ ទ្វេ វា តីណិ វា វស្សានិ, តមេនំ សំវាសេន អវជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ សំវាសេន អវជានាតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ អាធេយ្យមុខោ ហោតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បរស្ស វណ្ណេ វា អវណ្ណេ វា ភាសិយមានេ ខិប្បញ្ញេវ អធិមុច្ចិតា ហោតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ អាធេយ្យមុខោ ហោតិ ។

កថញ្ច បុគ្គលោ លោលោ ហោតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ឥត្តរសទ្ធោ ហោតិ ឥត្តរភត្តី ឥត្តរបេមោ ឥត្តរប្បសាទោ។ ឯវំ បុគ្គលោ លោលោ ហោតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ មន្ទោ មោមូហោ ហោតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ កុសលាកុសលេ ធម្មេ ន ជានាតិ, សាវជ្ជានវជ្ជេ ធម្មេ ន ជានាតិ, ហីនប្បណីតេ ធម្មេ ន ជានាតិ, កណ្ហសុក្កសប្បដិភាគេ ធម្មេ ន ជានាតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ មន្ទោ មោមូហោ ហោតិ។

១៨៣. តត្ថ កតមេ បញ្ច យោធាជីវូបមា បុគ្គលា? បញ្ច យោធាជីវា – ឥធេកច្ចោ យោធាជីវោ រជគ្គញ្ញេវ ទិស្វា សំសីទតិ វិសីទតិ ន សន្ថម្ភតិ [សត្ថម្ភតិ (សី.) អ. និ. ៥.១៨៧] ន សក្កោតិ សង្គាមំ ឱតរិតុំ។ ឯវរូបោបិ ឥធេកច្ចោ យោធាជីវោ ហោតិ។ អយំ បឋមោ យោធាជីវោ សន្តោ សំវិជ្ជមានោ លោកស្មិំ។

បុន ចបរំ ឥធេកច្ចោ យោធាជីវោ សហតិ រជគ្គំ, អបិ ច ខោ ធជគ្គញ្ញេវ ទិស្វា សំសីទតិ វិសីទតិ ន សន្ថម្ភតិ ន សក្កោតិ សង្គាមំ ឱតរិតុំ។ ឯវរូបោបិ ឥធេកច្ចោ យោធាជីវោ ហោតិ។ អយំ ទុតិយោ យោធាជីវោ សន្តោ សំវិជ្ជមានោ លោកស្មិំ។

បុន ចបរំ ឥធេកច្ចោ យោធាជីវោ សហតិ រជគ្គំ សហតិ ធជគ្គំ, អបិ ច ខោ ឧស្សារណញ្ញេវ [ឧស្សាទនំយេវ (សី.), ឧស្សាទនញ្ញេវ (ស្យា. ក.) អ. និ. ៥.១៨៧] សុត្វា សំសីទតិ វិសីទតិ ន សន្ថម្ភតិ ន សក្កោតិ សង្គាមំ ឱតរិតុំ។ ឯវរូបោបិ ឥធេកច្ចោ យោធាជីវោ ហោតិ។ អយំ តតិយោ យោធាជីវោ សន្តោ សំវិជ្ជមានោ លោកស្មិំ។

បុន ចបរំ ឥធេកច្ចោ យោធាជីវោ សហតិ រជគ្គំ សហតិ ធជគ្គំ សហតិ ឧស្សារណំ, អបិ ច ខោ សម្បហារេ ហញ្ញតិ ព្យាបជ្ជតិ។ ឯវរូបោបិ ឥធេកច្ចោ យោធាជីវោ ហោតិ។ អយំ ចតុត្ថោ យោធាជីវោ សន្តោ សំវិជ្ជមានោ លោកស្មិំ។

បុន ចបរំ ឥធេកច្ចោ យោធាជីវោ សហតិ រជគ្គំ សហតិ ធជគ្គំ សហតិ ឧស្សារណំ សហតិ សម្បហារំ។ សោ តំ សង្គាមំ អភិវិជិនិត្វា វិជិតសង្គាមោ តមេវ សង្គាមសីសំ អជ្ឈាវសតិ។ ឯវរូបោបិ ឥធេកច្ចោ យោធាជីវោ ហោតិ។ អយំ បញ្ចមោ យោធាជីវោ សន្តោ សំវិជ្ជមានោ លោកស្មិំ។ ឥមេ បញ្ច យោធាជីវា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មិំ។

១៨៤. ឯវមេវំ បញ្ចិមេ យោធាជីវូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា ភិក្ខូសុ។ កតមេ បញ្ច? ឥធេកច្ចោ ភិក្ខុ រជគ្គញ្ញេវ ទិស្វា សំសីទតិ វិសីទតិ ន សន្ថម្ភតិ ន សក្កោតិ ព្រហ្មចរិយំ សន្ធារេតុំ [សន្តានេតុំ (សី. ស្យា.) អ. និ. ៥.៧៥], សិក្ខាទុព្ពល្យំ អាវិកត្វា [អាវីកត្វា (សី.)] សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តតិ។ កិមស្ស រជគ្គស្មិំ? ឥធ ភិក្ខុ សុណាតិ – “អសុកស្មិំ នាម គាមេ វា និគមេ វា ឥត្ថី វា កុមារី វា អភិរូបា ទស្សនីយា បាសាទិកា បរមាយ វណ្ណបោក្ខរតាយ សមន្នាគតា”តិ។ សោ តំ សុត្វា សំសីទតិ វិសីទតិ ន សន្ថម្ភតិ ន សក្កោតិ ព្រហ្មចរិយំ សន្ធារេតុំ, សិក្ខាទុព្ពល្យំ អាវិកត្វា សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តតិ។ ឥទមស្ស រជគ្គស្មិំ។

សេយ្យថាបិ សោ យោធាជីវោ រជគ្គញ្ញេវ ទិស្វា សំសីទតិ វិសីទតិ ន សន្ថម្ភតិ ន សក្កោតិ សង្គាមំ ឱតរិតុំ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ ឯវរូបោបិ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ហោតិ។ អយំ បឋមោ យោធាជីវូបមោ បុគ្គលោ សន្តោ សំវិជ្ជមានោ ភិក្ខូសុ។

១៨៥. បុន ចបរំ ឥធេកច្ចោ ភិក្ខុ សហតិ រជគ្គំ, អបិ ច ខោ ធជគ្គញ្ញេវ ទិស្វា សំសីទតិ វិសីទតិ ន សន្ថម្ភតិ ន សក្កោតិ ព្រហ្មចរិយំ សន្ធារេតុំ, សិក្ខាទុព្ពល្យំ អាវិកត្វា សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តតិ។ កិមស្ស ធជគ្គស្មិំ? ឥធ ភិក្ខុ ន ហេវ ខោ សុណាតិ – “អសុកស្មិំ នាម គាមេ វា និគមេ វា ឥត្ថី វា កុមារី វា អភិរូបា ទស្សនីយា បាសាទិកា បរមាយ វណ្ណបោក្ខរតាយ សមន្នាគតា”តិ, អបិ ច ខោ សាមំ [សាមំយេវ (សី.)] បស្សតិ ឥត្ថិំ វា កុមារិំ វា អភិរូបំ ទស្សនីយំ បាសាទិកំ បរមាយ វណ្ណបោក្ខរតាយ សមន្នាគតំ។ សោ តំ ទិស្វា សំសីទតិ វិសីទតិ ន សន្ថម្ភតិ ន សក្កោតិ ព្រហ្មចរិយំ សន្ធារេតុំ, សិក្ខាទុព្ពល្យំ អាវិកត្វា សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តតិ។ ឥទមស្ស ធជគ្គស្មិំ។

សេយ្យថាបិ សោ យោធាជីវោ សហតិ រជគ្គំ, អបិ ច ខោ ធជគ្គញ្ញេវ ទិស្វា សំសីទតិ វិសីទតិ ន សន្ថម្ភតិ ន សក្កោតិ សង្គាមំ ឱតរិតុំ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ ឯវរូបោបិ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ហោតិ។ អយំ ទុតិយោ យោធាជីវូបមោ បុគ្គលោ សន្តោ សំវិជ្ជមានោ ភិក្ខូសុ។

១៨៦. បុន ចបរំ ឥធេកច្ចោ ភិក្ខុ សហតិ រជគ្គំ សហតិ ធជគ្គំ, អបិ ច ខោ ឧស្សារណញ្ញេវ សុត្វា សំសីទតិ វិសីទតិ ន សន្ថម្ភតិ ន សក្កោតិ ព្រហ្មចរិយំ សន្ធារេតុំ, សិក្ខាទុព្ពល្យំ អាវិកត្វា សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តតិ។ កិមស្ស ឧស្សារណាយ? ឥធ ភិក្ខុំ អរញ្ញគតំ វា រុក្ខមូលគតំ វា សុញ្ញាគារគតំ វា មាតុគាមោ ឧបសង្កមិត្វា ឩហសតិ [ឧហសតិ (អដ្ឋកថា) អ. និ. ៥.៧៥] ឧល្លបតិ ឧជ្ជគ្ឃតិ ឧប្បណ្ឌេតិ។ សោ មាតុគាមេន ឩហសិយមានោ ឧល្លបិយមានោ ឧជ្ជគ្ឃិយមានោ ឧប្បណ្ឌិយមានោ សំសីទតិ វិសីទតិ ន សន្ថម្ភតិ ន សក្កោតិ ព្រហ្មចរិយំ សន្ធារេតុំ, សិក្ខាទុព្ពល្យំ អាវិកត្វា សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តតិ។ ឥទមស្ស ឧស្សារណាយ។

សេយ្យថាបិ សោ យោធាជីវោ សហតិ រជគ្គំ សហតិ ធជគ្គំ, អបិ ច ខោ ឧស្សារណញ្ញេវ សុត្វា សំសីទតិ វិសីទតិ ន សន្ថម្ភតិ ន សក្កោតិ សង្គាមំ ឱតរិតុំ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ ឯវរូបោបិ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ហោតិ។ អយំ តតិយោ យោធាជីវូបមោ បុគ្គលោ សន្តោ សំវិជ្ជមានោ ភិក្ខូសុ។

១៩៧. បុន ចបរំ ឥធេកច្ចោ ភិក្ខុ សហតិ រជគ្គំ សហតិ ធជគ្គំ សហតិ ឧស្សារណំ, អបិ ច ខោ សម្បហារេ ហញ្ញតិ ព្យាបជ្ជតិ។ កិមស្ស សម្បហារស្មិំ? ឥធ ភិក្ខុំ អរញ្ញគតំ វា រុក្ខមូលគតំ វា សុញ្ញាគារគតំ វា មាតុគាមោ ឧបសង្កមិត្វា អភិនិសីទតិ អភិនិបជ្ជតិ អជ្ឈោត្ថរតិ។ សោ មាតុគាមេន អភិនិសីទិយមានោ អភិនិបជ្ជិយមានោ អជ្ឈោត្ថរិយមានោ សិក្ខំ អប្បច្ចក្ខាយ ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវតិ។ ឥទមស្ស សម្បហារស្មិំ។

សេយ្យថាបិ សោ យោធាជីវោ សហតិ រជគ្គំ សហតិ ធជគ្គំ សហតិ ឧស្សារណំ, អបិ ច ខោ សម្បហារេ ហញ្ញតិ ព្យាបជ្ជតិ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ ឯវរូបោបិ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ហោតិ។ អយំ ចតុត្ថោ យោធាជីវូបមោ បុគ្គលោ សន្តោ សំវិជ្ជមានោ ភិក្ខូសុ។

១៩៨. បុន ចបរំ ឥធេកច្ចោ ភិក្ខុ សហតិ រជគ្គំ សហតិ ធជគ្គំ សហតិ ឧស្សារណំ សហតិ សម្បហារំ។ សោ តំ សង្គាមំ អភិវិជិនិត្វា វិជិតសង្គាមោ តមេវ សង្គាមសីសំ អជ្ឈាវសតិ។ កិមស្ស សង្គាមវិជយស្មិំ? ឥធ ភិក្ខុំ អរញ្ញគតំ វា រុក្ខមូលគតំ វា សុញ្ញាគារគតំ វា មាតុគាមោ ឧបសង្កមិត្វា អភិនិសីទតិ អភិនិបជ្ជតិ អជ្ឈោត្ថរតិ។ សោ មាតុគាមេន អភិនិសីទិយមានោ អភិនិបជ្ជិយមានោ អជ្ឈោត្ថរិយមានោ វិនិវេឋេត្វា វិនិមោចេត្វា យេន កាមំ បក្កមតិ។

សោ វិវិត្តំ សេនាសនំ ភជតិ អរញ្ញំ រុក្ខមូលំ បព្ពតំ កន្ទរំ គិរិគុហំ សុសានំ វនបត្ថំ អព្ភោកាសំ បលាលបុញ្ជំ។ សោ អរញ្ញគតោ វា រុក្ខមូលគតោ វា សុញ្ញាគារគតោ វា និសីទតិ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា ឧជុំ កាយំ បណិធាយ បរិមុខំ សតិំ ឧបដ្ឋបេត្វា។ សោ អភិជ្ឈំ លោកេ បហាយ វិគតាភិជ្ឈេន ចេតសា វិហរតិ, អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ បរិសោធេតិ; ព្យាបាទបទោសំ បហាយ អព្យាបន្នចិត្តោ វិហរតិ, សព្ពបាណភូតហិតានុកម្បី ព្យាបាទបទោសា ចិត្តំ បរិសោធេតិ; ថិនមិទ្ធំ បហាយ វិគតថិនមិទ្ធោ វិហរតិ អាលោកសញ្ញី សតោ សម្បជានោ, ថិនមិទ្ធា ចិត្តំ បរិសោធេតិ; ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំ បហាយ អនុទ្ធតោ វិហរតិ អជ្ឈត្តំ វូបសន្តចិត្តោ, ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចា ចិត្តំ បរិសោធេតិ; វិចិកិច្ឆំ បហាយ តិណ្ណវិចិកិច្ឆោ វិហរតិ អកថំកថី កុសលេសុ ធម្មេសុ, វិចិកិច្ឆាយ ចិត្តំ បរិសោធេតិ។

សោ ឥមេ បញ្ច នីវរណេ បហាយ ចេតសោ ឧបក្កិលេសេ បញ្ញាយ ទុព្ពលីករណេ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ; វិតក្កវិចារានំ វូបសមា ទុតិយំ ឈានំ...បេ.... តតិយំ ឈានំ...បេ.... ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។

សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ បរិសុទ្ធេ បរិយោទាតេ អនង្គណេ វិគតូបក្កិលេសេ មុទុភូតេ កម្មនិយេ ឋិតេ អានេញ្ជប្បត្តេ អាសវានំ ខយញាណាយ ចិត្តំ អភិនិន្នាមេតិ។ សោ "ឥទំ ទុក្ខ"ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ, "អយំ ទុក្ខសមុទយោ"តិ យថាភូតំ បជានាតិ, "អយំ ទុក្ខនិរោធោ"តិ យថាភូតំ បជានាតិ, "អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា"តិ យថាភូតំ បជានាតិ, "ឥមេ អាសវា"តិ យថាភូតំ បជានាតិ, "អយំ អាសវសមុទយោ"តិ យថាភូតំ បជានាតិ , "អយំ អាសវនិរោធោ"តិ យថាភូតំ បជានាតិ, "អយំ អាសវនិរោធគាមិនី បដិបទា"តិ យថាភូតំ បជានាតិ។

តស្ស ឯវំ ជានតោ ឯវំ បស្សតោ កាមាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ, ភវាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ, អវិជ្ជាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ។ វិមុត្តស្មិំ វិមុត្តមិតិ ញាណំ ហោតិ។ "ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា"តិ បជានាតិ។ ឥទមស្ស សង្គាមវិជយស្មិំ។ សេយ្យថាបិ សោ យោធាជីវោ សហតិ រជគ្គំ សហតិ ធជគ្គំ សហតិ ឧស្សារណំ សហតិ សម្បហារំ, សោ តំ សង្គាមំ អភិវិជិនិត្វា វិជិតសង្គាមោ តមេវ សង្គាមសីសំ អជ្ឈាវសតិ, តថូបមោ អយំ បុគ្គលោ។ ឯវរូបោបិ ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ហោតិ។ អយំ បញ្ចមោ យោធាជីវូបមោ បុគ្គលោ សន្តោ សំវិជ្ជមានោ ភិក្ខូសុ។ ឥមេ បញ្ច យោធាជីវូបមា បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា ភិក្ខូសុ។

១៩៩. តត្ថ កតមេ បញ្ច បិណ្ឌបាតិកា? មន្ទត្តា មោមូហត្តា បិណ្ឌបាតិកោ ហោតិ, បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ បិណ្ឌបាតិកោ ហោតិ, ឧម្មាទា ចិត្តវិក្ខេបា បិណ្ឌបាតិកោ ហោតិ, "វណ្ណិតំ ពុទ្ធេហិ ពុទ្ធសាវកេហី"តិ បិណ្ឌបាតិកោ ហោតិ, អបិ ច អប្បិច្ឆតំយេវ [អប្បិច្ឆំយេវ (ស្យា.) អ. និ. ៥.១៨១] និស្សាយ សន្តុដ្ឋីយេវ និស្សាយ សល្លេខំយេវ និស្សាយ ឥទមត្ថិតំយេវ [ឥទមដ្ឋិតំយេវ (សី.)] និស្សាយ បិណ្ឌបាតិកោ ហោតិ។ តត្រ យ្វាយំ

បិណ្ឌបាតិកោ អប្បិច្ឆតំយេវ និស្សាយ សន្តុដ្ឋិំយេវ និស្សាយ សល្លេខំយេវ និស្សាយ ឥទមត្ថិតំយេវ និស្សាយ បិណ្ឌបាតិកោ, អយំ ឥមេសំ បញ្ចន្នំ បិណ្ឌបាតិកានំ អគ្គោ ច សេដ្ឋោ ច បាមោក្ខោ [មោក្ខោ (សី.)] ច ឧត្តមោ ច បវរោ ច។

សេយ្យថាបិ នាម គវា ខីរំ, ខីរម្ហា ទធិ, ទធិម្ហា នវនីតំ [នោនីតំ (សី.)], នវនីតម្ហា សប្បិ, សប្បិម្ហា សប្បិមណ្ឌោ, សប្បិមណ្ឌំ តត្ថ អគ្គមក្ខាយតិ; ឯវមេវ យ្វាយំ បិណ្ឌបាតិកោ អប្បិច្ឆតំយេវ និស្សាយ សន្តុដ្ឋិំយេវ និស្សាយ សល្លេខំយេវ និស្សាយ ឥទមត្ថិតំយេវ និស្សាយ បិណ្ឌបាតិកោ ហោតិ, អយំ ឥមេសំ បញ្ចន្នំ បិណ្ឌបាតិកានំ អគ្គោ ច សេដ្ឋោ ច បាមោក្ខោ ច ឧត្តមោ ច បវរោ ច។ ឥមេ បញ្ច បិណ្ឌបាតិកា។

២០០. តត្ថ កតមេ បញ្ច ខលុបច្ឆាភត្តិកា...បេ.... បញ្ច ឯកាសនិកា...បេ.... បញ្ច បំសុកូលិកា...បេ.... បញ្ច តេចីវរិកា...បេ.... បញ្ច អារញ្ញិកា...បេ.... បញ្ច រុក្ខមូលិកា ...បេ.... បញ្ច អព្ភោកាសិកា...បេ.... បញ្ច នេសជ្ជិកា...បេ.... បញ្ច យថាសន្ថតិកា...បេ....។

២០១. តត្ថ កតមេ បញ្ច សោសានិកា? មន្ទត្តា មោមូហត្តា សោសានិកោ ហោតិ, បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ សោសានិកោ ហោតិ, ឧម្មាទា ចិត្តវិក្ខេបា សោសានិកោ ហោតិ, “វណ្ណិតំ ពុទ្ធេហិ ពុទ្ធសាវកេហី”តិ សោសានិកោ ហោតិ, អបិ ច អប្បិច្ឆតំយេវ និស្សាយ សន្តុដ្ឋិំយេវ និស្សាយ សល្លេខំយេវ និស្សាយ ឥទមត្ថិតំយេវ និស្សាយ សោសានិកោ ហោតិ។ តត្រ យ្វាយំ សោសានិកោ អប្បិច្ឆតំយេវ និស្សាយ សន្តុដ្ឋិំយេវ និស្សាយ សល្លេខំយេវ និស្សាយ ឥទមត្ថិតំយេវ និស្សាយ សោសានិកោ, អយំ ឥមេសំ បញ្ចន្នំ សោសានិកានំ អគ្គោ ច សេដ្ឋោ ច បាមោក្ខោ ច ឧត្តមោ ច បវរោ ច។

សេយ្យថាបិ នាម គវា ខីរំ, ខីរម្ហា ទធិ, ទធិម្ហា នវនីតំ, នវនីតម្ហា សប្បិ, សប្បិម្ហា សប្បិមណ្ឌោ, សប្បិមណ្ឌំ តត្ថ អគ្គមក្ខាយតិ; ឯវមេវ យ្វាយំ សោសានិកោ អប្បិច្ឆតំយេវ និស្សាយ សន្តុដ្ឋិំយេវ និស្សាយ សល្លេខំយេវ និស្សាយ ឥទមត្ថិតំយេវ និស្សាយ សោសានិកោ ហោតិ, អយំ ឥមេសំ បញ្ចន្នំ សោសានិកានំ អគ្គោ ច សេដ្ឋោ ច បាមោក្ខោ ច ឧត្តមោ ច បវរោ ច។ ឥមេ បញ្ច សោសានិកា។

បញ្ចកនិទ្ទេសោ។

៦. ឆក្កបុគ្គលបញ្ញត្តិ

២០២. តត្រ យ្វាយំ បុគ្គលោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈតិ, តត្ថ ច សព្ពញ្ញុតំ បាបុណាតិ ពលេសុ ច វសីភាវំ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ តេន ទដ្ឋព្ពោ។

តត្រ យ្វាយំ បុគ្គលោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈតិ, ន ច តត្ថ សព្ពញ្ញុតំ បាបុណាតិ ន ច ពលេសុ វសីភាវំ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ តេន ទដ្ឋព្ពោ។

តត្រ យ្វាយំ បុគ្គលោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អនភិសម្ពុជ្ឈតិ, ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខស្សន្តករោ ហោតិ [ទុក្ខស្សន្តំ ករោតិ (សី.) ឯវមុបរិបិ], សាវកបារមិញ្ច បាបុណាតិ, សារិបុត្តមោគ្គល្លានា តេន ទដ្ឋព្ពា។

តត្រ យ្វាយំ បុគ្គលោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អនភិសម្ពុជ្ឈតិ , ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខស្សន្តករោ ហោតិ, ន ច សាវកបារមី បាបុណាតិ, អវសេសា អរហន្តា តេន ទដ្ឋព្ពា។

តត្រ យ្វាយំ បុគ្គលោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អនភិសម្ពុជ្ឈតិ, ន ច ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខស្សន្តករោ ហោតិ, អនាគាមី ហោតិ អនាគន្តា ឥត្ថត្តំ, អនាគាមី តេន ទដ្ឋព្ពោ។

តត្រ យ្វាយំ បុគ្គលោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អនភិសម្ពុជ្ឈតិ, ន ច ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខស្សន្តករោ ហោតិ, អាគន្តា ឥត្ថត្តំ, សោតាបន្នសកទាគាមិនោ តេន ទដ្ឋព្ពា។

ឆក្កនិទ្ទេសោ។

៧. សត្តកបុគ្គលបញ្ញត្តិ

២០៣. កថញ្ច បុគ្គលោ សកឹ និមុគ្គោ និមុគ្គោវ ហោតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ សមន្នាគតោ ហោតិ ឯកន្តកាឡកេហិ អកុសលេហិ ធម្មេហិ។ ឯវំ បុគ្គលោ សកឹ និមុគ្គោ និមុគ្គោវ ហោតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជិត្វា និមុជ្ជតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជតិ “សាហុ សទ្ធា កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ [សាហុ (សី. ស្យា.) ឯវំ តីសុ ឋានេសុបិ] ហិរី កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ ឱត្តប្បំ កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ វីរិយំ [វិរិយំ (សី. ស្យា.)] កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ បញ្ញា កុសលេសុ ធម្មេសូ”តិ។ តស្ស សា សទ្ធា នេវ តិដ្ឋតិ នោ វឌ្ឍតិ ហាយតិយេវ , តស្ស សា ហិរី នេវ តិដ្ឋតិ នោ វឌ្ឍតិ ហាយតិយេវ, តស្ស តំ ឱត្តប្បំ នេវ តិដ្ឋតិ នោ វឌ្ឍតិ ហាយតិយេវ, តស្ស តំ វីរិយំ នេវ តិដ្ឋតិ នោ វឌ្ឍតិ ហាយតិយេវ, តស្ស សា បញ្ញា នេវ តិដ្ឋតិ នោ វឌ្ឍតិ ហាយតិយេវ។ ឯវំ បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជិត្វា និមុជ្ជតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជិត្វា ឋិតោ ហោតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជតិ “សាហុ សទ្ធា កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ ហិរី កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ ឱត្តប្បំ កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ វីរិយំ កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ បញ្ញា កុសលេសុ ធម្មេសូ”តិ។ តស្ស សា សទ្ធា នេវ ហាយតិ នោ វឌ្ឍតិ ឋិតា ហោតិ, តស្ស សា ហិរី នេវ ហាយតិ នោ វឌ្ឍតិ ឋិតា ហោតិ, តស្ស តំ ឱត្តប្បំ នេវ ហាយតិ នោ វឌ្ឍតិ ឋិតំ ហោតិ, តស្ស តំ វីរិយំ នេវ ហាយតិ នោ វឌ្ឍតិ ឋិតំ ហោតិ, តស្ស សា បញ្ញា នេវ ហាយតិ នោ វឌ្ឍតិ ឋិតា ហោតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជិត្វា ឋិតោ ហោតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជិត្វា វិបស្សតិ វិលោកេតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជតិ “សាហុ សទ្ធា កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ ហិរី កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ ឱត្តប្បំ កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ វីរិយំ កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ បញ្ញា កុសលេសុ ធម្មេសូ”តិ។ សោ តិណ្ណំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា សោតាបន្នោ ហោតិ អវិនិបាតធម្មោ និយតោ សម្ពោធិបរាយនោ។ ឯវំ បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជិត្វា វិបស្សតិ វិលោកេតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជិត្វា បតរតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជតិ “សាហុ សទ្ធា កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ ហិរី កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ ឱត្តប្បំ កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ វីរិយំ កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ បញ្ញា កុសលេសុ ធម្មេសូ”តិ។ សោ តិណ្ណំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា រាគទោសមោហានំ តនុត្តា សកទាគាមី ហោតិ សកិទេវ ឥមំ លោកំ អាគន្ត្វា ទុក្ខស្សន្តករោ ហោតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជិត្វា បតរតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជិត្វា បតិគាធប្បត្តោ ហោតិ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជតិ “សាហុ សទ្ធា កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ ហិរី កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ ឱត្តប្បំ កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ វីរិយំ កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ បញ្ញា កុសលេសុ ធម្មេសូ”តិ។ សោ បញ្ចន្នំ ឱរម្ភាគិយានំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា ឱបបាតិកោ ហោតិ តត្ថ បរិនិព្ពាយី អនាវត្តិធម្មោ តស្មា លោកា។ ឯវំ បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជិត្វា បតិគាធប្បត្តោ ហោតិ។

កថញ្ច បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជិត្វា តិណ្ណោ ហោតិ បារង្គតោ ថលេ តិដ្ឋតិ ព្រាហ្មណោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជតិ “សាហុ សទ្ធា កុសលេសុ ធម្មេសុ , សាធុ ហិរី កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ ឱត្តប្បំ កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ វីរិយំ កុសលេសុ ធម្មេសុ, សាធុ បញ្ញា កុសលេសុ ធម្មេសូ”តិ។ សោ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ ឯវំ បុគ្គលោ ឧម្មុជ្ជិត្វា តិណ្ណោ ហោតិ បារង្គតោ ថលេ តិដ្ឋតិ ព្រាហ្មណោ។

២០៤. កតមោ ច បុគ្គលោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អដ្ឋ វិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា វិហរតិ បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ។

២០៥. កតមោ ច បុគ្គលោ បញ្ញាវិមុត្តោ…បេ.… កាយសក្ខី… ទិដ្ឋិប្បត្តោ… សទ្ធាវិមុត្តោ… ធម្មានុសារី …។

២០៦. កតមោ ច បុគ្គលោ សទ្ធានុសារី? យស្ស បុគ្គលស្ស សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នស្ស សទ្ធិន្ទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតិ, សទ្ធាវាហី សទ្ធាបុព្ពង្គមំ អរិយមគ្គំ ភាវេតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ សទ្ធានុសារី។ សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ បុគ្គលោ សទ្ធានុសារី, ផលេ ឋិតោ សទ្ធាវិមុត្តោតិ។

សត្តកនិទ្ទេសោ។

៨. អដ្ឋកបុគ្គលបញ្ញត្តិ

២០៧. តត្ថ កតមេ ចត្តារោ មគ្គសមង្គិនោ, ចត្តារោ ផលសមង្គិនោ បុគ្គលា? សោតាបន្នោ, សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ; សកទាគាមី, សកទាគាមិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ; អនាគាមី, អនាគាមិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ; អរហា, អរហត្តផលសច្ឆិកិរិយាយ [អរហត្តាយ (ស្យា. ក.) អ. និ. ៨.៥៩] បដិបន្នោ; ឥមេ ចត្តារោ មគ្គសមង្គិនោ, ឥមេ ចត្តារោ ផលសមង្គិនោ បុគ្គលា។

អដ្ឋកនិទ្ទេសោ។

៩. នវកបុគ្គលបញ្ញត្តិ

២០៨. កតមោ ច បុគ្គលោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈតិ, តត្ថ ច សព្ពញ្ញុតំ បាបុណាតិ ពលេសុ ច វសីភាវំ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។

កតមោ ច បុគ្គលោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈតិ, ន ច តត្ថ សព្ពញ្ញុតំ បាបុណាតិ ន ច ពលេសុ វសីភាវំ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ។

កតមោ ច បុគ្គលោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អដ្ឋ វិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា វិហរតិ បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ។

កតមោ ច បុគ្គលោ បញ្ញាវិមុត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ន ហេវ ខោ អដ្ឋ វិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា វិហរតិ បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ បញ្ញាវិមុត្តោ។

កតមោ ច បុគ្គលោ កាយសក្ខី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អដ្ឋ វិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា វិហរតិ បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា ឯកច្ចេ អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ កាយសក្ខី។

កតមោ ច បុគ្គលោ ទិដ្ឋិប្បត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ…បេ.… “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, តថាគតប្បវេទិតា ចស្ស ធម្មា បញ្ញាយ វោទិដ្ឋា ហោន្តិ វោចរិតា, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា ឯកច្ចេ អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ទិដ្ឋិប្បត្តោ។

កតមោ ច បុគ្គលោ សទ្ធាវិមុត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ…បេ.… “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, តថាគតប្បវេទិតា ចស្ស ធម្មា បញ្ញាយ វោទិដ្ឋា ហោន្តិ វោចរិតា, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា ឯកច្ចេ អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ, នោ ច ខោ យថា ទិដ្ឋិប្បត្តស្ស។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ សទ្ធាវិមុត្តោ។

កតមោ ច បុគ្គលោ ធម្មានុសារី? យស្ស បុគ្គលស្ស សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នស្ស បញ្ញិន្ទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតិ, បញ្ញាវាហី បញ្ញាបុព្ពង្គមំ អរិយមគ្គំ ភាវេតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ធម្មានុសារី។ សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ បុគ្គលោ ធម្មានុសារី, ផលេ ឋិតោ ទិដ្ឋិប្បត្តោ។

កតមោ ច បុគ្គលោ សទ្ធានុសារី? យស្ស បុគ្គលស្ស សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នស្ស សទ្ធិន្ទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតិ, សទ្ធាវាហី សទ្ធាបុព្ពង្គមំ អរិយមគ្គំ ភាវេតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ សទ្ធានុសារី។ សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ បុគ្គលោ សទ្ធានុសារី, ផលេ ឋិតោ សទ្ធាវិមុត្តោតិ។

នវកនិទ្ទេសោ។

១០. ទសកបុគ្គលបញ្ញត្តិ

២០៩. កតមេសំ បញ្ចន្នំ ឥធ និដ្ឋា? សត្តក្ខត្តុបរមស្ស កោលង្កោលស្ស ឯកពីជិស្ស សកទាគាមិស្ស យោ ច ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អរហា – ឥមេសំ បញ្ចន្នំ ឥធ និដ្ឋា។

កតមេសំ បញ្ចន្នំ ឥធ វិហាយ និដ្ឋា? អន្តរាបរិនិព្ពាយិស្ស ឧបហច្ចបរិនិព្ពាយិស្ស អសង្ខារបរិនិព្ពាយិស្ស សសង្ខារបរិនិព្ពាយិស្ស ឧទ្ធំសោតស្ស អកនិដ្ឋគាមិនោ – ឥមេសំ បញ្ចន្នំ ឥធ វិហាយ និដ្ឋាតិ។

ឯត្តាវតា បុគ្គលានំ បុគ្គលបញ្ញត្តីតិ។

ទសកនិទ្ទេសោ។

បុគ្គលបញ្ញត្តិបករណំ និដ្ឋិតំ។